

Elinvoimaa vahvistamassa

Katsaus Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun alueelliseen vaikuttavuuteen

Pauli Potinkara (toim.)

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Pauli Potinkara (toim.)

ELINVOIMAA VAHVISTAMASSA

Katsaus Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun
alueelliseen vaikuttavuuteen

XAMK KEHITTÄÄ 102

**KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU
MIKKELI 2019**

© Tekijät ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kannen kuva: Jukka Turunen

Etukannen ulkoasu: Jukka Turunen

Taitto- ja paino: Grano Oy

ISBN: 978-952-344-227-6 (nid.)

ISBN: 978-952-344-228-3 (PDF)

ISSN: 2489-2467 (nid.)

ISSN: 2489-3102 (verkkójulkaisu)

julkaisut@xamk.fi

LUKIJALLE

Tämä artikkelikokoelma jatkaa pohdintaa ammattikorkeakoulumme yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta ja vuorovaikutuksesta. Vuonna 2018 samassa julkaisusarjassa ilmestyi katsaus Lisää työtä ja hyvinvointia – Katsaus Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen (Xamk kehittää 37). Tällä kertaa näkökulmana on erityisesti alueellinen ja aluetaloudellinen vaikuttavuus. On selvää, että ammattikorkeakoulu on sampo, joka tuo ja luo toiminta-alueensa aluetalouden moottoreihin valtavan määrän rahaa, siis vaurauden ja hyvinvointiyhteiskunnan polttoainetta. Välittömän aluetaloudellisen hyödyn ohella on kuitenkin muistettava, että vasta pitkäjänteisestä työstä syntyy kestävää vaikuttavuutta ja aitoa aluekehitystä, jonka vahvistamiseen ammattikorkeakouluilla on jopa lakisääteinen velvollisuus. Siksi osaamisen välittäminen ja innovaatioiden edistäminen uuden työn ja hyvinvoinnin syntymiseksi on koulutus- ja kehittämisorganisaation identiteetin ydintä. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu vastaa tulevaisuuden megatrendeihin monella rintamalla. Esimerkiksi kansainvälistyminen, digitalisoituminen ja vastuullisuus ovat paitsi välttämättömiä, myös luontevia strategisia toimintalinjoja eteenpäin katsovalle ja tulevaisuuteen luottavalle ammattikorkeakoululle.

Pauli Potinkara, TKI-asiantuntija

Mikkeli 20.12. 2019

KIRJOITTAJAT

OLLI ERVAALA, FK, opetuksen palvelujohtaja

ANU HAAPALA, KT, tutkimusjohtaja

EILA JUSSILA, KTL, yliopettaja

MARJA-LIISA KAKKONEN, KTT, KT, kansainvälisten asioiden päällikkö

MARJAANA KIVELÄ, HM, laatupäällikkö

EEVA KUOPPALA, FT, opetuksen hallintojohtaja

MARJA-LIISA NEUVONEN-RAUHALA, YTT, koulutusjohtaja

MIKA RUPONEN, PhD, koulutusala johtaja

EEVA-MARIA SUOJÄRVI, FM, tietoasiantuntija

PIA-MARIANA TOUKKARI, TtL, johtaja, jatkuva oppiminen

PEKKA UOTILA, FT, kirjastonjohtaja

Kaikki kirjoittajat työskentelevät Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa.

SISÄLTÖ

LUKIJALLE.....	3
KIRJOITTAJAT.....	4
I ALUETALOUS.....	7
NÄKÖKULMIA AMMATTIKORKEAKOULUN ALUEELLISEEN VAIKUTTAVUUTEEN	8
Eila Jussila	
KAAKKOIS-SUOMI XAMKIN TOIMINTA-ALUEENA.....	13
Eila Jussila	
MEGATRENDIT JA ALUETALOUDET	19
Eila Jussila	
KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU TALOUDELLISENA TOIMIJANA	24
Eila Jussila & Marja-Liisa Neuvonen-Rauhala	
OPIKELIJAT KAMPUSKAUPUNKIEN TALOUDESSA.....	31
Eila Jussila	
II OSAAMINEN	37
KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU ALUEENSA OSAAMISEN KEHITTÄJÄNÄ	38
Eeva Kuoppala & Pia-Mariana Toukkari	
TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISTOIMINNAN YMPÄRISTÖT VAIKUTTAVINA OPPIMISEN ALUSTOINA	48
Anu Haapala & Mika Ruponen	
JULKAISUTOIMINNAN VAIKUTTAVUUS KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULUSSA.....	54
Eeva-Maria Suojärvi & Pekka Uotila	

III TULEVAISUUS	61
AMMATTIKORKEAKOULUN MERKITYS ALUEEN KANSAINVÄLISTÄJÄNÄ	62
Marja-Liisa Kakkonen	
AMMATTIKORKEAKOULU VASTUULLISUUDEN EDISTÄJÄNÄ	67
Olli Ervaala	
YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAVUUS ON OSA LAADUKASTA	
AMMATTIKORKEAKOULUTOIMINTAA	73
Marjaana Kivelä	

ALUETALOUS

NÄKÖKULMIA AMMATTIKORKEAKOULUN ALUEELLISEEN VAIKUTTAVUUTEEN

Eila Jussila

Ammattikorkeakoulut ovat osa korkeakoululaitosta, jonka keskeiseksi tehtäväksi katsotaan eri alojen yhteiskunnallisen kehityksen edistäminen. Alueellisen vaikuttavuuden ulottuvuus on keskeinen osa yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Vaikuttaessaan yhteiskuntaan korkeakoulut ovat jatkuvasti muuttaneet omaa toimintaympäristöään ja siten myös omia toimintaedellytyksiään ja luoneet näin alueellista kehitystä edistäviä kerrannaisvaikutuksia.

Ammattikorkeakoululain mukaan ammattikorkeakoulun tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin ja tukea opiskelijan ammatillista kasvua. Ammattikorkeakoulun tehtävänä on lisäksi harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa soveltaa tutkimustoimintaa, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä taiteellista toimintaa. Tehtäviään hoitaessaan ammattikorkeakoulun tulee edistää elinikäistä oppimista. Ammattikorkeakoulujen tehtäviä siis tavallaan motivoidaan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kautta (Niiniluoto 2015, 17-21).

Ammattikorkeakouluverkosto on muotoutunut osittain aluepoliittisin perustein. Korkeakoulujen tulee perustella olemassaoloaan vaikuttavuudella erityisesti juuri toimialueellaan. Keskeistä tällöin on se, mitä vaikuttavuudella tarkoitetaan ja miten vaikuttavuus ilmenee. Vaikuttavuuteen liittyvä käsitteistö on laaja ja moniulotteinen, ja vaikuttavuutta voidaan tarkastella eri lähtökohdissa ja näkökulmista.

Ammattikorkeakoulujen alueelliset vaikutukset ja vaikuttavuus ulottuvat monimuotoisina yksilön, organisaation, alueen ja yhteiskunnan tasolle (Kinnunen 2001, 14). Varsinkin tulevaisuudessa ammattikorkeakoulun vaikutukset ja vaikuttavuus voivat olla entistä enemmän myös globaalilla tasolla, kun koulutusvienti ja muut kansainvälisyyteen liittyvät toiminnot nykyisestään lisääntyvät.

Vain osa ammattikorkeakoulun alueellisista vaikutuksista on suoria ja välittömiä, suurin osa on välillisiä. Alueellisten vaikutusten aikaperspektiiviä on vaikea määrittää. Yksilöta-

son vaikutuksista kuten työllistyminen, osaamistason nousu ja urakehitys voidaan saada tietoa lyhyelläkin aikavälillä. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnassa aikaväli voi olla huomattavasti edellistä pitempi (Kinnunen 2001, 14).

Ammattikorkeakoulun vaikutuksia ja vaikuttavuutta tarkasteltaessa keskeiset näkökulmat ovat koulutuksen vaikuttavuus, aluekehitys- ja rakennepolitiikan näkökulma sekä yhteiskunnallinen vuorovaikutus ja aluevaikuttavuus. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun alueellista vaikuttavuutta tarkastellaan näistä näkökulmista.

KOULUTUKSEN VAIKUTTAVUUS

Vaikuttavuutta tarkastellaan yleensä ammattikorkeakoulun tehtävien kautta eli mitkä ovat toiminnan tulokset ja tuotokset, ja millaisia vaikutuksia näillä on toiminta-alueella. Tällöin relevanteiksi nousevat sellaiset kysymykset kuin miltä paikkakunnilta opiskelijat hakevat koulutukseen, millainen on opiskelijoiden työllistyminen alueella ja heidän urakehityksensä, millaiset ovat korkeakoulun suorat ja epäsuorat aluetaloudelliset vaikutukset, syntykö uusia yrityksiä tai työpaikkoja (Kinnunen 2001, 11-12).

Todennäköistä on, että osa korkeakoulujen potentiaalista on vielä hyödyntämättä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnassa. Niiden sekä opetustoimintojen kautta korkeakoulu luo uutta osaamista, tuottaa innovaatiotoiminnan tarvitsemat osaavat, luovat ja uteliaat toteuttajat ja linkittävät sitä kautta Suomen kansainväliseen uuden tiedon tuotantoon. Opetuksen perushuomio kohdistuu työelämään siirtyviin nuoriin ja osin myös jo työelämässä oleviin eri alojen erityisosaajiin (Ilmavirta ym. 2013, 30-31).

ALUEKEHITYS- JA RAKENNEPOLITIIKAN NÄKÖKULMA VAIKUTTAVUUDESSA

Aluekehitys- ja rakennepolitiikan näkökulmasta vaikuttavuutta tarkasteltaessa keskipisteeksi otetaan yleensä aluekehityksen avaintekijät eli väestö, elinkeinorakenne, talusmaantieteellinen sijainti, sosioekonominen tila, hyvinvointipalvelujen rakenne, avaintoimijoiden verkostuneisuus ja trendit (Kinnunen 2001, 11).

Ammattikorkeakoulut ovat alueillaan merkittäviä toimijoita, ja korkeakoulun pelkkä olemassaolo paikkakunnalla tuo alueelle etenkin taloudellista hyötyä esimerkiksi työpaikkojen ja korkeakoulujen käyttämien palvelujen muodossa. Ammattikorkeakoulujen henkilökunnassa on huomattava määrä korkeasti koulutettua työvoimaa, ja korkeakoulut vastaanottavat opiskelijoita muilta alueilta.

Ammattikorkeakoulun aiheuttama välitön tulovaikutus muodostuu korkeakoulun henkilökunnalleen maksamista palkoista ja näihin liittyvistä sivukuluista sekä palkkoihin

liittyvistä kuntien ja valtion verotuloista (Tarnanen & Wrangle 2017, 13). Korkeakoulujen opiskelijat ja henkilökunta tuovat alueelle rahavirtoja kuluttamalla alueen palveluita ja vahvistavat näin kampuspaikkakuntien taloutta. Nuorten kasvaneen osuuden nähdään muun muassa rikastuttavan korkeakoulukaupungin kahvila- ja ravintolakulttuuria (Kivelä 2018, 15). Ammattikorkeakoulun henkilökunta ja opiskelijat tuovat siis selviä tulovaikutuksia ammattikorkeakoulun toiminta-alueen julkiseen ja yksityiseen talouteen.

Kerrannaisvaikutukset on keynesiläisen talousteorian keskeinen näkökulma. Panos-tuotosmallia on käytetty useissa eri yhteyksissä alueellisten kerrannaisvaikutusten selvittämisessä. Tämä voidaan liittää kokonaistuotantomalliin. Yleisimmin panos-tuotosmallia on käytetty selvittämään esimerkiksi tehdasinvestoinnin vaikutuksia paikkakunnalla. Asiaa voidaan tarkastella myös toisinpäin eli mitä vaikutuksia tietyn laitoksen lopettamisella on alueella.

Esimerkiksi henkilökunnalle maksettujen palkkojen kerrannaisvaikutukset ovat suuremmat kuin palkkasumma edellyttäen, että palkka aiheuttaa alueellisen kysynnän kasvua.

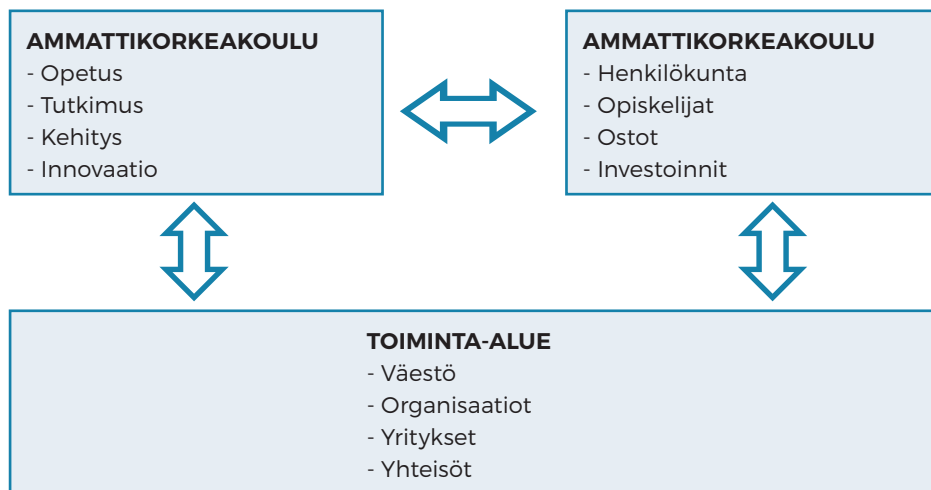
Korkeakoulu toimii useissa toiminta-alueensa verkostoissa. Huomattava määrä tavara- ja palveluostoja ja investointeja tehdään alueen yrityksistä, jolloin alueen yrityksille aiheutuu välitöntä tulovaikutusta. Välillistä tulovaikutusta aiheutuu tavarantoimittajien muilta yrityksiltä tekemien tavara- ja palveluostojen aiheuttamasta kolmansien osapuolten liikevaihdon kasvusta (Tarnanen & Wrangle 2017, 13). Ammattikorkeakoulu siis aiheuttaa toiminta-alueensa aluetalouteen positiivisen kierteen.

YHTEISKUNNALLINEN VUOROVAIKUTUS JA ALUEVAIKUTTAVUUS

Ammattikorkeakoulun alueellisia vaikutuksia ja vaikuttavuutta tarkastellaan ehkä yleisimmin yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Yhteiskunnallinen vuorovaikutus ja aluekehitystehtävät liittyvät kiinteästi yhteen. Ei ole yksiselitteistä eikä lainsäädännössä linjattua määritelmää siitä, mitä tällä tarkoitetaan. Kansainvälisessä korkeakoulututkimuksessa on laajalti käytössä termi kolmas tehtävä (”third mission”). Sillä viitataan korkeakoulun ja muun yhteiskunnan väliseen vuorovaikutukseen, jolle on luonteenomaista korkeakouluissa tuotetun tiedon ja osaamisen siirto ja vaihto, soveltaminen ja hyödyntäminen korkeakoulun ulkopuolisessa ympäristössä. Perinteinen, lineaariseen innovaatiokäsitykseen perustuva näkemys korosti korkeakoulussa tuotetun tiedon ja osaamisen yksipuolista siirtoa yritysten ja elinkeinoelämän käyttöön kaupallistettuina, patentoituina ja mitattavina tuotoksina. Nykykäsityksen mukaan korkeakoulujen ja ulkopuolisten yhteisöjen välinen vuorovaikutus on huomattavasti monimuotoisempaa; kysymys on monimutkaisesta ja vastavuoroisesta vuorovaikutusprosessista ja osaamisen vaihdosta korkeakoulun eli tiedon tuottajan ja korkeakoulun ulkopuolisten yhteisöjen eli tiedon hyödyntäjien välillä (Lyytinen ym. 2015, 50-51).

Korkeakoulujen toiminnassa voidaan erottaa tulokset ja vaikutukset. Tuloksilla ei ole vaikutuksia yhteiskuntaan, ellei niitä hyödynnetä käytännössä. Vaikuttavuus riippuu siitä, millaisia kausaalisia seurauksia perustoiminnan tuloksilla on. Vaikuttavuuteen kuuluvat myös tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan tuloksena syntyvät uudet toimintamallit ja esimerkiksi start up -yritykset (Niiniluoto 2015, 22). Korkeakoulun ja sen ulkopuolisten yhteisöjen vuorovaikutteisuuden ottaminen mukaan keskusteluun tukee yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tehtävää: kyse ei ole pelkästään tuotosten mittaamisesta, vaan pitkälti myös vaikuttamisen koko prosessin tunnistamisesta (Siika-aho 2015, 261).

Kuva 1. Ammattikorkeakoulun ja toiminta-alueen vuorovaikutus

Yhteistyön tuotoksia ja tuloksia voi löytää pitkienkin vaikutusketjujen päästä, mutta niiden osoittaminen voi olla haastavaa. Ketjun eri vaiheissa on erilaisia vuorovaikutustapahtumia. Kuitenkin voidaan olettaa, että vuorovaikutus korkeakoulun ulkopuolisten yhteisöjen kanssa auttaa tiedon ja ideoiden jakamista ja jalostumista (Siika-aho 2015, 261). Kokonaisuudessaan ammattikorkeakoulun alueellinen vaikuttavuus on moniulotteinen ja monella eri tasolla vaikuttava prosessi.

LÄHTEET

Ilmavirta, V., Salminen, H., Ikävalko, M., Kaisto, H., Myllykangas, P., Pekkarinen, Eero., Seppälä, H., Apajalahti, T. 2013. Korkeakoulut yhteiskunnan kehittäjinä. Korkeakoulujen yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden arviointiryhmän loppuraportti. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 5:2013. Saatavissa: https://karvi.fi/app/uploads/2014/09/KKA_0513.pdf

Kinnunen, J. 2001. Korkeakoulujen alueellisen vaikuttavuuden arviointi Kriteerejä vuorovaikutteisuuden arvottamiselle. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 5:2001. Saatavissa: https://karvi.fi/app/uploads/2015/01/KKA_501.pdf

Kivelä, O. 2018. Yliopistojen alueellinen vaikuttavuus 1980-luvulta 2010-luvulle: tapaus-tutkimuksena Oulun yliopiston rekrytointialueet. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfoulu-201805312238.pdf>

Lyytinen, A., Hölttä, S., Kivistö, J., Kohtamäki, V., Mugabi, H., Pekkola, E. 2015. Korkeakoulujen kolmas tehtävä ja sen mittaaminen: kansainvälinen selvitys. Vastuullinen ja vaikuttava Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:13. Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75117/okm13.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Niiniluoto, I. 2015. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut yhteiskunnallisina vaikuttajina: yhteenvedo. Vastuullinen ja vaikuttava Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:13. Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75117/okm13.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Siika-aho, P. 2015. Yliopistojen yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen (YVV) seuranta ja palkitseminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:13. Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75117/okm13.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Tarnanen, T., Wrange, K. 2017. Karelia-ammattikorkeakoulun yhteiskunnallinen ja alueellinen vaikuttavuus 2017. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/135352/C45.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

KAAKKOIS-SUOMI XAMKIN TOIMINTA-ALUEENA

Eila Jussila

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamk syntyi vuonna 2017 Mikkelin ja Kymenlaakson ammattikorkeakoulujen yhdistyessä. Ammattikorkeakoulun toiminta-alueetta on Etelä-Savon ja Kymenlaakson maakunnat. Yleensä myös Etelä-Karjalan katsotaan kuuluvan Kaakkois-Suomeen, mutta siellä on oma ammattikorkeakoulunsa ja näin ollen Etelä-Karjala ei ole mukana tässä tarkastelussa. Xamk toimii neljässä Kaakkois-Suomen kaupungissa eli Savonlinnassa, Mikkelissä, Kouvolassa ja Kotkassa.

Jokaisella kampuskaupungilla on pitkät perinteet eri asteisten koulutusten sijaintikaupungeina. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun toiminta-alueella ei ole tutkintoon johtavaa yliopistokoulutusta, joten ammattikorkeakoulun merkitys on korostunut.

Sekä Etelä-Savon että Kymenlaakson aluetaloudet ovat eri indikaattoreilla tarkasteltaessa supistuvia alueita. Näin ammattikorkeakoulun alueellisen kehittämisen rooli on Xamkin toiminta-alueella erityisen tärkeä.

ALUETEORIA LÄHTÖKOHTANA

Alueiden kehitykseen vaikuttavista tekijöistä on useita eri teorioita, perinteisin on ruotsalaisen Gunnar Myrdalin kehittämä kumulatiivisen kausaation malli. Malli kehitettiin alun perin koskemaan koko kansantalouden tasoa, mutta se soveltuu myös pienempien aluekokonaisuuksien, esimerkiksi maakuntien tai kuntien tarkasteluun (Jussila 1994, 38).

Kumulatiivisen kausaatiomallin mukaan aluetaloudet kasvavat ja taantuvat teollisuuden kerrannaisvaikutusten kautta. Perinteisesti kumulatiivisen kausaation malli on sovellettu sellaista alueiden kuvaamiseen, joiden talouden kehitys on yhden teollisuudenalan tai muutaman teollisuusyrityksen varassa. Tällöin alue kehittyy tai taantuu kyseisen alan mukana. Kumulatiivisen kausaation malli on ollut lähtökohtana uudelle aluetalousteorialle, jonka keskeinen kehittäjä on ollut taloustieteen nobelisti Paul Krugman (Risku 2007, 30).

Uusi aluetalousteoria perustuu keskittävään kehitykseen, jonka mukaan kumulatiiviset tapahtumaketjut vahvistuvat. Tämä on kasvavien skaalatuottojen eli tuotantopanosten kasvattamista ja tätä kasvattamista suurempien tuottojen palautumisen sekä epätäydellisen

kilpailun tulosta. (Risku 2007, 30). Aluekehitys on siis luonteeltaan vahvasti keskittävää. Keskittävän kehityksen taustalla vaikuttavat itse itseään vahvistavat voimat, joiden seurauksena kehitys kerran liikkeelle lähdettyään myös etenee nopeasti (Tervo 2000, 398).

Polarisaatio on ollut keskeinen kehityssuunta Suomessa ja se ilmenee aluekehityksessä ja suurten yritysten merkityksen kasvuna. Etlan selvityksen mukaan 10 suurinta yritystä vastaa 7,5 prosenttia bruttokansantuotteesta. Vuonna 2015 kymmenen tärkeintä yritystä tuottivat yhteensä 7,5 prosenttia Suomen kokonaistuotannosta (bkt). Osuus on muuttunut prosenttiyksikön verran vuodesta 2013, jolloin sen hetkiset 10 suurinta tuottivat 6,5 prosenttia bkt:sta (Ali-Yrkkö ym. 2016, 4).

Polarisaatio ilmenee agglomeratiivisena aluekehityksenä. Sijoituessaan alueelle yritys luo taaksepäin suuntautuvia kytkentöjä, kun yritys ja sen työntekijät käyttävät alueen toisten yritysten tuottamia väli- ja lopputuotteita. Eteenpäin suuntautuvia kytkentöjä syntyy, kun yritys myy valmistamiaan tuotteita alueen muille yrityksille ja kasvattaessaan ammattitaitoisen työvoiman määrää alueella. Vahvistuvat eteenpäin ja taaksepäin suuntautuvat kytkennät tekevät alueen entistä houkuttelevammaksi uusille yrityksille (Tervo 2000, 399).

Alueteorioissa käsitellään useimmiten teollista tuotantoa, sen sijoittumiseen vaikuttavia tekijöitä ja teollisuuden aikaansaamia kerrannaisvaikutuksia. Koulutusorganisaatiossa tuotetaan palveluja, eli sitä voidaan tavallaan pitää myös tuotantolaitoksena. Alueteorioihin perustuen voidaan todeta, että eteenpäin ja taaksepäin suuntautuvat kytkennät vaikuttavat merkittävästi ammattikorkeakoulun sijaintipaikkakunnan aluetalouteen.

Ammattikorkeakoulun toiminta-alueen aluetaloutta vahvistavat paitsi ammattikorkeakoulun opetus, tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toiminta, myös opiskelijat ja henkilökunta. Paikkakunnan nuorista ainakin osa hakeutuu paikalliseen ammattikorkeakouluun eikä muuta muualle. Lisäksi opiskelijoiksi hakeutuu opiskelijoita toiminta-alueen ulkopuolelta. Ammattikorkeakoulujen henkilökunta on korkeasti koulutettua.

KAAKKOIS-SUOMEN ALUETALouden PIIRTEITÄ

Aluetalousnäkökulmasta vaikuttavuutta tarkastellaan yleensä aluekehityksen avaintekijöiden eli demografisten tekijöiden ja elinkeinorakenteen kautta. Ammattikorkeakoulun odotetaan siis vaikuttavan toiminta-alueensa väestö- ja elinkeinorakenteeseen taloudellista hyvinvointia edistävästi.

Aluetaloudellisissa analyyseissa väestöä kuvaavat luvut ovat keskeisiä, sillä eri alueiden kasvun ja toimeentulon edellytyksenä on väestön säilyminen alueella. Väkiluku ja väestön ikä- ja koulutus rakenne liittyvät läheisesti toisiinsa. Nämä taas vaikuttavat väestön tulotasoon, joka on merkittävä aluetalouteen vaikuttava muuttuja. Väestötekijät ovat suoraan yhteydessä alueen elinkeinorakenteeseen. Se puolestaan antaa selkeän kuvan alueen tuotantorakenteesta.

DEMOGRAFISET TEKIJÄT

Keskeiset aluetaloutta kuvaavat demografiset muuttajat ovat väkiluku ja väestörakenne. Näiden muuttujien osalta muutostrendi on samanaikaisesti etenevä keskittymis-, harvenemis- ja autioitumiskehitys, joka lisää alueiden välistä ja sisäistä polarisaatiota kaikilla tasoilla. Kehitys on samansuuntaista myös muissa pitkälle kehittyneissä maissa.

Sekä Etelä-Savossa että Kymenlaaksossa väestökehitys on ollut alueilta pois suuntautuvan muuttoliikkeen johdosta vähenevä koko 2000-luvun.

Taulukko 1. Etelä-Savon ja Kymenlaakson väkiluku ja osuus Suomen väestöstä vuosina 2003, 2010 ja 2017.

Vuosi	E-Savo	Kymenlaakso	Yhteensä	Koko Suomi	%
2003	162296	185662	347958	5219732	6.7
2010	154668	182382	337050	5375276	6.3
2017	147194	175511	322705	5513130	5.9

Vuonna 2003 Etelä-Savon ja Kymenlaakson yhteenlaskettu väkiluku oli 6,7 prosenttia koko Suomen väkiluvusta, vuonna 2017 enää 5,9 prosenttia. Vuonna 2017 väestön väheneminen oli Etelä-Savossa Suomen maakunnista nopeinta.

Väkiluvun lisäksi keskeisiä väestöä kuvaava asia on väestön ikärakenne. Alle 14 vuotiaiden ja 15-64-vuotiaiden osuus Etelä-Savon ja Kymenlaakson väestöstä on vähentynyt 2000-luvulla. Alueen väestön osuus koko Suomen väestöstä oli vuonna 2017 5,9 prosenttia, mutta yli 65-vuotiaiden osuus 7,6 prosenttia. Samalla kun alueen väestö on vähentynyt tasaisesti, myös väestön ikärakenne on muuttunut. Väestön vanheneminen on pitkälti seurausta muuttoliikkeen luonteesta – nuoret ikäluokat muuttavat – mutta myös koko väestön ikärakenteen muuttumisesta vanhemmaksi. Koko Suomen väestöstä on eniten eläkeläisiä Etelä-Savossa ja kolmanneksi eniten Kymenlaaksossa; Etelä-Savossa eläkettä saa 42 prosenttia alueen väestöstä, Kymenlaaksossa 39 prosenttia (Grönholm 2018).

Taulukko 2. Etelä-Savon, Kymenlaakson ja koko Suomen väestörakenne ikäluokittain vuosina 2003 ja 2017 (Tilastokeskus).

Ikä-luokka	2003					2017					
	E-savo	Kymen-laakso	Yhteensä	Koko Suomi	%	ikä-luokka	E-savo	Kymen-laakso	Yhteensä	Koko Suomi	%
-14	25251	29856	55107	920097	6,0	-14	19083	24330	43413	890424	4,9
15-64	104069	121519	225588	3486440	6,5	15-64	85189	104338	189527	3443388	5,5
65-	32976	34287	67263	813195	8,3	65-	42922	46843	89765	1179318	7,6

Väestön ikärakenne indikoi laajempaa aluetaloudellista kysymystä. Taloudellinen huoltosuhde eli työvoiman ulkopuolella olevien suhde varsinaiseen työvoimaan kuvaa hyvin väestörakennetta. Taloudellisen huoltosuhteen lasku on siis positiivinen ja nousu negatiivinen asia. Taloudelliseen huoltosuhteeseen vaikuttavat taloudellisten suhdanteiden ja työllisyyskehityksen vaihtelujen lisäksi muun muassa syntyvyys, väestörakenne ja muuttoliike. Työikäisten määrän väheneminen tarkoittaa, että työssäkävien huoltotaakka kasvaa entisestään. Yksi työssäkävää joutuu siis ”elättämään” yhä useampaa työelämän ulkopuolella olevaa.

Taulukko 3. Etelä-Savon, Kymenlaakson ja koko Suomen väestöllinen huoltosuhde vuosina 1997, 2007 ja 2017 (Tilastokeskus).

Alue	1997	2007	2017
Koko maa	49,9	50,1	60,1
Etelä-Savo	64,3	57,3	72,8
Kymenlaakso	51,8	54	68,2

Vuonna 2017 Etelä-Savon huoltosuhde oli koko maan heikoin ja Kymenlaakson koko maan neljänneksi heikoin. Vuoteen 1997 molempien maakuntien huoltosuhde on heikentynyt koko maan huoltosuhdetta nopeammin (Tilastokeskus).

KOULUTUSASTE

Etelä-Savon ja Kymenlaakson väestön koulutus rakenne on alhaisempi kuin koko maassa keskimäärin.

Taulukko 4. Etelä-Savon, Kymenlaakson ja koko Suomen väestö koulutusasteen mukaan vuonna 2017.

	ei per.asteen jälkeistä tutkintoa	toisen asteen tutkinto	korkea-aste
Etelä-Savo	30	44	25
Kymenlaakso	30	44	25
Koko maa	28	40	31

Koko maassa korkea-asteen koulutuksen on suorittanut 31 prosenttia väestöstä, Etelä-Savossa ja Kymenlaaksossa kuitenkin vain 25 prosenttia väestöstä. Perusasteen jälkeinen tutkinto vastaavasti puuttuu sekä Kymenlaaksossa että Etelä-Savossa 30 prosenttia väestöstä, kun koko maan keskiarvo on 28 prosenttia.

ELINKEINORAKENNE

Elinkeinorakenne kuvaa alkutuotannon, jalostuksen ja palveluelinkeinojen osuutta maan tai alueen elinkeinotoiminnassa. Suomen elinkeinorakenne on saman tyyppinen kuin muissakin kehittyneissä EU-maissa.

Etelä-Savo on perinteisesti ollut alkutuotantovaltainen maakunta, jonka teollisuus on ollut alhaisen jalostusasteen teollisuutta. Maa- ja metsätalouden tuottamia raaka-aineita on myös viety muualle jalostettavaksi. Kymenlaaksossa metsäteollisuudella on perinteisesti ollut merkittävä asema. Alueen liikennepalvelut ovat tärkeitä koko Suomen kannalta.

Taulukko 5. Alkutuotannon, jalostuksen ja teollisuuden työpaikkojen osuus Etelä-Savossa, Kymenlaaksossa ja koko maassa vuonna 2017 (Tilastokeskus).

	Alkutuotanto	Jalostus	Palvelut
Etelä-Savo	7,4	20,7	70,5
Kymenlaakso	3,2	21,5	74
Koko maa	3	20,7	75,1

Etelä-Savolta puuttuu teollinen traditio, ja sen elinkeinorakenne on koko maahan verrattuna alkutuotantovaltainen. Kymenlaakson elinkeinorakenne sen sijaan on lähellä koko maan keskiarvoa.

ALUETALouden HAASTEET AMMATTIKORKEAKOULULLE

Etelä-Savon ja Kymenlaakson elinkeinorakenne ja demografiset tekijät ja näiden kehityssuunnat ovat haasteelliset ammattikorkeakoululle. Alueellisen kehittämisen tehtävä korostuu. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan merkitys alueellisen kehittämisen tehtävässä korostuu entisestään.

Alueen vähenevä väkiluku ja erityisesti nuorten ikäluokkien pieneminen voivat vaikuttaa koulutuksen aloituspaikkojen määrään. Opiskelijamäärien turvaaminen edellyttää uusien toimintatapojen kehittämistä koulutukseen. Myös koulutusviennin mahdollisuus tulee hyödyntää.

LÄHTEET

Ali-Yrkkö, J., Seppälä, T., Mattila, J. 2016. Suurten yritysten ja niiden arvoketjujen rooli taloudessa. Etlä Raportit 18.5.2016 No 53. Saatavissa: <https://ek.fi/wp-content/uploads/ETLA-Raportit-Reports-53.pdf>

Grönholm, P. 2018. Karu tilasto ikääntymisestä: Eläkeläisten osuus väestöstä on jo yli 40 prosenttia Etelä-Savossa ja Kainuussa. Helsingin Sanomat 30.10.2018. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005882609.html>

Jussila, E. 1994. Euroopan integraatioprosessi ja periferia-alueiden teollisuus. Turku 1994.

Risku, S. 2007. Noidankehää vai positiivista kierrettä. Gunnar Myrdalin kumulatiivisen kausaation teoria ja aluetalouden muutos Porissa ja Jyväskylässä 1990–2005. Saatavissa: https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/4815/osuva_2380.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tervo, H. 2000. Suomen aluerakenne ja siihen vaikuttavat tekijät. Kansantaloudellinen aikakauskirja 3/2000. Saatavissa: <http://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/kak32000/kak32000tervo.pdf>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. 2017. Liitetaulukko 3. Väestöllinen huoltosuhde maakunnittain 1997–2017. Helsinki. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/vaerak/2017/vaerak_2017_2018-03-29_tau_003.fi.html

Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. 005 -- Väestö iän (1-v.) ja sukupuolen mukaan alueittain 2003–2017 kunkin tilastovuoden aluejaolla. Saatavilla: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/

MEGATRENDIT JA ALUETALOUDET

Eila Jussila

Megatrendillä tarkoitetaan useista ilmiöistä muodostuvaa yleistä kehityssuuntaa, laajaa muutoksen kaarta. Megatrendit ovat maailmanlaajuisia kehityssuuntia, ja kehityssuuntien uskotaan usein jatkuvan samansuuntaisena. Eri tahoilla pyritään varautumaan tulevaisuuteen, ja trenditarkastelu on yksi esimerkki tästä lähestymistavasta (Dufva 2019, 4).

Vuodesta 2011 vuosittain julkaistuissa Sitran trendit -listauksissa on käsitelty megatrendejä eri näkökulmista, vuonna 2017 ilmestyneessä selvityksessä megatrendejä lähestyttiin työelämän muutoksen, demokratian ja talouden kehityksen kautta. Vuonna 2016 Sitran megatrendilistassa tarkasteltiin maailman ja Suomen kehitystä kiihtyvällä tahdilla kehittyvän teknologian, globaalin ja arkisen keskinäisriippuvuuden sekä luonnonvaroihin ja ilmastonmuutokseen liittyvän kestävyyskriisin kautta. Näiden avulla pohdittiin erilaisia ilmiöitä kuten tulevaisuuden työelämää, taloutta ja elintapoja sekä sitä, mitä muutokset tarkoittavat yksilöiden, organisaatioiden ja erilaisten kansainvälisiä toimijoiden näkökulmasta.

Elinkeinoelämän keskusliitto on pyrkinyt selvittämään megatrendien tarjoamia mahdollisuuksia tulevaisuuden liiketoiminnalle ja taloudelliselle kasvulle. Keskeisinä megatrendeinä tarkastelussa nähdään digitalisaatio, ilmastonmuutos, globalisaatio ja kaupungistuminen.

Megatrendit ovat sidoksissa ja vaikutuksessa toisiinsa, ja tämä keskinäisriippuvuus on hyvä huomioida yleisellä tasolla. Esimerkiksi teknologia on sidoksissa ilmastonmuutoksen ratkaisuun, mutta toisaalta teknologia itsessään on osa luonnonvarojen ylikuluttamisen haastetta (Kataja 2016, 8).

MEGATRENDIT MUUTTAVAT TOIMINTAYMPÄRISTÖÄ

Megatrendit vaikuttavat maakuntiin ja niissä toimivien organisaatioiden toimintaympäristöihin. Sekä Etelä-Savon että Kymenlaakson maakuntaliitot ovat tehneet selvityksiä ja arvioita megatrendien vaikutuksista aluetalouteen ja yleensä maakuntien tulevaisuuteen liittyviä skenaarioita. Tiettyjä megatrendejä voidaan pitää varmoina, joitain toisia taas mahdollisesti toteutuvina.

Tässä yhteydessä tarkastellaan keskeisiä megatrendejä Kaakkois-Suomen aluetalouden kehityksen näkökulmasta. Tämä tulee vaikuttamaan myös siihen, mihin suuntaan ammattikorkeakoulun tulevaa toimintaa kehitetään.

VÄESTÖRAKENNE

Sekä Etelä-Savon että Kymenlaakson väkiluku on vähentynyt koko 2000-luvun ajan ja esimerkiksi Tilastokeskusten väestöennusteen mukaan väkiluvun aleneminen Etelä-Savossa jatkuu vuoteen 2040 saakka (Etelä-Savon maakuntaliitto 2019). Myös Kymenlaakson maakuntaliiton arvioiden mukaan alueen väkiluku vähenee vuoteen 2040 asti. Tällöin Etelä-Savon ja Kymenlaakson väkiluku on arvioiden mukaan yhteensä noin 300 000. Tällä hetkellä maakuntien yhteenlaskettu väkiluku on noin 322 000 ja tämä on 5,9 prosenttia koko Suomen väkiluvusta. Vuonna 2040 koko maan väkiluvun arvioidaan olevan noin 5,9 miljoonaa (Etelä-Savon maakuntaliitto 2015). Tällöin Etelä-Savon ja Kymenlaakson osuus koko maan väestöstä on 5,1 prosenttia.

Etelä-Savon ja Kymenlaakson väestö paitsi vähenee, myös vanhenee. Väestön vanheneminen on valtakunnallinen ja globaali ilmiö, mutta Etelä-Savo ja Kymenlaaksoa se koskettaa erityisen voimakkaasti. Vuonna 2040 Kymenlaaksossa arvioidaan olevan 52 000 yli 65-vuotiasta (Kymenlaakson liitto 2018), Etelä-Savossa 48 000 (Etelä-Savon maakuntaliitto 2015) eli yhteensä 100 000, kun tällä hetkellä luku on 90 000. Etelä-Savon huoltosuhte on tällä hetkellä Suomen heikoin ja Kymenlaakson neljänneksi heikoin. Vanhojen ikäluokkien kasvu tarkoittaa huoltosuhteen heikkenemistä edelleen.

POLARISAATIO

Väestökehitys ilmentää hyvin taloudellisen toiminnan polarisaatiota, ja työmarkkinoiden polarisaatio on yksi keskeisimpiä taloustieteen teemoja tällä hetkellä. Teknologinen kehitys on syrjäyttänyt rutiininomaisia työtehtäviä, joille on ominaista samojen tehtävien runsas toistaminen ja jotka voi ohjelmoida tietokoneiden tehtäväksi. Samaan aikaan sekä fyysisten, ei-rutiininomaisten työtehtävien sekä asiantuntijatehtävien osuudet ovat kasvaneet. Työmarkkinoiden polarisaation vaikutuksia on toistaiseksi tutkittu melko vähän (Maczulskij & Kauhanen 2016, 284).

Keskipalkkaisten työpaikkojen väheneminen on globaali megatrendi, ja sen on todettu koskettavan myös Suomea. Johtuuko tämä teknologian muutoksesta vai heijastaako se kysynnän ja talouden rakennemuutosta, ei osata kuitenkaan sanoa. Osa työmarkkinoiden polarisaatioon vaikuttavista megatrendeistä voi olla globaaleja, osa maakohtaisia (Obstbaum & Vanhala 2016, 1-14).

Polarisaatio ilmenee myös alueellisena keskittymisenä. Kaupungistuminen on keskeinen tekijä alueiden muutos- ja kehitysdynamiikassa. Suomi on kokonaisuudessaan myöhäis-kaupungistunut, mutta toisaalta nopeasti kaupungistunut maa. Suurten kaupunkiseutujen ja kaupunkien merkitys lisääntyy eli keskittymis-, harvenemis- ja autoitumiskehitys etenevät samanaikaisesti (Aro 2017). Demografinen kehitys polarisoi entisestään kasvavien ja supistuvien alueiden välisiä eroja sekä lisää eri alueiden, ikä- ja väestöryhmien sosiaalisten

todellisuuksien etääntymistä toisistaan (Aro 2018). Kaupungistuminen on globaali megatrendi. Vaikka kaupungistuminen lisääntyy, on kuitenkin myös kaupunkeja, joiden väkiluku pienenee heikosta demografisesta kehityksestä johtuen (Lethbridge 2016, 5).

Etelä-Savon ja Kymenlaakson väestöennusteet tukevat selvästi voimakkaan alueellisen eriytymisen kehityssuuntaa ja vastaavat globaalia megatrendiä. Savonlinnan, Mikkelin, Kouvolan ja Kotkan väkilukujen ennakoidaan olevan vuonna 2040 nykyistä alhaisempia (Tilastokeskus 2015).

TEKNOLOGIAN MUUTOS

Digitalisaatio on nopeasti kehittyvä teknologian muoto. Datan digitalisoituminen on mahdollistanut valtaviin tietomääriin nopean analysoinnin. Virtualisoituminen puolestaan liittyy teknologiaan, joka mahdollistaa todellisuuden simuloimisen koneellisesti. Keinoäly liittyy siihen, että tietokoneet pystyvät oppimaan erilaisten algoritmien kautta erilaisia taitoja. Robotisaatio mahdollistaa palvelut, jotka ovat joko kokonaan tai osaksi automatisoituja, sekä kokonaan automatisoidun tuotannon. Robotisaatio liittyy keinoälyyn siinä mielessä, että robotit pystyvät suoriutumaan yhä paremmin erilaisista tehtävistä. Nanomateriaalit voivat muuttaa maailmaa, ja niillä on mahdollista korvata luonnonvaroja. Uusia biologisia tuotteita voidaan käyttää ruoantuotannossa. Personoitu lääketiede ja ravitsemus, geeniteknologia ja simulointi tarkoittavat, että ihmiset elävät yhä pidempään. Digitaaliset joukkoalustat edistävät jakamistaloutta. Asioiden internetin uskotaan muuttavat teollisia prosesseja radikaalisti. Blockchain-teknologia kehittyy ja saattaa muuttaa tulevaisuutta monilla aloilla (Kataja 2016 5-13).

Teknologian vaikutukset liittyvät työelämän murrokseen, ammattien katoamiseen, osaamisen syvään muuttumiseen ja erikoistumiseen sekä uudenlaisiin liiketoimintamalleihin. Uuden ajan yritykset eivät välttämättä tarvitse paljon työntekijöitä. Vakituiset työurat pilkkoutuvat ja ns. keikkatyöt lisääntyvät. Kehitys polarisoi voimakkaasti taloudellista hyvinvointia, kun työn teettäminen ja tekeminen eivät toimi enää samassa suhteessa tulonjakoa tasaavana mekanismina. Digitalisoituminen ja robotisaatio tarkoittavat, että arvoketjujen lyheneminen ei jaa arvonmuodostusta työkseen samassa mittakaavassa kuin ennen (Kataja 2016, 14).

Robotisaatiokehitys voi aiheuttaa ristiriitaisia alueellisia kehityskulkuja – kehitys voi olla keskittävää, toisaalta myös hajauttavaa. Robotiikkaosaamiskeskukset sijaitsevat yliopistoissa, joissa tähän liittyvä asiantuntijatyö lisääntyy. Toisaalta automaatio korvaa perinteisiä työtehtäviä – työn määrä siis vähenee (Ahlqvist 2016).

LÄHTEET

- Ahlqvist, T. 2016. Digitalisaation vaikutuksia aluekehityksen näkökulmasta. Saatavissa: https://www.varsinais-suomi.fi/images/tiedostot/Aluekehittaminen/2016/digimurros/Ahlqvist_Digitalisaatio-ja-aluekehitys_Digimurros2020.pdf
- Aro, T. 2017. Alue- ja väestörakenteen muutos kaupungistumisen näkökulmasta 28.9.2017. Saatavissa: <https://www.slideshare.net/TimoAro/alue-ja-vestrakenteen-muutos-kaupungistumisen-nkkulmasta-2892017>
- Aro, T. 2018. Erilaistuva Suomi -alueet, talous ja demografia. Helmikuu 2018. Saatavissa: <https://www.slideshare.net/TimoAro/erilaistuva-suomi-alueet-talous-ja-demografia>
- Dufva, M. 2019. Heikot signaalit tulevaisuuden avartajina. Sitran selvityksiä 142 tammikuu 2019. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/tapahtumat/heikot-signaalit-tulevaisuuden-avartajina/>
- Etelä-Savon maakuntaliitto 2019. Etelä-Savo ennakoi. Saatavissa: <https://www.esavoennakoi.fi/vaesto>
- Etelä-Savon maakuntaliitto 2015. Etelä-Savon väestöennuste 2040. Trendikatsaus 2/2015. Saatavissa: https://www.esavo.fi/resources/public/Maakuntaliitto/Tilastot/Vaestoennuste2015%20alueittain_2015-2040.pdf
- Karaja, E.: Megatrendit 2016. Tulevaisuus tapahtuu nyt. Sitra 2016. Saatavissa: https://media.sitra.fi/2017/02/23211717/Megatrendit_2016.pdf
- Kymenlaakson liitto 2018. Kymenlaakso ennakoi. Saatavissa: <https://ennakointi.kymenlaakso.fi/tilastot-ja-ennusteet>
- Lethbridge, J. 2016. Overview of global megatrends affecting local and regional governments. Public services international 2016. Saatavissa: https://www.world-psi.org/sites/default/files/documents/research/en_lrg_megatrends_sm.pdf
- Maczulskij, T., Kauhanen M. 2016. Työmarkkinoiden polarisaatio ja työvoiman liikkuvuus – mihin rutiininomaista työtä tekevät työntekijät päätyvät? Kansantaloudellinen aikakauskirja 3/2016. Saatavissa: https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2016/10/KAK-3_2016-maczulskij-ja-kauhanen.pdf
- Obtbaum, M., Vanhala, J. 2016. Polarisaatio Suomen työmarkkinoilla. Euro ja talous 5.12.2016. Saatavissa: https://www.eurojatalous.fi/fi/2016/artikkelit/polarisaatio-suomen-tyomarkkinoilla/?print_page=1

Tilastokeskus 2015. Väestöennuste 2015 Ennustetut väestönmuutokset sukupuolen mukaan alueittain 2015 – 2040. Saatavissa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaenn/

KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTI-KORKEAKOULU TALOUDELLISENA TOIMIJANA

Eila Jussila & Marja-Liisa Neuvonen-Rauhala

Ammattikorkeakoulujen synty voidaan nähdä osana aluepolitiikkaa ja jatkumona maakuntiin 1960- ja 1970-luvulla perustetuille yliopistoille. Molempien kehityskulkujen taustalla on ajatus, että korkeakoulut ovat maakuntiansa kehityksen vetureita ja vaikuttavuudeltaan merkittäviä toimijoita. (Ks. esim. Niemi 2018.) Ammattikorkeakouluja on yhdistetty 2000-luvulla yhä suuremmiksi yksiköiksi, jotta ne pystyisivät vastaamaan korkeakouluille asetettuihin vaatimuksiin niin opetuksessa, tutkimus- ja kehitystyössä kuin kansainvälistymisessä ja opiskelijapalveluissa (Niemi 2018, 7-8).

Jokaisessa maakunnassa on vähintään yksi ammattikorkeakoulu. Suurina yksikköinä ne ovat keskeisiä toimijoita ja vaikuttajia sijaintipaikkakunnillaan ja koko maakunnassa. Tässä artikkelissa tarkastellaan ja arvioidaan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Xamkin välittömiä ja välillisiä taloudellisia vaikutuksia sijaintimaakunnissaan Etelä-Savossa ja Kymenlaaksossa. Tarkastelun ulkopuolelle jäävät taloudelliset vaikutukset muualla Suomessa tai ulkomailla sekä se, miten paljon muualla sijoittuneet Xamkista valmistuneet tuottavat taloudellisia vaikutuksia yhteyksiensä kautta.

TALOUDELLINEN TOIMIJUUS – MÄÄRITTELY JA KUVAUS

Ammattikorkeakoululla on toiminta-alueellaan sekä välitön että välillinen tulovaikutus. Välitön tulovaikutus muodostuu ammattikorkeakoulun henkilökunnalleen maksamista palkoista ja palkkojen sivukuluista ja kuntien ja valtion tuloveroista sekä tavara- ja palveluostojen, investointien jne. aiheuttamasta tavaran- ja palveluntoimittajien liikevaihdon kasvusta. Välillinen tulovaikutus muodostuu ammattikorkeakoulun tavaran- ja palveluntoimittajien muilta yrityksiltä tekemien tavara- ja palveluostojen aiheuttamasta kolmansien osapuolten liikevaihdon kasvusta sekä ammattikorkeakoulun henkilökunnan ostovoiman aiheuttamasta yrityksen liikevaihdon kasvusta (Tarnanen, Wrangé & Raivio 2007, 19).

Taloudellisen toimijuuden määrittelyn taustaoletuksena on myös se, että koulutustason nousu lisää tuottavuutta, koska uusien tuotantovälineiden ja toimintamallien käyttöönottoa helpottavat koulutuksen tarjoamat valmiudet uudistua. Yritysten tuotantoprosessien,

tuotteiden ja palveluiden kehittäminen edellyttää myös korkeatasoista koulutusta. (Asplund & Maliranta 2006, 20-21.) Tätä koulutuksen vaikuttavuutta aluekehitykseen tarkastellaan perusteellisemmin toisaalla tässä julkaisussa. Tosin tässäkin yhteydessä on mainittava, että koulutuksen merkitys yritystoiminnan tuottavuuden ja kehittämisen näkökulmasta on korostumassa digitalisaation ja tekoälyn erilaisten sovellutusten käyttöönoton myötä. Xamk kouluttaa niitä osaajia, joita maakunnissa tarvitaan palvelu- ja tuotekehitysprosessien esimerkiksi robotisaatiossa. Asplundin ja Malirannan (2006, 24-30) mukaan teknologinen kehitys ja koulutus ovat toisiaan täydentäviä. Myös innovoinnin ja innovaatioiden käyttöönoton tulee tehokasta yrityksissä vaikutusten aikaansaamiseksi.

Ammattikorkeakoulun aluevaikuttavuuden yhteydessä voidaan puhua opetuksen tai tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toiminnan (TKI) aluevaikuttavuudesta. Myös organisaation budjettivarainkäytöllä on merkittäviä alueellisia tulo- ja työllisyysvaikutuksia (Tarnanen & Wrangé 2017, 12). Xamk on TKI-toimijana merkittävä taloudellisen vipuvoiman tuottaja. Vipuvoimalla tarkoitetaan tässä artikkelissa sitä, kuinka omarahoitus tuottaa lisärahoitusta aluekehitykseen, yrityskehitykseen ja / tai osaamisen kehittämiseen. Ammattikorkeakoulun aluetaloudellisia vaikutuksia tarkastellaan henkilöstön, opiskelijoiden, ostojen ja investointien näkökulmista.

KORKEAKOULU TALOUDELLISENA TOIMIJANA: KOULUTUS JA TKI

Korkeakoulut määrittelevät aluetalousvaikutukset ja aluevaikuttavuuden kahden päätoimintansa koulutuksen ja TKI:n (tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toiminta) kautta. (Ks. esim. Ilmavirta, Salminen, Ikävalko, Kaisto, Myllykangas, Pekkarinen & Apajalahti 2013.) Koulutuksen kautta alueen osaaminen ja koulutustaso nousee, ja TKI-toiminnan tuloksena syntyy uutta yrittäjyyttä, yritystoimintaa, erilaista elinvoimaa lisäävää kehitystä.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kampukset sijaitsevat Etelä-Savon ja Kymenlaakson maakunnissa. Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy on Mikkelin, Savonlinnan, Kouvolan ja Kotkan kaupunkien omistama. Kaupungit omistavat yhtiötä seuraavasti: Kotkan kaupunki 25,5 prosenttia, Kouvolan kaupunki 24,5 prosenttia, Mikkelin kaupunki 36,15 prosenttia ja Savonlinnan kaupunki 13,85 prosenttia (Xamk 2018, 1). Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun vuoden 2019 budjettiesityksen loppusumma on 74 miljoonaa euroa (Xamk 2019, liite 1, 1). Xamk on siis merkittävä taloudellinen toimija Etelä-Savossa ja Kymenlaaksossa.

Xamkissa opiskelee noin 9300 opiskelijaa ja vuosittain suoritetaan noin 1600 tutkintoa. Vuonna 2017 vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen 45 prosenttia asui Etelä-Savossa ja Kymenlaaksossa, ja heistä työllisiä oli noin 85 prosenttia. (Vipunen-tietokanta.) Yrittäjinä valmistuneista toimii noin 4 prosenttia. Täysin tarkkaa tietoa ei ole saatavilla, kuinka mo-

ni yrittäjänä toimivista toimii opiskelupaikkakuntansa maakunnassa. Voidaan kuitenkin arvioida, että myös tätä kautta syntyy kuitenkin merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Xamk on kasvattanut TKI-toimintansa ulkoista rahoitusta vuoden 2017 12 miljoonasta eurosta 14,3 miljoonaan euroon vuoden 2018 lopussa ja hankesalkkua vastaavasti 50 miljoonasta eurosta yli 60 miljoonaan euroon (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Oy. Tilinpäätös ja toimintakertomus 2017, 7-8, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Oy. Tilinpäätös ja toimintakertomus 2018, 8). Xamk onkin ulkoisella, kilpaillulla rahoituksella mitattuna Suomen suurin ammattikorkeakoulu (Lempinen 2019).

Taloudellisen toiminnan yksi osa on koulutuksen myynti, joka koostuu täydennyskoulutuksen myynnistä ja koulutusviennistä. Täydennyskoulutuksen ja koulutusviennin liikevaihto oli hieman yli puoli miljoonaa, josta lukuvuosimaksujen osuus oli yli 300 000 euroa. Lukuvuosimaksuvelvollisten opiskelijoiden määrä on vähitellen kasvanut ja muodostaa yhä tärkeemmän ja näkyvämmän osan koulutustoimintaa. Ikäluokkien pienentyessä Suomessa ja toisaalta kilpailun kiristyessä opiskelijarekrytoinneissa koulutusviennissä on vielä kasvupotentiaalia sekä kotimaassa että ulkomailla.

HENKILÖSTÖN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Xamkin vuoden 2018 henkilöstökertomuksen mukaan vuoden 2018 lopussa ammattikorkeakoulun henkilöstömäärä oli 806, josta opetushenkilöstöä 308 sekä hallinto- ja tukipalveluhenkilöstöä 498. Hallinto- ja tukipalveluhenkilöstöön lasketaan mukaan myös tutkimus- ja kehitystoiminnan (TKI) henkilöstö, jota oli vuonna 2018 yhteensä 252. Kasvua oli 58 henkilötyövuotta, joka kaikki TKI-henkilöstöä.

Henkilöstöstä on korkeakoulututkinnon suorittaneita 88 prosenttia. Todettakoon, että tutkijakoulutuksen suorittaneita henkilöstöstä oli vuoden 2018 lopussa 114. Kymenlaaksossa ja Etelä-Savossa tutkijakoulutuksen suorittaneita 25-64-vuotiaita oli vuoden 2017 lopussa yhteensä 587 (Tilastokeskus). Xamk työllistää siis Etelä-Savon ja Kymenlaakson tutkijakoulutuksen saaneista 19 prosenttia. Henkilöstö on suuri osaamisvoimavara ja -potentiaali.

Henkilöstöstä¹ asui vuonna 2018 Kymenlaaksossa 37 prosenttia, Etelä-Savossa 48 prosenttia ja muualla Suomessa 15 prosenttia. Xamkin henkilöstö tuo Etelä-Savon ja Kymenlaakson kaupunkeihin merkittävää ostovoimaa ja verotuloja. Vuonna 2018 palkkoja henkilöstölle maksettiin 47,4 miljoonaa euroa sivukuluineen. Vuodelle 2019 palkkoihin ja palkkioihin on budjetoitu 39,6 miljoonaa euroa. Olettaen, että 15 prosenttia maksetuista palkoista ja veroista maksetaan Etelä-Savon ja Kymenlaakson ulkopuolelle, vuonna 2018 palkkatuloja jäi alueelle hieman yli 40 miljoonaa euroa.

¹ Vuoden 2018 osalta henkilöstön asuinpaikan määrittelyyn sisältyvät myös luennoitsijat ja tuntiopettajat, jotka eivät ole kokopäiväisessä työsuhteessa Xamkiin. Siksi arvio ei ole täysin tarkka. Muualla asuvien osuus on näin hieman suurempi vuonna 2018 (15 %) kuin vuonna 2017 (12%).

Xamkin palkoista maksetut kunnallisverot vahvistavat kuntien taloutta. Vuonna 2018 keskimääräinen kunnallisveroprosentti oli 19,84 (Veronmaksajat 2019), mutta kaikissa Etelä-Savon ja Kymenlaakson kaupungeissa se oli korkeampi. Seurakuntien veroprosentti oli yleisimmin 1,5. Tässä yhteydessä laskelmissa on kuntien ja seurakuntien veroprosenttina käytetty yhteensä 22,7 prosenttia. Tällä veroprosentilla alueen kunnat ja seurakunnat saivat palkoista verotuloja yli kaksi miljoonaa euroa. Kunnallisverojen lisäksi kuntien taloutta vahvistavat myös Xamkin henkilökunnan omistamistaan kiinteistöistä maksamat kiinteistöverot.

Xamkin maksamat palkat vaikuttavat välillisesti aluetalouteen. Alueen yritysten liikevaihto kasvaa, kun Etelä-Savossa ja Kymenlaaksossa asuva henkilöstö käyttää palkkatuloja asumiseen ja elämiseen.

KIINTEISTÖT

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu maksaa vuokria käyttämistään tiloista 6,26 miljoonaa euroa vuodessa. Xamkilla on kampuskaupungeissa käytössään huomattava määrä kiinteistöjä, jotka ovat Mikkelin ja Savonlinnan kaupunkien omistaman Etelä-Savon Kampuskiinteistöt -kuntayhtymän ja Kouvolan ja Kotkan kaupunkien omistaman Kymenlaakson Kampuskiinteistöt Oy:n omistamia.

Vuonna 2017 Xamk maksoi vuokria Etelä-Savon Kampuskiinteistöt -kuntayhtymälle 3,3 miljoonaa euroa sekä Kymenlaakson Kampuskiinteistöt Oy:lle 2,7 miljoonaa euroa (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Oy. Tilinpäätös ja toimintakertomus 2017, 37). Etelä-Savon Kampuskiinteistöt -kuntayhtymän liikevaihto on noin 4,5 miljoonaa euroa vuodessa ja yhtymä on yksi Etelä-Savon suurimpia kiinteistöjen omistajia 56000 neliömetrin kiinteistöillään (Etelä-Savon Kampuskiinteistöt kuntayhtymä). Kymenlaakson Kampuskiinteistöt Oy:n liikevaihto oli vuonna 2017 2,7 miljoonaa euroa (Taloussanomat).

Mikkelissä Xamk on lisäksi sitoutunut ostamaan Saimaa Stadiumi Oy:ltä liikuntapalveluita noin 200 000 eurolla ja opetus- ja kokoustiloja noin 60 000 eurolla vuodessa.

TAVAROIDEN JA PALVELUJEN OSTOT JA MYYNTI SEKÄ INVESTOINNIT

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu tekee vuosittain tavaroiden ostoja yli 3,5 miljoonalla eurolla ja palvelujen ostoja yli 20 miljoonalla eurolla.

Investointeja Xamk teki vuonna 2018 lähes kolmella miljoonalla eurolla, jotka jakautuivat maakunnittain siten, että Etelä-Savon osuus oli 66 prosenttia, Kymenlaakson osuus 22 prosenttia ja jakamattomien osuus 14 prosenttia.

Investointeja tehtiin mm. luokkien kalusteisiin, opetuksen ja TKI-toiminnan koneisiin ja laitteisiin, rakentamiseen, autoihin sekä palvelimiin ja tukiasemiin.

Xamkin ravintolapalveluihin kuului yhteensä seitsemän ravintolaa vuonna 2018 kaikissa kampuskaupungeissa. Ravintolapalvelujen liikevaihto oli noin 2,6 miljoonaa.

Xamk on asiakkaana, myyjänä ja kumppanina merkittävä toimija myös palvelu- ja tavarastoissa sekä investoinneissa maakunnissaan.

OSAKKUUDET YRITYKSISSÄ

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu on osakkaana Disec Oy:ssä ja Saimaa Stadiumi Oy:ssä. Disec työllistää kymmenkunta henkilöä ja sen liikevaihto on 1,5–2 miljoonaa euroa. Saimaa Stadiumin työllisyysvaikutus on noin 20 henkilötyövuotta.

Saimaa Stadiumin ravintolatoiminnasta vastaa Xamkin ravintolapalvelut, jonka liikevaihdosta osa tulee sieltä.

YHTEENVETO

Tässä artikkelissa tarkasteltiin Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulua maakuntiensa taloudellisena toimijana sekä tämän toiminnan suoria ja välillisiä vaikutuksia. Tarkastelu osoittaa, että Xamkin tuottamat taloudelliset vaikutukset ja vipuvoima alueillaan ovat varsin merkittäviä. Turhaan ei korkeakouluja nähdä alueidensa elinvoiman mahdollistajina ja alustoina.

Xamk on taloudellisena toimijana monipuolinen ja kehittyvä, joka strategisissa valinnoissaan hakee taloudellista vakautta ja tarpeen mukaan korvaavia toimintoja niille toiminnoille, jotka taantuvat tai ehtyvät. Kehityspotentiaalia kuvaa puolestaan kasvava TKI-toiminta hankkeineen, jotka palvelevat maakuntia ja niiden yrityksiä sekä yksilöitä monin eri tavoin.

LÄHTEET

Asplund, R. & Maliranta, M. 2006. Koulutuksen taloudelliset vaikutukset. Sitra, Helsinki. Raportteja 60. Saatavissa: <https://media.sitra.fi/2017/02/27172706/raportti60-2.pdf>

Etelä-Savon kampuskiinteistöt kuntayhtymä. Kampuskiinteistöt. Saatavissa: <http://www.esakk.fi/yhtyma>

Ilmavirta V., Salminen H., Ikävalko M., Kaisto H., Myllykangas P., Pekkarinen E. & Apajalahti T. 2013. Korkeakoulut yhteiskunnan kehittäjinä. Korkeakoulujen yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden arviointiryhmän loppuraportti. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 5/2013. Helsinki.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Oy. Henkilöstökertomus 2018. Saatavissa Xamkin intranetissä, johon kirjautuminen vaatii salasanan: <https://staff.xamk.fi/henkilostoasiat/perustietoahenkilostosta/Sivut/default.aspx>

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Oy. Tilinpäätös ja toimintakertomus 2017. Saatavissa Xamkin intranetissä, johon kirjautuminen vaatii salasanan: <https://staff.xamk.fi/nain-toimimme/talousjahankinnat/talous/budjetitjatilinpaatokset/tilinpaatokset/Documents/Tilinp%c3%a4%c3%a4t%c3%b6s%20ja%20toimintakertomus%202017%20Xamk%20Oy.pdf>

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Oy. Tilinpäätös ja toimintakertomus 2018. Saatavissa Xamkin intranetissä, johon kirjautuminen vaatii salasanan: <https://staff.xamk.fi/nain-toimimme/talousjahankinnat/talous/budjetitjatilinpaatokset/Documents/Tilinpäätös%20ja%20toimintakertomus%202018%20Xamk%20Oy.pdf>

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Oy. Toimintasuunnitelma ja talousarvio 2019. Saatavissa Xamkin intranetissä, johon kirjautuminen vaatii salasanan: <https://staff.xamk.fi/nain-toimimme/talousjahankinnat/talous/budjetitjatilinpaatokset/budjetit/Sivut/default.aspx>

Kuntaliitto 2017. Kuntien vuoden 2018 tulo- ja kiinteistöveroprosentit. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2017/kuntien-vuoden-2018-tulo-ja-kiinteistoveroprosentit>

Lempinen, P. 2019. Ammattikorkeakoulujen TKI-toiminta 2018. TKI-johdon tapaaminen 21.8.2019. Julkaisematon esitys.

Niemi, K. 2018. Yksi korkeakoulu, kaksi maakuntaa ja neljä kampusta – lähtökohtia vaikuttavuuden arviointiin. Teoksessa Potinkara, P. (toim.). Lisää työtä ja hyvinvointia. Katsaus Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. XAMK kehittää 37, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Mikkeli 2018. 7-12.

Taloussanomien yritystiedot. Saatavissa: <https://www.is.fi/yritys/kymenlaakson-kampus-kiinteistot-oy/kotka/2425368-6/>

Tarnanen, T., Wrangé, K., Raivio, P.: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun aluevaikuttavuus. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja C: Tiedotteita, 29. Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/127356/C29_PKAMK%20aluevaikuttavuus_netiversi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tarnanen, T., Wrangé, K.: Karelia-ammattikorkeakoulun alueellinen ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Karelia-ammattikorkeakoulun julkaisuja C, Raportteja: 45. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/135352/C45.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Tilastokeskus, Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen, maakunnan, kunnan, sukupuolen ja ikäryhmän mukaan 2007-2017. Saatavissa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_kou_vkour/

Veronmaksajat: Verokertymät Suomessa. Saatavissa: <https://www.veronmaksajat.fi/luvut/Tilastot/Verotuotot/>

Vipunen-tietokanta. Saatavissa: <https://vipunen.fi/>

OPISKELIJAT KAMPUS- KAUPUNKIEN TALOUDESSA

Eila Jussila

Ammattikorkeakoulun lukuvuoden alkamisen huomaa nuorten ja aktiivisten ihmisiä ilmestymisenä katukuvaan. Kouvolasta, Kotkasta, Mikkelistä ja Savonlinnasta puuttuu tutkintoon johtava yliopistokoulutus. Tällöin ammattikorkeakouluopiskelijoiden merkitys kaupunkien aluetalouksien vilkastuttajana on merkittävä.

KULUTUSVAIKUTUS JA OSAAMISVAIKUTUS

Opiskelijat tuovat opiskelukaupunkiinsa huomattavaa sekä taloudellista että osaamiseen liittyvää potentiaalia. Suurissa kaupungeissa korkeakoulut voivat muodostaa merkittävän kehitysvoiman. Pienissä kaupungeissa korkeakoulut voivat olla todella merkittäviä toimijoita (Kalliomäki 2014, 1-4). Yliopistojen ja korkeakoulujen odotetaan edistävän aluekehitystä.

Opiskelijat vaikuttavat opiskelupaikkakuntansa aluetalouteen kulutusvaikutuksen ja osaamisvaikutuksen kautta (Newlands 2003, 1). Kulutusvaikutus syntyy opiskelijoiden paikkakunnalla asumisen ja elämisen seurauksena. Osaamisvaikutus liittyy osaamistason nousuun paikkakunnalla, mikä taas edistää aluetalouden kehittymistä esimerkiksi innovaatioina, uusina yrityksinä ja työpaikkoina sekä tuottavuuden nousuna.

Ammattikorkeakouluopiskelijat tekevät opintoihinsa liittyen työelämälähtöisiä projekteja ja harjoitus- ja opinnäytetöitä. Nämä paitsi edistävät oppimista, myös kehittävät alueen organisaatioiden toimintaa. Opintoihin kuuluva työharjoittelu suoritetaan usein opiskelupaikkakunnan organisaatioissa. Tällä sekä yleensä yritysyhteistyöllä helpotetaan rekrytointia ja työvoiman saatavuutta.

Opiskelijoiden työssäkäynnillä on todettu olevan positiivisia vaikutuksia aluetalouteen. Paitsi että opiskelijat ovat tärkeä työntekijäryhmä etenkin palveluvaltaisilla aloilla, opiskelijoiden joustavuus esimerkiksi työaikojen ja -tapojen suhteen on työnantajien etu. Opiskelijat tuovat myös tuoreita työskentelytapoja ja näkökulmia tehostaen näin organisaation toimintaa (Kalliomäki 2014, 2).

Opiskelijoiden tulotaso kulutusyksikköä kohti oli vuonna 2016 14 717 euroa, kun vastaava luku koko väestöllä oli 29 833 euroa (Tilastokeskus 2016). Opiskelijat edustavat nuoria

ikäryhmiä, ja niiden kulutus poikkeaa vanhempien ikäryhmien kulutuksesta. Vaikka opiskelijat edustavat alhaisen tulotason kulutusyksiköitä, ne kuitenkin lisäävät paikkakunnalla tavaroiden ja palvelujen kysyntää ja vilkastuttavat näin aluetaloutta.

Opiskelijat voivat aiheuttaa opiskelupaikkakunnan asuntomarkkinoilla positiivisen tai negatiivisen kierteen. Opiskelijat lisäävät yleensä vuokra-asuntojen kysyntää paikkakunnalla, mikä nostaa asuntojen hintatasoa ja tuo pääomatuloja asuntojen omistajille. Asuntojen hintatason noususta hyötyvät asuntojen myyjät. Vastaavasti opiskelupaikkojen ja opiskelijoiden loppuminen paikkakunnalla voi aiheuttaa suuriakin ongelmia asuntomarkkinoilla, kun tyhjillään oleville asunnoille ei löydy käyttöä, asuntojen hintataso laskee ja niille ei löydy ostajia. Tämä voi vaikuttaa yksityishenkilöiden omaisuuden arvoon, lainojen vakuuksiin ja alueen rakennustuotantoon. Sekä positiiviset että negatiiviset kerrannaisvaikutukset ulottuvat koko aluetalouteen.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT on tuottanut yhdessä CIMOn kanssa esiselvityksen ulkomaalaisten korkeakouluopiskelijoiden taloudellisista vaikutuksista. Selvityksen mukaan merkittävä ulkomaalaisista korkeakouluopiskelijoista maalle koituvaa vaikutus syntyy, kun osa opiskelijoista jää maahan ja siirtyy maan työmarkkinoille opintojen jälkeen (CIMO 2014,1; Garam ym. 2014, 22-27).

Ulkomaalaisten opiskelijoiden suhteen ollaan uuden tilanteen edessä, kun EU-alueen ulkopuolisilta opiskelijoilta voidaan periä lukukausimaksuja. Tällöin ulkomaalaisten opiskelijoiden merkitys ammattikorkeakouluopiskelijoiden aluetaloudessa voi olla merkittävä, varsinkin jos koulutus on järjestetty niin, että opiskelijoiden edellytetään asuvan opiskelupaikkakunnalla.

AMMATTIKORKEAKOULUN OPISKELIJAT KAAKKOIS-SUOMEN ALUETALOUDESSA

Etelä-Savon ja Kymenlaakson kaupungeilla on pitkät perinteet koulukaupunkeina, vaikka maakunnissa ei olekaan tutkintoon johtavaa yliopistokoulutusta. Ammattikorkeakouluun merkitys korostuu tällöin monestakin eri näkökulmasta tarkasteltuna. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kampuskaupungeissa Kouvolassa, Kotkassa, Mikkeliissä ja Savonlinnassa opiskelee yhteensä lähes 9400 ammattikorkeakouluopiskelijaa (Xamk 2018, 1-2). Opiskelijamäärä on kasvanut vuodesta 2013 vuoteen 2018 kaikissa muissa kaupungeissa paitsi Savonlinnassa.

Taulukko 1. Ammattikorkeakouluopiskelijat ja kaupunkien väkiluku Kouvolassa, Kotkassa, Mikkelissä ja Savonlinnassa sekä Helsingin seudulla ja koko maassa vuonna 2017 (Xamk 2018; Tilastokeskus 2018).

Vuosi 2017	Kouvola	Kotka	Mikkeli	Savonlinna	Helsingin seutu	KOKO MAA
Amk-opiskelijat	1850	2394	3548	683	26 160	141 228
Väkiluku	84196	53539	54261	34664	1 477 000	5 513 130
Amk-opiskelijat % väkiluvusta	2,20	4,50	6,5	2	1,8	2,56

Oheisessa taulukossa on esitetty ammattikorkeakouluopiskelijoiden osuus väkiluvusta Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kampuspaikkakunnilla sekä Helsingin seudulla ja koko maassa. Tämän mukaan ammattikorkeakouluopiskelijoiden osuus on koko maan keskiarvoa selvästi suurempi Mikkelissä ja Kotkassa. Tämä tukee näkemystä, että korkeakoulut ovat pienillä paikkakunnilla merkittävämpiä toimijoita kuin suurilla paikkakunnilla. Toisaalta Helsingin seudulla on ammattikorkeakouluopiskelijoiden lisäksi huomattava määrä yliopisto-opiskelijoita.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opiskelijoista Etelä-Savon ja Kymenlaakson ulkopuolelta tulleita vuonna 2018 oli 45 prosenttia. Vastaavasti 55 prosenttia opiskelijoista oli ammattikorkeakoulun toiminta-alueen maakunnista (Xamk 2018).

Vuonna 2018 Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opiskelijoista oli monimuoto-opiskelijoita 2383 eli neljäsosa. Monimuoto-opiskelijoista Etelä-Savon ja Kymenlaakson ulkopuolelta tulleita oli 50 prosenttia eli jonkin verran enemmän kuin kaikista opiskelijoista yhteensä.

Monimuoto-opiskelijat ovat usein osaamistaan ja tutkintoaan täydentäviä työssäkäyviä henkilöitä. Etelä-Savon ja Kymenlaakson monimuoto-opiskelijoilla on aluetalouden näkökulmasta osaamisvaikutus sekä kulutusvaikutuksen vähenemistä estävä vaikutus, kun opiskelemaan ei lähde alueen ulkopuolelle. Varsinkaan Etelä-Savon ja Kymenlaakson ulkopuolelta tulevat monimuoto-opiskelijat eivät juurikaan aiheuta kulutusvaikutusta. Monimuoto-opiskelun mahdollisuus antaa opiskelijoille aikaisempaa enemmän mahdollisuuksia valita opiskelu- ja mahdollisesti myöhemmän asuinpaikkakuntansa. Tällöin kaupunkien pitää olla opiskelijoiden näkökulmasta entistä kilpailukykyisempiä opiskelukaupunkeja.

Koulutuksia ollaan muuttamassa monimuoto- ja verkkototeutuksiksi. Tällöin on epätodennäköistä, että opiskelijat muuttavat opiskelupaikkakunnalle, jolloin opiskelijoiden aluetaloutta edistävä vaikutus vähenee. Toisaalta uusia koulutuksen toteutustapoja on kehitettävä.

Etelä-Savon ja Kymenlaakson asukasluvun arvioidaan vuonna 2040 olevan 5,1 prosenttia koko maan asukasluvusta, kun se tällä hetkellä on 5,9 prosenttia. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun toiminta-alueella potentiaalisten opiskelijoiden määrä tulee vähenemään.

Taulukko 2. Ammattikorkeakoulututkinnot Etelä-Savossa, Kymenlaaksossa ja koko maassa vuosina 2003, 2010 ja 2017 (Tilastokeskus).

	Etelä-Savo	Kymenlaakso	Yhteensä	Suomi	% Suomessa suoritetuista amk-tutkinnoista
2003	950	660	161	20588	7,8
2010	999	1703	1703	21899	7,8
2017	1011	740	1751	26304	6,7

Tutkinnon suorittaneiden määrällä mitataan mm. ammattikorkeakoulun toiminnan tehokkuutta. Aluetalouden kannalta on kuitenkin tärkeämpi asia tutkintojen vaikuttavuus ja osaamistason nousu.

Etelä-Savossa ja Kymenlaaksossa ammattikorkeakoulututkintoja on suoritettu vuosittain suhteessa enemmän kuin alueen väkiluku on koko maan väkiluvusta; vuonna 2017 Etelä-Savon ja Kymenlaakson väkiluvun osuus koko maan väkiluvusta oli 5,9 prosenttia. Tätä voidaan ainakin osittain selittää sillä, että huomattava osa opiskelijoista tulee Etelä-Savon ja Kymenlaakson ulkopuolelta. Toisaalta voidaan myös olettaa, että tutkinnon suorittaneita muuttaa maakuntien ulkopuolelle. Vastaavasti alueen väestö- ja työpaikkarakenteeseen perustuen voidaan pitää epätodennäköisenä, että ammattikorkeakoulututkinnon muualla kuin Etelä-Savossa tai Kymenlaaksossa suorittaneita muuttaa ainakaan merkittävästi alueelle.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opiskelijoilla on tärkeä merkitys kampuskaupunkien aluetaloudessa. Väkiluvultaan vähenevän ja vanhenevan Etelä-Savon ja Kymenlaakson alueella nuoria ikäluokkia edustavat opiskelijat ovat merkittävä voimavara. Muualta muuttavat opiskelijat loiventavat väkiluvun vähenemisen aiheuttamaa aluetalouden supistumista. Ammattikorkeakoulujen kilpailu hakijoista kiristyy ikäluokkien pienentyessä. Koulutusvienti voi antaa uusia mahdollisuuksia sekä ammattikorkeakouluille että aluetalouksille. Kampuskaupunkien tulee kehittää houkuttelevuuttaan opiskelukaupunkina. Varsinkaan Etelä-Savossa ja Kymenlaaksossa ei ole varaa olla huomioimatta ammattikorkeakoulun opiskelijoita aluetalouden edistäjänä.

LÄHTEET

CIMO 2014. Mitä tiedämme ulkomaalaisten korkeakouluopiskelijoiden taloudellisista vaikutuksista? Numero 4A/2014. Saatavissa: http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/53795_20.10_express4a_14.pdf

Garam, I., Jaalivaara, J., Kuosmanen, I., Suhonen, T. 2014. Esiselvitys ulkomaalaisten korkeakouluopiskelijoiden taloudellisista vaikutuksista. VATT valmisteluraportit 21. Saatavissa: <https://vatt.fi/documents/2956369/3012233/v21.pdf>

Kalliomäki, H. 2014. Opiskelijoiden vaikutus opiskelukaupunkiin. Turun kaupunki Kaupunkitutkimusohjelma. Tutkimuskatsauksia 4/2014. Saatavissa: http://www.eatmyturku.fi/sites/default/files/atoms/files//tutkimuskatsauksia_2014-4.pdf

Newlands, D. 2003. The role of universities in learning regions. ERSA 2003 Congress, paper number 398. Saatavissa: <https://www.jyu.fi/ersa2003/cdrom/papers/398.pdf>

Tilastokeskus. 2016. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Kotitalouksien kulutusmenot sosioekonomisen aseman mukaan 1990-2016. Saatavissa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_tul_ktutk/statfin_ktutk_pxt_002.px/?rxid=e5aab92c-68e6-4663-8681-877be4654716

Tilastokeskus. 2018. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Kuntien avainluvut 1987-2017. Saatavissa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_kou_akop/statfin_akop_pxt_11www.px/

Tilastokeskus. 2018. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Ammattikorkeakoulujen opiskelijat ja -tutkinnot 2002-2017 (Tilastokeskuksen koulutusluokitus). Saatavissa: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kuntien_avainluvut/Kuntien_avainluvut_2019/kuntien_avainluvut_2019_aikasarja.px/?rxid=444223df-f91c-4479-891f-5dcd50b983d2

Xamk. 2018. Opiskelijatilastot. Opiskelijat 20.9.2018 ohjauksen aloittain. Saatavissa Xamkin intranetissä, johon kirjautuminen vaatii salasanan: <https://staff.xamk.fi/xamk/tilastot/opiskelijatilastot/2018/Documents/Opiskelijat%2020092018.pdf>

OSAAMINEN

KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTI-KORKEAKOULU ALUEENSA OSAAMISEN KEHITTÄJÄNÄ

Eeva Kuoppala & Pia-Mariana Toukkari

1. JOHDANTO

Ammattikorkeakoulut kehittävät alueidensa osaamista erilaisten koulutustarjontojen kautta. Vuonna 2019 Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa Xamkissa on tarjolla 62 ammattikorkeakoulu- ja 27 ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta. Koulutukset jakautuvat kolmelle koulutusalueelle: talous ja kulttuuri, tekniikka sekä hyvinvointi. Ammattikorkeakoulututkinnot rinnastuvat yliopistojen kandidaattitutkintoihin ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot ovat rinnakkaisia maisteritason opintojen kanssa. Keskeisenä erona yliopisto-opintoihin molemmilla tasoilla on ammattikorkeakoulutuksen vahva työelämäyhteys ja soveltavan tutkimuksen näkökulma.

Tutkintoon johtavan koulutuksen rinnalla asemaansa ovat vahvistaneet erilaiset jatkuvan oppimisen koulutusmuodot, joiden avulla pystytään joustavasti ja nopeasti reagoimaan työelämän muutuviin osaamistarpeisiin ja mahdollistetaan työuran aikainen opiskelu. Jatkuva oppiminen on keskeisessä roolissa myös uudessa rahoitusmallissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan jatkuvalla oppimisella tarkoitetaan osaamisen kehittämistä ja uudistamista elämän ja työuran eri vaiheissa. Sillä vastataan mm. uudelleen- ja täydennyskoulutustarpeisiin, joita teknologian kehitys ja työn murros tuovat. (Jatkuva oppiminen 2019.) Jatkuvan oppimisen koulutusmuodoiksi huomioidaan ammattikorkeakoulussa avoimen ammattikorkeakoulun opinnot, erikoistumiskoulutukset, erilliset opinto-oikeudet ja maahanmuuttajien valmentavat opinnot sekä liiketoiminnallisin perustein tuotettu täydennyskoulutus.

Xamk on Suomen suurin avoimen ammattikorkeakouluopintojen tarjoaja, lukuvuosittain koulutustarjonnassa on yli 500 opintojaksoa ja osaamiskokonaisuutta. Erikoistumiskoulutukset ovat työelämässä toimineille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia aloilla, joilla ei ole liiketoiminnallista täydennyskoulutusta (Ammattikorkeakoululaki 932/2014). Täydennyskoulutuksilla taas tarkoitetaan liiketoiminnallisin perustein koottuja koulutuksia, joiden muodosta tai laajuudesta ei ole säädetty laissa. Täydennyskoulutukset voivat olla joko avoimia täydennyskoulutuksia tai jonkin tilaajan tarpeisiin räätälöityjä koulutuksia. (Kosonen & Miettinen 2019a, 13.) Alueen osaamista vahvistetaan myös vahvan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKI) kautta.

Tässä artikkelissa tarkastellaan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Xamkin maakunnallista roolia osaamisen kehittäjänä. Artikkelissa keskitytään tutkintoon johtavaan koulutukseen koulutustason nostajana ja avoimen ammattikorkeakoulun opintoihin ja erikoistumiskoulutukseen osaamistason kasvattajana (Mäki 2018). Tarkastelemme mistä maakunnista Xamkin opiskelijat tulevat sekä missä määrin tutkintokoulutuksesta valmistuneet ovat työllistyneet Xamkin alueelle eli Etelä-Savoon ja Kymenlaaksoon.

2. MISTÄ MAAKUNNISTA KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULUUN HAETAAN?

Kevään 2018 yhteishaussa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijaksi haki yhteensä 7747 henkilöä (taulukko 1). Kaikkien hakijoiden määrää tarkasteltaessa eniten Xamkiin haettiin Uudeltamaalta (20%). Seuraavina olivat Kymenlaakso (19%) ja Etelä-Savo (13%). (Xamk hakijatilastot 2018 ja 2017)

Taulukko 1. Xamkin kevään 2018 yhteishaun hakijatilastot maakunnittain

Maakunta	Hakijat yht.	Hakijoista ensisijasia	Hakijoista ensikertalaisia
Ahvenanmaa	3	2	3
Etelä-Karjala	368	142	289
Etelä-Pohjanmaa	85	19	63
Etelä-Savo	1003	652	769
Kainuu	34	8	24
Kanta-Häme	158	33	133
Keski-Pohjanmaa	19	8	14
Keski-Suomi	490	123	397
Kymenlaakso	1446	1037	1149
Lappi	51	17	37
Pirkanmaa	270	63	204
Pohjanmaa	32	9	23
Pohjois-Karjala	160	51	104
Pohjois-Pohjanmaa	122	30	89
Pohjois-Savo	316	92	255
Päijät-Häme	464	159	360
Satakunta	73	18	64
Tuntematon	932	189	913
Uusimaa	1527	483	1139
Varsinais-Suomi	194	43	162
Yhteensä	7747	3178	6191

Ensisijaisten hakijoiden määrä kuvastaa koko hakijamäärää paremmin hakijoiden todellista kiinnostusta korkeakoulua kohtaan. Tässä tarkastelussa Kymenlaakso ja Etelä-Savo vahvistivat asemiaan ja Uusimaa oli kolmantena. Kevään 2018 yhteishaussa ensisijaisista hakijoista Kymenlaaksosta oli 33 prosenttia ja Etelä-Savosta 21 prosenttia. Kolmantena oli Uusimaa, 15 prosenttia. Uudenmaan rooli näkyy myös pääkaupunkiseudun ulkopuolisten yliopistojen hakijamäärissä. Syksyllä 2018 40 prosenttia uusimaalaisista opiskelupaikan vastaanottaneista aloitti opiskellut maakunnissa (YLE uutiset 28.3.2019). Ammattikorkeakouluopiskelijatilastojen luvuista voidaan päätellä, että Xamk on kiinnostava kouluttaja eteläsavolaisten ja kymenlaaksolaisten hakijoiden keskuudessa ja merkittävä toimija maakuntiansa asukkaiden kouluttajana. (Xamk hakijatilastot 2018 ja 2017)

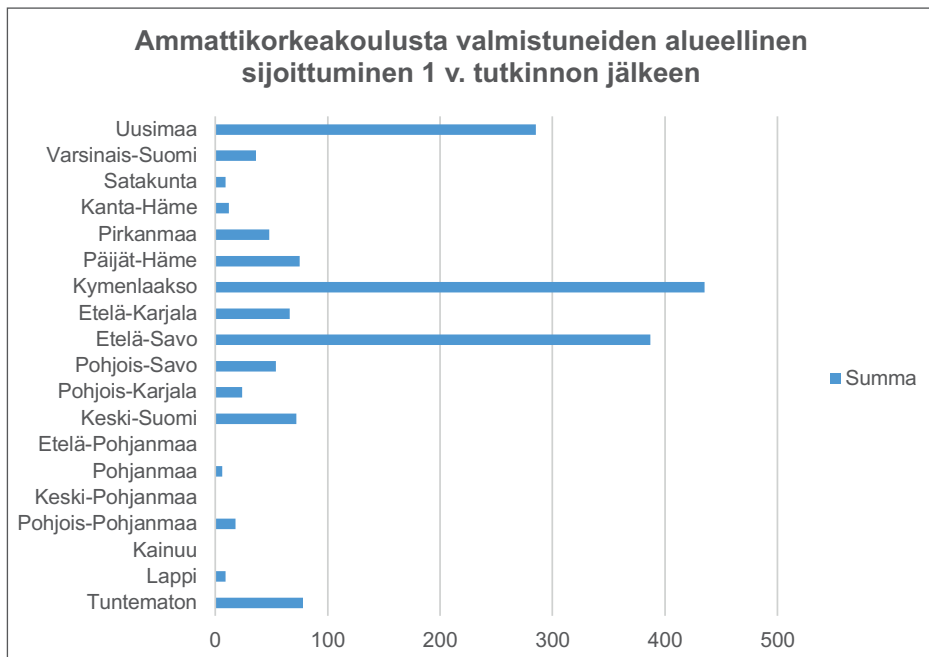
Uudenmaan sijoittumista Xamkin hakijatilastoissa kolmen kärkeen ei voida selittää yksistään taulukoiden perusteella, mutta yhtenä tekijänä on mitä todennäköisemmin Uudenmaan runsas väkimäärä. Uusimaan väkimäärä vuonna 2017 oli 1 655 624, Kymenlaakson vastaava luku oli 175 511 ja Etelä-Savon 147 194 (Kuntien avainluvut 2017, Tilastokeskus). Uudenmaan, Kymenlaakson ja Etelä-Savon väliset hyvät kulkuyhteydet helpottavat koulutukseen hakeutumista myös pääkaupunkiseudun ulkopuolelle. Kymenlaakson ja Etelä-Savon välistä eroa hakijatilastoissa selittää myös osaltaan maakuntien kokoero.

3. XAMKISTA VALMISTUNEIDEN SJOITTUMINEN MAAKUNTIIN

Hakijatilastojen maakuntien kolmen kärki on nähtävissä myös valmistumisen jälkeisissä sijoittumistilastoissa². Kuviossa 1 on esitetty Xamkin opiskelijoiden sijoittumismaakunnat vuosi valmistumisen jälkeen. Suurin osa valmistuneista opiskelijoista sijoittui Kymenlaaksoon ja Etelä-Savoon. Uusimaa nousee tilastossa kolmanneksi. Kiinnostavana näyttäytyy näiden kolmen maakunnan ylivoimaisuus suhteessa esimerkiksi naapurimaakuntiin. Tilastojen mukaan näyttää siltä, että Xamk on merkittävä kouluttaja ja alueen osaamisen kehittäjä. Xamkiin hakeudutaan opiskelemaan alueelta ja valmistumisen jälkeen myös työllistytään alueelle.

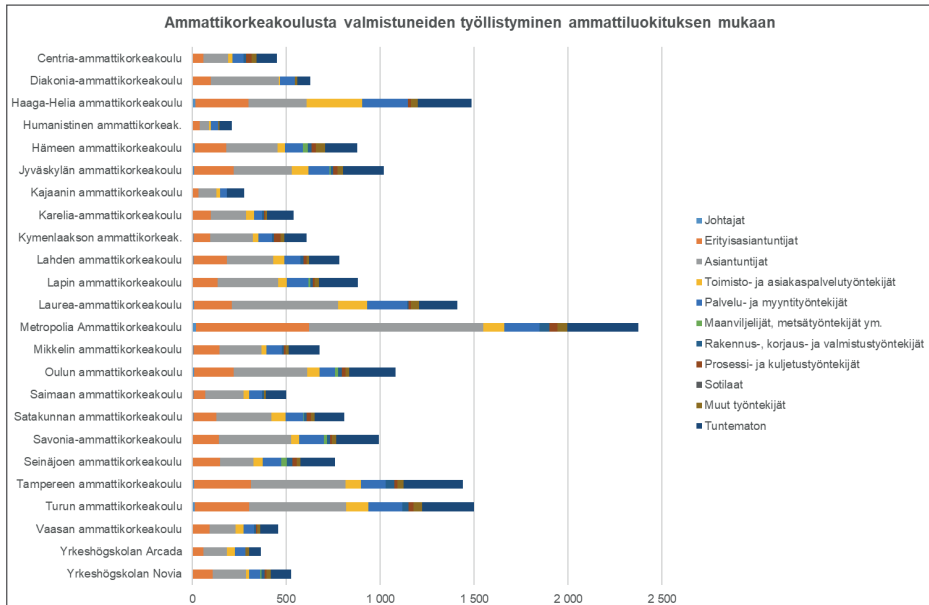
² Uusimmat työllistymistilastot ovat vuodelta 2016, eli ajalta ennen fuusiota. Valmistuneiden korkeakoulut olivat siis Kymenlaakson ammattikorkeakoulu ja Mikkelin ammattikorkeakoulu

Kuvio 1. Xamkista valmistuneiden sijoittuminen alueille vuosi valmistumisen jälkeen. Tilasto vuodelta 2016. (Opetushallituksen tilastopalvelu Vipunen 2019.)

Mihin tehtäviin opiskelijat ovat valmistumisensa jälkeen työllistyneet? Vuosi valmistumisensa jälkeen Xamkin opiskelijoiden työllistymisaste oli 74,5 prosenttia, joka vastaa hyvin ammattikorkeakouluista valmistuneiden työllistymisen keskiarvoa 74,4 prosenttia (Opetushallituksen tilastopalvelu Vipunen 2019). Kuviossa 2 on esitetty ammattikorkeakoulusta valmistuneiden työllistyminen ammattiluokitusten mukaan. Suurin osa Xamkista valmistuneista työskentelee asiantuntijatehtävissä. Toiseksi eniten heitä on sijoittunut erityisasiantuntijatehtäviin. Myös tämä noudattaa valtakunnallista trendiä.

Kuvio 2. Ammattikorkeakouluista valmistuneiden työllistyminen ammattiluokituksen mukaan (Opetushallituksen tilastopalvelu Vipunen 2019).

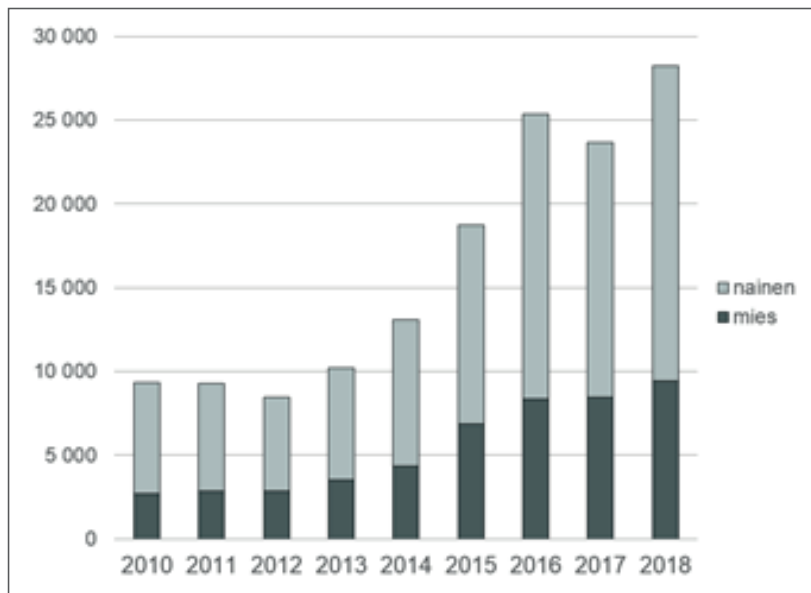

Tilastojen tarkastelun perusteella voidaan todeta, että ammattikorkeakoulut ovat ottaneet paikkansa suomalaisessa koulutuskentässä. Valmistuneet työllistyvät pääasiassa korkeakoulututkintoa vastaaviin asiantuntija- ja erityisasiantuntijatehtäviin.

4. JATKUVA OPPIMINEN

Jatkuvan oppimisen koulutusmuodoista avoimen AMK:n opinnot kiinnostavat koko ajan lisääntyvässä määrin. Valtakunnallisesti avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijamäärä on kasvanut tasaisesti (Kuvio 3). Kehitys on ollut samansuuntainen myös Kaakkois-Suomessa. Vuonna 2017 Xamkin avoimessa AMK:ssa opiskeli 3 600 opiskelijaa, vuonna 2018 opiskelijoita oli 5 140. Samoin kuin tutkintoon johtavassa koulutuksessa, suurin osa (60 %) avoimen AMK:n opiskelijoista tulee Xamkin maakuntien alueelta, toiseksi eniten (10 %) opiskelijoita tulee Uudeltamaalta. Avoimen AMK:n opiskelijajoukkoa laajentaa yhä kasvava verkko-opintojen ja englanninkielisten opintojaksosten määrä. Xamkin avoimessa AMK:ssa opiskelijoita on 35 eri maasta. Tällä hetkellä tyypillinen Xamkin avoimen AMK:n opiskelija on omassa maakunnassa asuva, sosiaali- ja terveysalan työssä käyvä nainen, joka haluaa päivittää osaamistaan osallistumalla yhdelle opintojaksolle. Asiakasprofiili on saman tyyppinen koko Suomessa. Vuonna 2018 kaikista avoimen yliopiston ja ammattikorkeakoulun opiskelijoista (123 939 opiskelijaa) naisia oli 71,5 prosenttia. Tosin ammattikorkeakoulun puolella miesten ja naisten välinen suhde ei ollut aivan niin suuri, 66 prosenttia avoimen ammattikorkeakoulun osallistujista oli naisia (Kuvio 3). (Opetushallituksen tilastopalvelu Vipunen 2019; Toukkari 2018.)

Kuvio 3. Avoimen ammattikorkeakoulun netto-opiskelijamäärä 2018. (Opetushallituksen tilastopalvelu Vipunen, 2019)

Xamkin avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoita kiinnostavat entistä enemmän laajemat osaamiskokonaisuudet, esimerkiksi avoimen AMK:n korkeakouludiplomit. Korkeakouludiplomit ovat avoimen AMK:n opinnoista rakennettuja osaamiskokonaisuuksia, joita ammattikorkeakoulut ovat ottaneet koulutustarjontaansa vuodesta 2014 alkaen opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän ehdotuksen pohjalta (Rauhala & Urponen 2018). Xamkin koulutustarjonnassa on ollut viisi korkeakouludiplomia vuosina 2017 ja 2018. Opintoja on suorittanut yli sata opiskelijaa. He ovat pääsääntöisesti Xamkin omista maakunnista. Esimerkkinä korkeakouludiplomin rakentamisesta voisi mainita ”Johtamisen ja esimiestyön” -korkeakouludiplomin. Osaamiskokonaisuus koottiin Xamkin maakuntien yrityksille, nuorkauppakamareille ja kaupunkien edustajille lähetetyn kyselyn pohjalta. Tavoitteena oli koota osaamisen kokonaisuus, joka vastaa työelämän ja alueen tämän hetken osaamisen osaamisvajeeseen ja tuo alueelle korkeakoulutasoisen johtamisen ja esimiestyön koulutuksen. Korkeakouludiplomit ovat osoittautuneet ketteriksi ja edulliseksi³ jatkuvan oppimisen koulutusmuodoksi.

Erikoistumiskoulutukset ovat saavuttaneet Xamkin maakunnissa hitaammin jalansijaa täydennyskoulutusmuotona kuin esimerkiksi korkeakouludiplomit. Vuosina 2017 ja 2018 erikoistumiskoulutuksia on ollut tarjolla kolme, opintoja on suorittanut alle 50 opiskelijaa. Vuonna 2017 opintopisteitä suoritettiin 820 ja vuonna 2018 suoritemäärä oli 482 opintopistettä. Kiinnostus erikoistumiskoulutuksia kohtaan on ollut hiipuvaa. (Opetushallituksen tilastointipalvelu Vipunen 2019.)

³ Korkeakouludiplomien hinnan määrittelee avoimen ammattikorkeakoulun maksuasetus.

5. KOULUTETUMPI JA OSAAVAMPI KAAKKOIS-SUOMI

Korkeakoulut ovat vahvoja yhteiskunnallisia vaikuttajia ja toimijoita. Korkeakoulujen myönteinen merkitys aluekehitykselle on ollut yleisesti jaettu perususkomus. Tässä artikkelissa tarkastellut opiskelija-, hakija- ja sijoittumistilastot vahvistavat tätä ajatusta. Ammattikorkeakoulut näkevät vaikuttavuuden toteutuvan osaavan työvoiman koulutuksena vaikutusaleen yrityksille ja julkisille yhteisöille. (Korkeakoulut yhteiskunnan kehittäjinä 2013; Niiniluoto 2015)

Toiminnan vaikuttavuutta voidaan arvioida, jos tiedetään tavoitteet (Potinkara 2018). Hallituksen määrällisenä tavoitteena on, että vähintään puolet nuorten aikuisten ikäluokasta suorittaa korkeakoulututkinnon (Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030, 2019). Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen 2030 -visiossa asetettujen tavoitteiden saavuttaminen vaatii sekä tutkintoon johtavan koulutuksen kehittämistä että työuranaikaisen oppimisen uudistamista. Vision mukaan osaamisen ja korkeakoulutuksen merkitys korostuu tulevaisuudessa entisestään. Tavoitteena on nostaa koulutustasoa, lisätä jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia sekä vahvistaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa (TKI). Kun jatkuva oppiminen määritellään tutkintokoulutuksen ulkopuolella olevaksi koulutusmahdollisuuksiksi, tavoitteeksi voidaan asettaa korkeakoulutukseen pääsyn joustavoittaminen luomalla erilaisia väylämahdollisuuksia sekä toisaalta mahdollistamalla työuranaikaisen osaamisen päivittäminen ja kehittäminen. (Kosonen & Miettinen 2019a.) Kaikilla näillä osa-alueilla Xamk on jo nyt vahva ja vaikuttava toimija, mutta silti menestykseen ei ole varaa tuudittautua. Kehitämme jatkuvasti toimintojamme tiiviissä yhteistyössä alueellisten toimijoiden kanssa osaamistason nostamiseksi, jatkuvan oppimisen edistämiseksi sekä TKI-toiminnan kehittämiseksi.

Osaaminen ja sen jatkuva päivittäminen on välttämättömyys sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Alueen kasvun ja kehityksen edellytys on yritysten osaava työvoima. Yritykset kilpailevat parhaista osaajista globaalisti. Koulutuksella tuotetaan alueelle kilpailukykyä, parannetaan työllistymistä, osaavan työvoiman kohdentumista, ehkäistään sosiaalista syrjäytymistä ja tuetaan aktiivista kansalaisuutta. Yksilön kannalta oman osaamisen jatkuva vahvistaminen on työelämässä toimimisen edellytys. (Työn murros ja elinikäinen oppiminen 2018; Kosonen & Soini 2019) Tarvitsemme osaamisen kehittämiseen liittyvää ajattelun muutosta. Ennen opinnoista siirryttiin työelämään ja sieltä eläkkeelle. Tämän polun tilalle on omaksuttava ajatus jatkuvasta oppimisesta ja aktiivisesta osallistumisesta läpi koko elämän. Kerran hankittu tutkinto ei takaa yksilön menestymistä työelämässä, vastuu omasta osaamisesta kasvaa. Ammattikorkeakoulujen tulee ymmärtävää kaksi rinnakkaista tehtäväänsä: suomalaisten osaamisen tason nostaminen ja ylläpito (jatkuva oppiminen) sekä koulutustason nostaminen (tutkintokoulutus). (Jatkuvan oppimisen Suomi 2018; Mäki 2018.)

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu tavoittaa tutkintoon johtavalla koulutuksella ja jatkuvan oppimisen koulutusmuodoilla opiskelijoita suurimmaksi osaksi Etelä-Savosta, Kymenlaaksosta ja Uudeltamaalta. Tulevaisuudessa lisääntyvä verkkotarjonta laajentaa opiskelijoiden kotipaikkakuntien kirjoa sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Tätä kautta ammattikorkeakoulu pystyy saavuttamaan opiskelijavolyymiaan taistelussa ikäluokkien pienemistä vastaan. Verkkotarjonnan kautta saavutetaan opiskelijavolyymia laajemmin, mutta niiden rinnalla yhtä tärkeää on kehittää lähiopetukseen perustuvaa koulutustarjontaa. Tulevaisuudessa Xamkin tulee pystyä kehittämään vetovoimaista koulutustarjontaa, joka houkuttelee entistä enemmän opiskelijoita muuttamaan koulutuksen perässä maakuntiin. Jo nyt Uusimaa on merkittävä opiskelijoiden tuottaja sekä tutkintokoulutuksessa että jatkuvan oppimisen opinnoissa, mutta silti siinä on kasvupotentiaalia.

Toisin kuin tutkintokoulutuksessa, jatkuvan oppimisen koulutusmuodoista avoin korkeakoulu sekä osa liiketoiminnallisin periaattein toteutettu koulutus mahdollistaa kaikkien osallistumisen korkeakouluopintoihin huolimatta koulutustaustasta tai -historiasta. Tämä näkökulma on arvokas itsessään, koska se mahdollistaa yksilön urakehittämisen ja työelämäkelpoisuuden parantamisen.

Xamk palvelee Kymenlaakson ja Etelä-Savon asukkaita ja yrityksiä tuottamalla tietoa ja osaamista sekä tutkintokoulutuksen että jatkuvan oppimisen koulutusmuotojen kautta. Uskomme, että Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu lisää osaltaan alueen elinvoimaisuutta houkuttelemalla alueelle kansallisia ja kansainvälisiä osaajia ja opiskelijoita. Tämä taas osaltaan auttaa varmistamaan elinvoimaisen ja kehittyvän korkeakoulun alueella jatkossakin.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoululaki 932/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>
Haltia, N., Rahiala, E. & Leskinen, L. 2018. Sivistystä, osaamista, hyvinvointia – aikuis-
koulutuksen koetut hyödyt. Kasvatus 49 (1), 82–88.

Jatkuva oppiminen 2019, <https://minedu.fi/jatkuva-oppiminen>

Jatkuvan oppimisen Suomi 2018. Osaamisen tulevaisuuspaneelin kannanotto. 2018. Ope-
tus- ja kulttuuriministeriö. Opetus ja kulttuuriministeriö 2018.

Kuntien avainluvut 2017. Tilastokeskus <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2017&active1=SSS> [viitattu 3.4.2019]

Korkeakoulu ja tutkimus 2030 –visio 2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö <https://minedu.fi/korkeakoulutuksen-ja-tutkimuksen-visio-2030> [viitattu 3.4.2019]

Korkeakoulut yhteiskunnan kehittäjänä. 2013. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkai-
suja 5:2013. Helsinki: korkeakoulujen arviointineuvosto.

Kosonen, J. & Miettinen, T. 2019a. Korkeakouluilla edessään mittava jatkuvan oppimisen
koulutustehtävä. [https://www.sitra.fi/artikkelit/korkeakouluilla-edessaan-mittava-jatku-
van-oppimisen-koulutustehtava/](https://www.sitra.fi/artikkelit/korkeakouluilla-edessaan-mittava-jatkuvan-oppimisen-koulutustehtava/) [viitattu 8.4.2019]

Kosonen, J. & Miettinen, T. 2019b. Korkeakoulut työuran aikaisen oppimisen edistäjänä.
<https://www.sitra.fi/julkaisut/korkeakoulut-tyouran-aikaisen-oppimisen-edistajina/> [viitattu
8.4.2019]

Kosonen, M. & Soini, P. 2019. Osaamiseen ja jatkuvaan uudistumiseen perustuva kestävä
kasvu on Suomen ainoa menestymisen mahdollisuus. Sitran ja Business Finlandin yhteiset
viestit kestävän kasvun vaatimista toimista. [https://www.sitra.fi/artikkelit/osaamiseen-ja-jat-
kuvaan-uudistumiseen-perustuva-kestava-kasvu-suomen-ainoa-menestymisen-mahdल्ली-
suus/](https://www.sitra.fi/artikkelit/osaamiseen-ja-jatkuvaan-uudistumiseen-perustuva-kestava-kasvu-suomen-ainoa-menestymisen-mahdollisuus/) [viitattu 8.4.2019]

Mäki, K. 2018. Jatkuva oppiminen- onko siitä uudeksi paradigmaksi. Haaga-Helian julkai-
sutoiminta 24.10.2018, [https://esignals.haaga-helia.fi/2018/10/24/jatkuva-oppiminen-on-
ko-siita-uudeksi-paradigmaksi/](https://esignals.haaga-helia.fi/2018/10/24/jatkuva-oppiminen-onko-siita-uudeksi-paradigmaksi/) [viitattu 8.4.2019]

Niiniluoto, I. 2015. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut yhteiskunnallisena vaikuttajina:
yhteenvedo. Teoksessa Vastuullinen ja vaikuttava. Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskun-
nalliseen vaikuttavuuteen. Opetus ja kulttuuriministeriön julkaisuja 105:13. Helsinki.
Opetus ja kulttuuriministeriö.

Opetushallituksen tilastopalvelu, Vipunen. 2019. <https://vipunen.fi/fi-fi>

Potinkara, P. 2018. Lisää työtä ja hyvinvointia – Katsaus Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen, Xamk Kehittää 37. <http://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-344-075-3> [viitattu 8.4.2019]

Rauhala, P. & Urponen, H. 2018. Selvitys korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutuksista. OKM selvityksiä 7.12.2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Tilastokeskus. https://www.stat.fi/meta/kas/elinikai_oppim.html

Toukkari, P-M. 2018. Avoin AMK ja täydennyskoulutus -yksikkö kartoitti asiakastyytyväisyyttä. Next Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun verkkolehti 27.9.2018. <https://next.xamk.fi/ammattitaidolla/avoimen-amk-ja-taydennyskoulutus-yksikko-kartoitti-asiakastytyvaisytta-kyselyn-tuloksia-kaytetaan-palveluiden-ja-koulutustarjonnan-kehittamisessa/>

Työn murros ja elinikäinen oppiminen 2018. Elinikäisen oppimisen kehittämistarpeita selvittävän työryhmän raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:8.

Yle uutiset 28.3.2018 <https://yle.fi/uutiset/3-10706494> [viitattu 28.3.2019]

Xamk hakijatilastot 2018 ja 2017, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun arkisto.

TUTKIMUS- JA KEHITTÄMIS- TOIMINNAN YMPÄRISTÖT VAIKUTTAVINA OPPIMISEN ALUSTOINA

Anu Haapala & Mika Ruponen

Koulutuksen keskeisin tavoite on tukea oppimista, mikä tarkoittaa aina jonkinlaista muutosta ajattelutavassa, toiminnassa tai käyttäytymisessä. Muutoksen aikaansaaminen on myös tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKI) keskeisin tavoite. Muutos voi vaatia ajattelutavan muutosta vaikkapa toimintatavoissa tai prosesseissa, joskus myös uudellisissa innovaatioissa. Vaikuttavia oppimistuloksia ja muutosta tavoiteltaessa keskeiset tekijät liittyvät myös siihen ympäristöön ja toiminnan ohjaukseen, jossa oppimista ja muutosta tavoitellaan. Koulutuksessa tätä on kutsuttu perinteisesti oppimisympäristöksi ja pedagogisiksi valinnoiksi.

Tässä artikkelissa tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa tarkastellaan tällaisena vaikuttavana oppimisen alustana, jossa tulevaisuuden työelämätaidot ovat läsnä koko oppimisprosessin ajan. Tarkastelussa sovelletaan Palmerin aikoinaan (1998) ympäristökasvatukseen ja sen oppimisen ympäristöihin kehittämää mallia kolmesta näkökulmasta: tavoitteena on oppia TKI-toiminnassa, oppia TKI-toiminnasta ja oppia TKI-toimintaa varten. Jotta oppiminen olisi vaikuttavaa, sen tulisi tapahtua samanaikaisesti ja yhtä vahvasti kaikilla kolmella tasolla.

VAIKUTTAVA KEHITTÄMINEN PERUSTUU NÄYTTÖÖN, TIETOOIN JA TUTKIMUKSEEN

TKI-toiminnasta oppimisen näkökulma painottaa sitä, että TKI-toimintaympäristö tarjoaa mahdollisuuksia opiskella kehittämiseen liittyvää sisällöllistä teemaa tai substanssiosaamiseen liittyvää ainesta. Yleensä TKI-toimintaan valikoituneet ja siinä rahoitettavat hankkeet pyrkivät ratkaisemaan yhteiskunnallisia haasteita, jotka ovat monen tieteen- ja tiedonalan osaamista vaativia monimutkaisia kokonaisuuksia. Siksi myös koulutuksen tulee tarjota yhden koulutus- tai tieteenalan lisäksi valmiuksia tunnistaa, analysoida ja tarttua monialaisten haasteiden ratkaisemiseen.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa Xamkissa käynnistyneet uudenlaiset koulutukset rakentuvat juuri tällaiselle monialaiselle tarkastelulle. Jo pitkään Savonlinnan kampuksella tutkimus- ja kehittämisympäristönä kehitetyn Kuitulaboration kärkenä olevat metsäteollisuuden nykyiset paperi-, pakkaus- ja puutuotteet muodostavat vielä pitkään alan liiketoiminnan perustan. Nykyisten tuotteiden rinnalle on kuitenkin tulossa paljon uusia tuotteita, jotka hyödyntävät puun kuituja ja kemiallisia yhdisteitä. Koko tämän alan tekniikkaa kutsutaan biotuotetekniikaksi. Tälle perustalle ja tiiviille yhteistyölle Xamkin Kuitulaboration kanssa rakentuu Xamkin biotuotetekniikan insinöörikoulutus. Kuitulaboratoriossa panostetaan sellu- ja paperitekniikkaan, biomateriaalien jalostukseen sekä vesiprosesseihin yhdessä yritysten kanssa. Samoin, Xamkin biotuotetekniikan opetuksen ytimen muodostavat prosessitekniikat ja erityisesti puuraaka-aineen kemiallinen prosessointi erilaisiksi tuotteiksi. Koulutuksen ja tutkimusympäristön synergiaedut ovat ilmeiset.

Mikkelin kampuksella on puolestaan käynnistynyt liiketalouden amk-tutkintoon tähtäävän Wellbeing management -koulutus. Siinä opiskelijoiden tietoperustaa rakennetaan hyvinvoinnin asiantuntijuudelle, it-alan ja digitaalisuuden ymmärrykselle sekä liiketaloudelliselle osaamiselle. Koulutuksen taustalla on ajatus siitä, että liikunnalla ja terveydellä on tärkeä rooli ihmisen työ- ja toimintakykyyn. Teknologian avulla hyvinvointia on entistä helpompaa mitata ja arvioida, ja mittaaminen tuottaa dataa, jonka pohjalta voidaan tuottaa uusia hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä tukevia palveluja, mikä lisää liiketoimintaa ja yrittäjyyttä.

Koulutuksen ympäristönä toimii samanaikaisesti koulutuksen kanssa kehitetty TKI-ympäristö Active Life Lab, joka tarjoaa ympäristön ja yhteisön dataan ja tutkimustietoon perustuvien hyvinvointipalveluiden kehittämiseksi ja tutkimukselle. Ympäristössä mitataan kokonaisvaltaisesti hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävien toimenpiteiden vaikutuksia ja vaikuttavuutta. Monipuolisten mittareiden tarjoaman tiedon avulla voidaan selvittää, miten vaikutukset ja vaikuttavuus eroavat eri asiakasryhmien ja toimenpiteiden kesken. Tietoa voidaan käyttää toimenpiteiden suuntaamiseen asiakkaille, jotka niistä eniten hyötyvät. Samalla pyritään kehittämään uusia ratkaisuja vaikuttavuuden parantamiseksi.

Koulutusten tuloksena vaikuttava kehittämisosaaminen näyttäytyy työelämässä systemaattisena, tietoon perustuvana kokonaisuuskehittämisenä, josta toimijat osaavat poimia olennaiset kysymykset kehittämisen lähtökohdaksi. Ratkaisujen etsimisessä tukeudutaan vahvasti tutkimukselliseen tai muutoin parhaaseen mahdolliseen saatavilla olevaan tietoon, jolloin kehittäminen ei ole yksittäisiä kokemuksiin perustuvia kokeiluja. Yksittäisillä, samaan suuntaan tähtäävillä ja monialaisilla kehittämistoimenpiteillä saavutetaan suurempi vaikuttavuus ja pystytään vastaamaan yhteiskunnallisesti merkittäviin haasteisiin.

TIETOA, TAITOA JA VALMIUKSIA KEHITTÄVÄ OPPIMISEN ALUSTA

Yksi korkeakouluopintojen keskeinen tavoite alasta riippumatta on opiskelijan tutkimuksellisen kehittämisosaamisen edistäminen. Tätä tarjoaa oppiminen TKI-toiminnasta. Koulutuksen vaikutuksen tulisi näkyä opiskelijan siirtyttyä työelämään siinä, että hän pystyy tunnistamaan yksittäisiä kehittämiskohteita, mutta samalla suhteuttamaan niiden vaikutukset osaksi laajempaa systeemistä kokonaisuutta. Koulutuksen vaikutuksesta hänellä tulisi olla valmiudet myös tarttua havaitsemiensa haasteiden kehittämiseen sekä tunnistaa erilaisia kehittämismenetelmiä ja niiden soveltuvuus erilaisiin tilanteisiin.

Opintojen toteuttaminen TKI-ympäristössä tarjoaa mahdollisuuden kehittämisosaamiseen liittyvien taitojen ja valmiuksien oppimiselle autenttisessa ympäristössä systemaattisemmin ja pitkäkestoisemmin kuin yksittäisten opintojaksojen opinnollistaminen yksittäisiin hankkeisiin. Oppimisympäristönä Kuitulaboratorio toimii monella tasolla ja eri mittakaavoissa. Esimerkinomaisesti sellun ja paperin valmistusta voidaan tehdä ”käsin” hyvin pienessä mittakaavassa tai sitten teollisten laitosten mittakaavassa. Tämä antaa opiskelijoille erinomaisen mahdollisuuden eri tyyppisten prosessien syvälliseen ymmärtämiseen. Selvä yhteys teorian ja käytännön välillä toimii myös hyvänä motivaation lähteenä opiskelussa. Active Life Labissa tavoitteena on kehittää ympäristöä niin, että eri vuosikurssien opiskelijat toteuttavat eri tasoisia tehtäviä samoissa kehittämistehtävissä. Näissä monialaisissa ja eri valmiustasolla olevien opiskelijoiden yhteistiimeissä toimivat myös opettajat, TKI-henkilöstö ja TKI-hankkeissa mukana olevien yritysten tai muiden sidosryhmien edustajat.

Osahaasteiden hahmottaminen kokonaisuuksiksi on helpompaa, kun kehittämistä analysoidaan ohjatusti aitojen yritystehtävien kokonaisuutena, johon osahaasteiden kehittäminen on nivottu. Kehittämisprosessit ovat pitkiä ja niiden seuraaminen opintojen ajan eri vuosina mahdollistaa kokonaisuuksien hahmottamisen perusteellisesti. Myös erilaisiin menetelmiin tutustuminen on luontevaa, kun kokonaisuutta kehitettäessä voidaan käyttää erilaisia kehittämisen menetelmiä, joiden käyttöä opiskelija pääsee seuraamaan sivusta, vaikka itse ei olisikaan aktiivisesti mukana juuri tietyn osa-haasteen kehittämisessä.

KOHTI KEHITTÄMISORIENTAATIOTA, USKALLUSTA JA TAHTOA

Oppiminen TKI-toimintaa varten puolestaan korostaa autenttisen oppimisympäristön mahdollisuuksia nk. metataitojen, asenteiden ja kehittämisorientaation edistämiseksi. Nämä taidot ovat erityisesti työympäristöjen toimintakulttuureihin liittyviä, psykososiaalisia taitoja, joiden saavuttaminen vaatii pitkäkestoisia ja systemaattisia oppimisympäristön ja pedagogiikan rakenteita. Näiden taitojen muodostumisessa keskeistä on myös toiminta-

kulttuureiden arvojen, arvostusten, asenteiden ja normien tiedostaminen. Tämän vuoksi sekä Biotuotetekniikan että Wellbeing management -koulutuksen opettajat ovat rakentaneet opetussuunnitelman, jota on mahdollista toteuttaa hyödyntäen TKI-toiminnan ympäristöjä mahdollisimman paljon. Oppimisen alustan tavoitteena on tarjota ympäristö kehittyä opiskelijoiden lisäksi myös yritysduustajille ja henkilöstölle.

Koulutuksen vaikuttavuus muodostuu oppimisen ympäristön tuottamista yksittäisistä vaikutuksista oppijan ajatteluun. Tällaisten koulutuksen vaikutusten analysoimiseksi yksityiskohtaisemmin oppimisen alustaa tulee tarkastella psykososiaalisesta näkökulmasta, jolloin oppimisympäristö nähdään yksilön ja yhteisön välisenä konstruktivistisena toimintakenttänä. Taylor ym. (1997) ovat määritelleet aikoinaan sen lähtökohdaksi mielekkään ja merkityksellisen oppimisen. Tällöin oppimisen alusta tarjoaa oppijalle mahdollisuuden rakentaa työympäristölle ominaisella tavalla merkitysyhteyden omaan toimintaansa ja ympäristön asettamiin haasteisiin, mahdollisuuksiin ja rajoitteisiin. Näin määriteltynä TKI-integroidun oppimisen alustan vaikutuksia voidaan arvioida viiden osatekijän kautta (Taylor ym. 1997). Nämä osatekijät ja niihin liittyvät kysymykset myös mahdollistavat pedagogisten ratkaisujen analysoimisen ja kehittämisen näitä osatekijöitä tukevaan suuntaan, koska niiden on todettu tehostavan oppimista ja siirtovaikutusta työelämään.

Ensimmäinen osatekijöistä on henkilökohtainen merkityksellisyys (personal relevance). TKI-integroitu oppimisen alusta mahdollistaa opiskelijan valitsemaan itseään kiinnostavia kehittämisen kysymyksiä ja etsimään niihin ratkaisuja, joissa hän voi hyödyntää myös jo olemassa olevaa monialaista osaamista opintojaksoa laajemmin. Tätä kautta nk. kouluoppiminen saadaan liittymään merkityksellisesti opiskelijan muuhun elämään, mikä tehostaa oppimisen aiheuttaman ajattelutavan muutosta. Yritysten selkeä intressi etsiä ratkaisuja juuri heidän ongelmiinsa on puolestaan heille henkilökohtaisen merkityksellisyyden lähtökohta, joka motivoi heitä yhteisiin neuvotteluihin. Opettajilla ja TKI-henkilöstöllä on lähtökohdaisesti oppimista ohjaava rooli, jossa he tuovat keskusteluun lisäarvoa sekä sisällöllisten näkökulmien että kehittämisosaamisen vaihtoehtoista ratkaisua mietittäessä.

Nämä yhteiset neuvottelut ja eri toimijoiden välinen vuorovaikutus (student negotiation) on toinen oppimisen alustan analysoitava osatekijä. Oppimisen tavoitteena on nk. kriittinen dialogi, jossa opetellaan esittämään ja perustelemaan uusia ideoita (critical voice). Toisaalta kriittisyys on asennekasvatusta siihen, että kehittämiskohteet eivät ole valituksen aihe, vaan aina haaste, johon pyritään löytämään ratkaisu. Oppimisen alustan toimintakulttuuri mahdollistaa eri toimijoille erilaisten toimintamallien rakentavan kyseenalaistamisen, jos kaikki toimijat ymmärtävät, mitä sillä tarkoitetaan. Käytännössä tämä tarkoittaa kaikkien oppimisen alustan toimijoiden oikeutta ja mahdollisuutta esittää kysymyksiä vaikkapa oppimisen pedagogisista ratkaisuista, arvostuksista ja tavoitteista.

Tällaisen opiskelutavan vaikutus työelämään ja sen toimintakulttuurien kehittämiseen on valtava, sillä se luo pohjan myös sille, missä määrin opiskelijoilla on valmiuksia vaikuttaa työyhteisössä heidän omaa työtään tai koko työyhteisöä koskeviin ratkaisuihin.

Toisaalta neuvottelut ja vuorovaikutus mahdollistavat erilaisen asiantuntemuksen ja monialaisuuden hyödyntämisen. Parhaimmillaan neuvottelutaito siirtyy myös työelämään, jossa tulee olla valmiuksia keskustella työtä koskevista yksilöllisistä ja yhteisöllisistä tulkinnoista. Tulkinnallisuuden vähentämiseksi koulutuksen tuloksena opiskelijan tulee ymmärtää tiedon epävarmuus ja sen rooli kehittämisessä (uncertainty). TKI-integroitu oppimisen alusta mahdollistaa kaikille siinä toimiville kokeilu ympäristön tutkimustiedon soveltamiselle kehittämisessä. Samalla kriittinen dialogi mahdollistaa keskustelut siitä, miten tieto on sosiaalisesti ja kulttuurisesti määritettyä tai siitä, missä määrin uusi tieto ja ymmärrys ovat sovellettavissa rakenteellisesti ja sisällöllisesti erilaisiin työyhteisöihin ja ympäristöihin.

Kun oppimisen ympäristössä tiedostetaan, että kaikki sen osalliset ovat jollakin tavalla myös oppijoita, on helppo ymmärtää myös jaetun kontrollin (shared control) yhteys oppimisen vaikuttaviin tuloksiin. Erityisesti korkeakoulutuksen metatason tavoitteena on opiskelijan itseohjautuvuuden ja itsensä johtaminen, jotka monessa työssä konkretisoituvat oman työn suunnitteluna, kehittämisellä ja arviointina. Näitä valmiuksia voidaan harjoitella TKI-integroiduissa oppimisen alustoissa opetussuunnitelman puitteissa, jolloin opiskelijat voivat osallistua alustan toiminnan suunnitteluun ja hallintaan ja arviointiin sekä erilaisten kehittämistehtävien määrittelyyn yhdessä yritysten toimeksiantajien kanssa.

VAIKUTTAVAA ASIAANTUNTIJUUTTA ALUEKEHITTÄMISEEN

Korkeakouluopintojen tulee vahvistaa tutkimuksellista kehittämisosaamista, jonka kautta alue kehittyy edelleen. Kun koulutus toteutetaan samassa ympäristössä TKI-toiminnan kanssa, oppimisen vaikutukset heijastuvat kaikkiin organisaation toimijoihin ja vaikuttavat samalla yksilöiden lisäksi yhteisön kehittämiseen. Tätä kautta yksilöiden oppimistulokset vaikuttavat laajemmin sekä oppimisen alustaan organisaationa että siirtovaikutuksen avulla myös niihin organisaatioihin, joihin opiskelijat työllistyvät. Tätä kautta vaikuttava TKI-toiminta ei ole vain Xamkin hanketoimintaa, vaan vieläkin vaikuttavampaa kehittäjäasiantuntijoiden kouluttamista alueen vaikuttaviksi kehittäjiksi.

LÄHTEET

Palmer, Joy. 1998. *Environmental education in the 21st century: theory, practice, progress and promise*. London: Routledge, New York.

Taylor, Peter Charles, Fraser, Barry & Fisher, Darrell. 1997. Monitoring constructivist classroom learning environments. *International Journal of Educational Research*, 27:4, 293–302.

JULKAISUTOIMINNAN VAIKUTTAVUUS KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Eeva-Maria Suojärvi & Pekka Uotila

Tarkastelemme Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun julkaisutoiminnan vaikuttavuutta kirjastopalveluiden näkökulmasta. Kirjasto vastaa Xamkissa julkaisusarjoista ja julkaisutiedon keräämisestä.

Ymmärrämme vaikuttavuuden julkaisemisen aiheuttamana muutoksena yksilössä tai ryhmässä (vrt. SFS-ISO 16439:2016). Ihmisessä ja ihmisryhmässä tapahtuvan laadullisen muutoksen mittaaminen on vaikeaa. Tässä kirjoituksessa lähtökohtana on, että julkaisutoimintaan liittyvien suoritteiden määrät ovat edellytyksiä sille, että laadullisia muutoksia, vaikutuksia, voi syntyä. Arvioimme siis julkaisutoiminnan vaikutusta epäsuorasti esimerkiksi kirjoittajien määrällä, julkaisujen latauskertojen määrällä ja julkaisuihin viittaamisen määrällä.

Korkeakoulujen rahoitusmallia varten kerätään paljon tietoja, myös julkaisutietoja. Rahoitusmallin perusteella ammattikorkeakouluille jaetaan rahaa, mutta malli myös heijastaa ammattikorkeakoulun vaikuttavuutta. Rahoituksen jakamiseen käytetyn mallin rinnalla tarkastelemme TKI-toiminnan vaikuttavuuden arvioinnissa käytettävää ”tuottavan vuoro-vaikutuksen mallia”, jota sovellamme julkaisemisen vaikuttavuuden arviointiin.

Tässä artikkelissa tarkastelemme näiden kahden mallin avulla sitä, miten Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun julkaisutoiminta näyttää vaikuttavan.

RAHOITUSMALLI

Korkeakoulujen rahoitusmallissa määritellään kriteerit, joiden perusteella valtio jakaa rahaa korkeakouluille. Vuonna 2019 uudistettu rahoitusmalli (Luovuutta, dynamiikkaa ja toimintamahdollisuuksia 2018) ohjaa korkeakoulut tekemään asioita, joita valtiovalta pitää tärkeinä. Niinpä rahoitusmalli kannustaa tuloksellisuuteen, tehokkuuteen ja vaikuttavuuteen. Rahoitusmalli sisältää ajatuksen siitä, että korkeakouluja rahoitus perustuu

ainakin osittain korkeakoulujen vaikuttavuuteen: *“Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen valtakunnalliset rahoitusmallit kannustavat strategiseen kehittämisen siten, että keskimääräistä tuloksellisemmat, tehokkaammat ja vaikuttavammat korkeakoulut hyötyvät.”*

Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosittaiseen tiedonkeruuseen on vuodesta 2012 lähtien sisällynyt ammattikorkeakouluilta kerättävät julkaisukohtaiset yksilöivät bibliografiset tiedot eli viitetiedot. Kerättyjä julkaisutietoja käytetään tietopohjana yliopistoille ja ammattikorkeakouluille osoitettavan perusrahoituksen laskennassa sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan seurannassa ja ohjauksessa. (Julkaisutiedonkeruun ohjeistus tutkijoille 2018, 2.) Rahoitusmallissa julkaisujen perusteella jaetaan kaksi prosenttia ammattikorkeakoulujen kaikesta rahoituksesta.

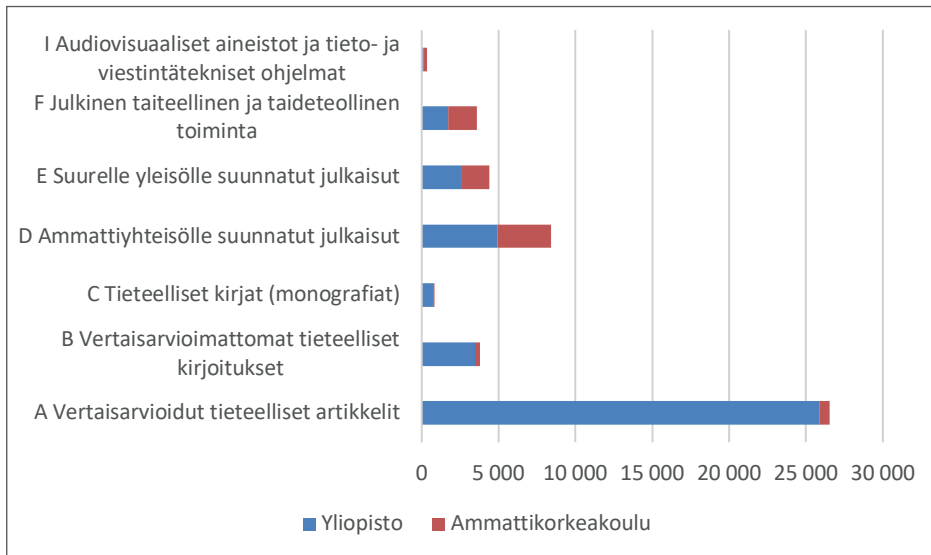
Jos ammattikorkeakoulujen saama kokonaisrahoitus olisi 800⁴ miljoonaa euroa ja julkaisujen osuus siitä on kaksi prosenttia, olisi julkaisuihin jaettava summa 16 miljoonaa euroa. Ammattikorkeakoulut kilpailevat julkaisujen määrän suhteellisella osuudella siitä, kuinka paljon kukin ammattikorkeakoulu saa valtion rahoitusta. Rahoitusosuus lasketaan kolmen edellisen vuoden keskiarvojen perusteella. Rahoitusmalli tuottaa ammattikorkeakouluille rahaa julkaisujen määrän perusteella, mutta se kertoo vähän julkaisujen vaikuttavuudesta. Rahoitusmalliin sisältyvät luokitukset kyllä antavat hyvän kuvan siitä, millaisilla suoritteilla rahoitusmallista on rahaa saatu.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedonkeruussa raportoitavien tieteellisten, ammatillisten ja yleistajuisten julkaisujen tulee täyttää tietyt kriteerit. Julkaisut luokitellaan julkaisukanavien ja niiden kohdeyleisöjen mukaan. (Julkaisutiedonkeruun ohjeistus tutkijoille 2018.)

Ammattikorkeakouluissa julkaiseminen painottuu luokkiin D–F ja I (kuvio 1). Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun julkaisuista noin 10 prosenttia kohdentuu luokkiin A–C. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoululle tilastoitiin 693 julkaisua vuonna 2017, mikä oli noin 10 prosenttia kaikista ammattikorkeakoulujen julkaisuista. Vuonna 2018 julkaisutoiminnan osuus OKM:n rahoituksesta Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoululle oli 2,8 prosenttia eli lähes 1,5 miljoonaa euroa.

⁴ Vuonna 2017 valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan oli 834 miljoonaa euroa.

Kuvio 1. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen julkaisujen määrä tilastoluokissa A – f ja I vuonna 2017. Lähde: Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen.fi.

TUOTTAVAN VUOROVAIKUTUKSEN MALLI

Euroopan tutkimusyliopistojen liiton mukaan perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen ero on hälventymässä, jolloin tiedon tuottamisen prosessia pitäisi tarkastella monipuolisemmin (van den Akker, Spaapen 2017). Myös markkinoinnin alalla pelkästään julkaisumääriin perustuvaa vaikuttavuuden arviointia halutaan laajentaa yleisemmin vuorovaikutuksen mittaamiseen (Ozanne, Davis et al. 2017).

Edellä mainitut kannanotot perustuvat Spaapen & Droogen vuonna 2011 esittämään ”tuottavan vuorovaikutuksen” malliin (productive interaction). Korkeakoulujen arviointineuvoston tilaamassa Suomen ammattikorkeakoulujen TKI-toimintaa arvioivassa raportissa (Maassen ym. 2012) hyödynnetään samaa mallia. Oletuksena on, että TKI-toiminta tuottaa lisäarvoa sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta ja siksi myös TKI-toimintaa tulisi suunnitella ja arvioida sosiaalisena vuorovaikutuksena. Tämä näkökulma ei korvaa, vaan täydentää TKI-toiminnan arviointia muilla mittareilla.

Uusi tieto syntyy tutkimuksen ja muun yhteisön vuorovaikutuksessa, eikä vain tietyn tutkimushankkeen rajojen sisäpuolella (Spaapen & Drooge 2011). Vaikuttavuutta määrittellen tiedon tuottamisen prosesseina ja tiedon tuottamiseen osallistumisena. Ammattikorkeakoulussa sovellettu työelämäpedagogiikka (Kuoppala & Uotila 2018) asettaa toiminnan vaikuttavuuden arvioinnille uusia vaatimuksia, koska TKI-toiminta ja opiskelu limittyvät ja niiden erot hälvenevät ammattikorkeakoulupedagogiikassa. Tuottavan vuorovaikutuksen näkökulmasta (Spaapen & Drooge 2011, 215) TKI-toiminta tapahtuu ympäristössä, johon

kuuluvat toimijat altistuvat toisilleen suoran, epäsuoran ja taloudellisen vuorovaikutuksen kautta. Jokaisesta näistä TKI-toimintaa kuvaavasta vuorovaikutuksen ”alueesta” voidaan saada määrällistä tietoa niiden jättämistä dokumentoiduista jäljistä (kuvio 2).

Kuvio 2. Tuottavan vuorovaikutuksen alueet Spaapenia ja van Droogea (2011) mukailten ja esimerkkejä vuorovaikutuksen dokumentoiduista jäljistä ammattikorkeakoulussa.

Vaikka suorasta vuorovaikutuksesta jää niukasti dokumentoituja todisteita, antavat vuorovaikutuksen määrästä viitteitä esimerkiksi TKI-hankkeiden osallistujamäärät, mikä vuonna 2018 oli Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa useita tuhansia henkilöitä. Samana vuonna yli 80 prosenttia kaikista Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opettajista osallistui työaikasuunnitelmatietojen mukaan TKI-toimintaan. Tämä työ perustuu ainakin osittain suoraan vuorovaikutukseen. Opiskelijat ovat vuorovaikutuksessa työelämän edustajien kanssa tehdessään kehittämistehtäviä. Tästä vuorovaikutuksesta jää vain vähän jälkiä. Silti nämä kontaktit saattavat johtaa opinnäytetyöhön ja sitä kautta osallisten toiminnan muutokseen, jolloin opintojen aikana tehty kehittämistyö voidaan ajatella osaksi vaikuttavan vuorovaikutuksen prosessia.

Epäsuoraan vuorovaikutukseen kuuluvat kaikki ne julkaisuja koskevat tiedot, joita kerätään rahoitusmallia varten. Xamkin omissa julkaisusarjoissa julkaistiin vuosina 2017 ja 2018 yhteensä 121 julkaisua, joita oli vuoden 2019 maaliskuuhun mennessä ladattu yhteensä 15 000 kertaa. Lisäksi henkilöstö julkaisee oman ammattikorkeakoulun ulkopuolisissa julkaisuissa. Julkaisuluokituksen ulkopuolelle jää paljon epäsuoraksi vuorovaikutukseksi miellettäviä dokumentteja. Esimerkiksi ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä ei pidetä

julkaisuna rahoitusmallissa. Silti ne ovat tärkeä osa ammattikorkeakoulun tuottavaa vuorovaikutusta. Vuonna 2017 Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta valmistui 1448 ammattikorkeakoulututkinnon suorittanutta opiskelijaa ja 203 ylempään ammattikorkeakoulututkinnon suorittanutta opiskelijaa. Näiden 1651 henkilön muutoksesta on pysyvänä jälkenä sähköinen opinnäytetyö. Kaikki Xamkissa tehdyt opinnäytetyöt tallennetaan Xamkissa Yksä-palveluun. Opiskelijat voivat halutessaan tallentaa opinnäytetyönsä myös kansalliseen Theseus-palveluun. Vuonna 2017 Xamkissa tehtyjä opinnäytetöitä ladattiin Theseus-palvelussa yli 50 000 kertaa.

Epäsuoran vuorovaikutuksen jälkiä, varsinkin julkaisujen määrää, mitataan paljon. Yliopistoissa, joissa tieteellisen julkaisemisen painoarvo ja tieteellisten julkaisujen määrä on paljon suurempi kuin ammattikorkeakouluissa, käytetään bibliometriikkaa tutkimuksen tilan ja kehityksen kuvaamisessa. Pyrkimyksenä on saada myös laadullista tietoa julkaisujen vaikutuksesta tiedeyhteisössä. Tieteellisten julkaisujen laatua kuvaavia indikaattoreita ovat viittaus- tai vaikuttavuuskerroin sekä julkaisuforumiluokitus. (Forsman 2016, 37, 131.) Ammattikorkeakouluissa ei toistaiseksi bibliometriikkaan ole panostettu. Ehkä siksi, että ammattikorkeakoulut eivät toiminnassaan painotu vertaisarvioituun tieteelliseen julkaisemiseen. Toisaalta ammattikorkeakouluille tyypillisten julkaisujen tai opinnäytetöiden laatua pitäisi myös pystyä kuvaamaan tavalla, joka kertoisi ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan tilasta ja kehityksestä.

Taloudelliseen vuorovaikutukseen liittyvistä toiminnoista kuten projekteista ja uusista koulutuksista on saatavissa paljon tietoa niiden tietojen perusteella, joita kerätään Xamkin omaan projektisalkkuun. Tällä vuorovaikutuksen osa-alueella Xamk oli vuonna 2018 Suomen suurin.

LOPUKSI

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu menestyy hyvin julkaisujen perusteella jaettavan rahan saannissa. Toisaalta rahoitusmallia varten kerättävä julkaisutieto antaa vain kalpean kuvan siitä, millainen merkitys ammattikorkeakoulussa tuotetuilla teksteillä ja muilla artefakteilla on koko ammattikorkeakoulun vaikuttavuudessa.

Tuottavan vuorovaikutuksen mallin avulla ammattikorkeakoulun toiminnan vaikuttavuudesta saa monipuolisemman kuvan kuin yksittäisten osa-alueiden vaikuttavuutta arvioitaessa. Vuorovaikutuksen mittaaminen ei kuitenkaan ole yksiselitteistä eikä se korvaa rahoitusmallia.

Tuottavan vuorovaikutuksen näkökulmasta olisi kiinnostavaa saada syvällisempää tietoa opetukseen integroidun TKI-toiminnan vuorovaikutuksesta ja siihen liittyvistä dokumentoiduista jäljistä. Ammattikorkeakouluissa olisi pohdittava, miten sille tärkeiden ja paljon

ladattujen asiantuntijajulkaisujen ja opinnäytetöiden sisältöä ja sitä kautta vuorovaikutuksen vaikuttavuutta voitaisiin paremmin tutkia ja ymmärtää. Julkaisujen ja opinnäytetöiden määrän seuraamisen lisäksi olisi niiden sisältöjen systemaattinen analyysi ammattikorkeakoulun opetuksen ja TKI-toiminnan kehittämisen kannalta tärkeää. Tekoälyn avulla julkaisujen automaattinen sisältöjen analyysi voisi olla piankin mahdollista. Ammattikorkeakouluille luonteva mahdollisuus saada tietoa vaikuttavasta vuorovaikutuksesta olisi Theseus-alustalla julkaistujen opinnäytetöiden sisältöjen analyysi.

LÄHTEET

Forsman, M. 2016. Julkaisut ja tieteen mittaaminen. Bibliometriikan käännekohtia. Tampere: Enostone.

Julkaisutiedonkeruun ohjeistus tutkijoille 2018 [PDF-dokumentti]. Saatavissa: <https://wiki.eduuni.fi/display/cscsuorat/Julkaistutiedonkeruun+tutkijaohjeistukset?preview=%2F39984924%2F68256507%2FJulkaistutiedonkeruun+ohjeistus+tutkijoille+2018.pdf> [viitattu 15.3.2019].

Kuoppala, E. & Uotila, P. 2018. Työelämäpedagogiikka ja tiedon tuottamisen muuttuvat käytännöt. *Signum* 3–4, 36–41.

Luovuutta, dynamiikkaa ja toimintamahdollisuuksia - ehdotus ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen rahoitusmalliksi vuodesta 2021 alkaen. 2018. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:35. [PDF-dokumentti]. Saatavissa: https://minedu.fi/documents/1410845/4177242/181024_OKM_rahoitusraportti_web.pdf/44cd4514-8627-1ba7-029f-4ab712f40763/181024_OKM_rahoitusraportti_web.pdf.pdf [viitattu 15.3.2019].

Maassen, P., Kallioinen, O., Keränen, P., Penttinen, M., Spaapen, J., Wiedenhofer, R., Kajaste, M., & Mattila, J. 2012. From the bottom up Evaluation of RDI activities of Finnish Universities of Applied Sciences. Saatavissa: https://karvi.fi/app/uploads/2014/09/KKA_0712.pdf [viitattu 15.3.2019].

Ozanne, J.L., Davis, B., Murray, J.B., Grier, S., Benmecheddal, A., Downey, H., Ekpo, A.E., Garnier, M., Hietanen, J., Gall-Ely, M.L., Serin, A., Thomas, K.D & Veer, E. 2017. Assessing the Societal Impact of Research: The Relational Engagement Approach. *Journal of Public Policy & Marketing* 1, 1–14.

SFS-ISO 16439:2016. Tieto ja dokumentointi. Kirjastojen vaikuttavuuden arvioinnin menetelmät ja toimenpiteet.

Spaapen, J. & van Drooge, L. 2011. Introducing 'productive interactions' in social impact assessment. *Research Evaluation* 3, 211–218. [PDF-dokumentti]. Saatavissa: http://www.siampi.eu/Content/Introducing_Productive_Interactions.pdf [viitattu 25.3.2019].

Van den Akker, W. & Spaapen J. 2017. Productive interactions: societal impact of academic research in the knowledge society - LERU position paper. Saatavissa: <https://www.leru.org/files/Productive-Interactions-Societal-Impact-of-Academic-Research-in-the-Knowledge-Society-Full-paper.pdf> [viitattu 25.3.2019].

TULEVAISUUS

AMMATTIKORKEA- KOULUN MERKITYS ALUEEN KANSAINVÄLISTÄJÄNÄ

Marja-Liisa Kakkonen

KANSAINVÄLISYYDEN KASVAVA MERKITYS

Toimintansa alusta alkaen ammattikorkeakoulujen ensisijainen tehtävä on ollut vastata toimialueensa väestön koulutustarpeisiin ja harjoittaa opetusta palvelevaa sekä aluekehitystä edistävää soveltavaa tutkimusta. Tehtävää suorittaessaan ammattikorkeakoulut ovat tehneet yhteistyötä suomalaisten ja ulkomaisten korkeakoulujen kanssa. (Ammattikorkeakoululaki 14.11.2014/932, 4§ ja 6§). Niin Mikkelin ammattikorkeakoulu (Mamk) Etelä-Savossa kuin Kymenlaakson ammattikorkeakoulu (KyAmk) Kymenlaaksossa toimivat ja vastasivat toimialueidensa väestön koulutustarpeisiin perus- ja jatkotutkinnoilla sekä erilaisilla täydennyskoulutuksilla sekä yritysten että muiden organisaatioiden tutkimus- ja kehitystarpeisiin yli 20 vuoden ajan. Ammattikorkeakoulujen toimintaympäristöjen väestöjen osaamistarpeet ovat kuitenkin muuttuneet ajan myötä ja alueellisten osaamistarpeiden rinnalle on noussut eri substanssiosaamisen liittyvä ja niitä läpileikkaava kansainvälisyysosaaminen. Globaalissa maailmassa kansainvälisen osaamisen hyödyntäminen on tärkeää ja se tarjoaa sekä yrityksille että niiden työntekijöille kilpailuetua. Työelämässä tarvittavan kansainvälisyysosaamisen hankkimista voi tukea monin eri keinoin ja kansainvälisen osaamista yritykset ja organisaatiot voivat hyödyntää eri tavoin. (Opetushallitus 2019.)

Myös opetus- ja kulttuuriministeriön suomalaiselle korkeakoulutukselle ja tutkimukselle laatimissa linjauksissa kansainvälisyyden merkitys on muuttunut paremmin vastaamaan organisaatioiden tarvetta. Linjausten mukaan tavoitteena on, että Suomessa on vuonna 2025 aidosti kansainvälinen korkeakouluyhteisö ja tieteelliseen laatuun perustuva kansainvälinen vetovoima. Tavoitteen saavuttamiseksi esitetään seitsemän toimenpidekokonaisuutta: kansainvälisen vetovoiman vahvistaminen tieteen uusiutumiseksi ja huippututkimukselle, Suomi on korkealaatuisen koulutuksen kotimaa, suomalaisen osaamisen viennin edistäminen, opiskeluun ja työntekoon liittyvien prosessien helpottaminen Suomeen saapuville, korkeakoulutukseen ja tutkimukseen liittyvän kansainvälisen keskustelun edistäminen (tukeminen ja yhtenäistäminen), Team Finland Knowledge-verkoston vahvistaminen sekä ulkomaalaiset korkeakoulutetut ja Suomessa koulutetut alumnit mukaan verkostoihin. (OKM 2017)

Mamkin ja KyAmkin fuusion tuloksena syntyneessä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa (Xamk) kansainvälisyys on nostettu yhdeksi strategiseksi kärjeksi. Myös Xamkin toimialueella molempien maakuntien strategioissa ja niiden toimenpaneissa maakuntaohjelmissa esitetään kansainvälisyyden tärkeys yritysten kasvulle ja kehittymiselle. Tämä artikkeli pohtii Xamkin merkitystä toiminta-alueensa kansainvälistäjänä tulevina vuosina. Lisäksi artikkeli tarkastelee Xamkin strategisia tavoitteita suhteessa toiminta-alueensa tavoitteisiin.

KANSAINVÄLISYYS ETELÄ-SAVON JA KYMENLAAKSON MAAKUNTAOHJELMISSA

Kansainvälisyyden mahdollisuudet huomioidaan entistä vahvemmin yritysten ja organisaatioiden strategioissa ja niiden toimenpaneissa ohjelmissa. Esimerkiksi Etelä-Savon maakuntaohjelman tavoitteena on, että Etelä-Savo kasvaa kansainvälisyydestä ja digitaalisuudesta (Etelä-Savon maakuntaohjelma 2018-2021, 21). Etelä-Savon maakuntastrategian kärjet ovat metsä, ruoka ja vesi, mikä perustuu alueen luontaisiin vahvuuksiin ja minkä avulla tarjoutuu kansainvälisen kasvun mahdollisuuksia yrityksille erityisesti Pietarin alueella. Tarvittavia toimenpiteitä ovat mm. liiketoiminnan ja arvonlisän kasvattaminen, yritystoiminnan edellytysten parantaminen toimintaympäristön muutoksissa, yritysten kilpailukyvyyn ja kasvun vahvistaminen. Lisäksi tavoitteena on kansainvälistää Saimaan matkailua. Matkailu on merkittävä työllistäjä ja siihen liittyy suuri kasvupotentiaali. (Etelä-Savon maakuntaohjelma 2018-2021, 21-23).

Kymenlaakson maakuntaohjelman mukaan kansainvälisyys on puolestaan ohjelman poikileikkaava teema ja sen tavoitteena on kansainvälisen yhteistyön edistäminen ja se liittyy olennaisesti maakunnan kehittämiseen (Kymenlaakson maakuntaohjelma 2018-2021, 34). Kymenlaakson tavoitteena on hyödyntää maakunnan sijaintia EU:n ja Venäjän välissä ja edistää alueen tunnettuisuutta kansainvälisillä areenoilla uusien yritysten, pääomien ja osaajien houkuttelemiseksi. Nykyisessä globaalissa toimintaympäristössä Kymenlaakso ei rajaa kansainvälisen yhteistyön toiminta-alueita, vaan se hakee parhaita kumppanuuksia kansallisuuteen katsomatta. Kansainvälisen yhteistyön lisääntymisen tarve liittyy erityisesti kaupan, liikenteen ja matkailun sekä merialuesuunnittelun kehittämiseen. (Kymenlaakson maakuntaohjelma 2018-2021, 34). Kymen yrittäjien järjestämän asiantuntijaseminaarin puhujien mukaan hyvin suunniteltu, oikein mitoitettu ja muuntautumiskykyinen koulutus on yksi Kymenlaakson maakunnan elinvoiman avaimista. (Kouvola Sanomat 2.7.2019).

XAMK KANSAINVÄLISENÄ TOIMIJANA

Strategiaan (2018-2030) kirjatun vision mukaan Xamk on kansainvälinen korkeakoulu, jonka kampuksena on koko maailma. Tämän vuoksi Xamk kehittää ajasta ja paikasta riippumattomia digitaalisia oppimisympäristöjä ja uusia opetusteknologisia ratkaisuja. Yhtenä strategisena tavoitteena vuodelle 2022 on erottua muista ammattikorkeakouluista erityisesti

koulutuksen laadulla ja ajanmukaisuudella sekä TKI-toiminnan ja kansainvälisyyden kautta. Kansainvälisyyteen liittyvä välitön tavoite on olla vahva kansainvälinen toimija ja yhteistyökumppani valittujen korkeakoulujen kanssa Euroopassa, Luoteis-Venäjällä ja Kiinassa tuottaen lisäarvoa Xamkille ja sen toimialueelle Kaakkois-Suomessa. (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun strategia 2018-2030).

Xamkin strategiset kärjet ovat tulevaisuuslähtöinen oppiminen, kansainvälisyys ja TKI. Strategian (2018-2030) mukaan kansainvälisyys on luonteva osa opiskelijoiden ja henkilöstön toimintaa. Lisäksi digitaalisuus, yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen ja Venäjä-osaaminen ovat osa kaikkea toimintaa. Xamk on myös hyvinvoinnin, teknologian ja luovan talouden ammattikorkeakoulu. Xamk profiloituu edelläkävijänä, joka rohkeasti uudistaa toimintatapoja ja koulutustarjontaa tulevaisuuden osaamista varten. Lisäksi kansainvälisesti korkeatasoinen TKI-toiminta on keskeinen osa Xamkin yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Xamkilla on kumppanuuksia sekä koti- että ulkomaisten korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa.

Kaikista 62 amk-perustutkintoon johtavista koulutuksista viisi koulutusta on englanninkielisiä ja vastaavasti 27 yamk-tutkintoon johtavista koulutuksista kolme on englanninkielisiä. Kansainvälinen yhteistyö kuuluu olennaisesti Xamkin profiliin ja Euroopan lisäksi tärkeitä yhteistyömaita ovat Kiina ja Venäjä. Xamkilla on yli 350 kansainvälistä korkeakoulupartneria eri puolilla maailmaa. Xamk lähettää ja vastaanottaa yhteensä 600 opiskelijaa eri vaihto-ohjelmien puitteissa ensisijaisesti Euroopan partnerikorkeakouluihin, mutta nykyään entistä enemmän myös Euroopan ulkopuolelle.

Myös avoimen ammattikorkeakoulun merkitys on kasvanut alueen kansainvälistäjänä. Avoin ammattikorkeakoulu tarjoaa opintoja kaikille kiinnostuneille niin kieliin kuin eri alojen ammatillisen osaamisen kehittymiseen liittyen. Esimerkiksi Kiinan kieltä on mahdollista opiskella lähiopetuksena syksystä 2019 alkaen ja Kiinan kulttuuria aikaan ja paikkaan sitomattomina verkko-opintoina.

Xamkin kansainvälinen tutkimus- ja kehitystoiminta on lisääntynyt ja vahvistunut kolmen ensimmäisen toimintavuotensa aikana. Esimerkiksi Kiinan keskiluokan vaurastuminen luo Kiinassa koulutuspainetta ja sen myötä osaajille syntyy mahdollisuuksia koulutusvientiin. Kiinan lisäksi Xamkin tavoitteena on osallistua myös koulutusvientiin Venäjälle (Kouvola Sanomat 2.7.2019).

JOHTOPÄÄTÖKSET

Kansainvälisyys on Xamkin strategian yksi painopistealue, mikä on linjassa Etelä-Savon ja Kymenlaakson maakuntastrategioiden kanssa. Etelä-Savon kasvu perustuu digitaalisuuteen ja kansainvälisyyteen, jotka yhdistyvät Xamkin tavoitteissa vieraskielisen verkko-opintotarjonnan kasvuun, erityisesti Kiinan kasvaville markkinoille. Xamkin rooli kansainvälisenä toimijana Kymenlaaksossa kohdistuu monipuolisemmin kansainvälistymiseen, mutta erityisesti Pietarin alueen näkökulmasta. Xamkin rooli kansainvälisenä koulutusorganisaationa voisikin liittyä vahvemmin sillanrakentajan rooliin EU:n ja Pietarin välissä. Lisäksi molemmissa maakunnissa vahvasti kasvanut kansainvälinen TKI-toiminta vahvistaa kansainvälisyyspyrkimyksiä ja on mukana edistämässä maakuntien kasvua ja kehittämistä niiden toimintaa omien vahvuusalueidensa kautta.

Julkisuudessa esitettyjen eri indikaattorien mukaan Suomen väestörakenteen kehitys etenee siten, että nuoremmat ikäluokat pienenevät ja suuret ikäluokat kasvavat. Etelä-Savossa ja Kymenlaaksossa kehitys on muuta maata suurempaa. Tämän vuoksi korkeakoulutuksen hakijoiden määrä vähenee tulevana vuosina, joten korkeakoulujen keskinäinen kilpailu hyvistä hakijoista kasvaa. Mikäli Xamk haluaa säilyttää nykyisen volyyminsa opiskelijamäärien suhteen, tutkinto-opiskelijoita pitää aktiivisesti rekrytoida väestömääriltään suuremmista maista, kuten Kiinasta ja Venäjältä, mutta myös Euroopan maista. Lisääntynyt opiskelijamäärä ulkomailta tarjoaa samalla erinomaisen kotikansainvälistymismahdollisuuden niille suomalaisille tutkinto-opiskelijoille, joilla ei ole mahdollista lähteä ulkomaille, mutta haluavat suorittaa osan opinnoistaan kansainvälisessä oppimisympäristössä.

Xamk toimii arvojensa mukaisesti edelläkävijänä ja luotettavana kumppanina ja tekee rohkeita koulutukseen liittyviä yhteistyöavauksia tulevaisuutta varten. Tärkeää on varmistaa, että niin Xamkin henkilöstön kuin yritystenkin henkilöstöllä on riittävä kansainvälisyysosaaminen sekä tukea sen edelleen kehittymistä. Sen myötä tulevaisuudessa luodaan lisää menestystarinoita, jotka eivät tuota lisäarvoa pelkästään Xamkille ja sen kv-partnereille, vaan myös sen toimialueille Kaakkois-Suomessa.

LÄHTEET

Etelä-Savon maakuntaohjelma 2018-2021. Etelä-Savon maakuntaliitto 2017.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun strategia 2018–2030.

Kansainvälisyyden merkitys kasvaa – neljä pointtia Kymenlaakson tulevaisuudelle. Kouvolan Sanomat 2.7.2019.

Kymenlaakson maakuntaohjelma 2018-2021. Ympäristöselostus. Kymenlaakson liitto 2017.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Suomalaisen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017-2025. Toimeenpano-ohjelma. Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto.

Opetushallitus 2019. Kansainvälinen osaaminen ja työelämä. <https://www.oph.fi/fi/kehittaminen-ja-kansainvalisyys/kansainvalinen-osaaminen-ja-tyoelama> (10.09.2019)

AMMATTIKORKEAKOULU VASTUULLISUUDEN EDISTÄJÄNÄ

Olli Ervaala

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoululle Xamkille vastuullisuus on strateginen valinta. Xamk profiloituu hyvinvoinnin, teknologian ja luovan talouden korkeakouluksi, joka kantaa vastuun sosiaalisesta, taloudellisesta, kulttuurisesta ja ekologisesta kestävyyydestä.

On periaatteessa helppoa valita vastuullisen ja vastuuttoman toiminnan välillä oikein ja sanoa toimivansa vastuullisesti – tai ainakin olisi uskaliaista toimia toisin. Vastuullisuuden määrittely täsmällisesti ei kuitenkaan ole helppoa. Käsite on laaja ja tuntuu vaativan aina täsmennystä.

David Chandler (2014, xxiii) pyrkii täsmentämään vastuullisuuden yhden osa-alueen, yrityksen sosiaalisen vastuun (CSR), käsitettä. Mikä erottaa sosiaalisen vastuun kestävästä kehityksestä yleisesti tai liiketoiminnan etiikasta? Hänen mukaansa määritelmiä kyllä riittää, mutta yksimielisyyttä ei tunnu löytyvän. Jonkinlaiseen lopputulokseen Chandler (2014, 125) lopulta pääsee: “While sustainability relates to issues of ecological preservation and business ethics seeks to construct normative prescriptions of right and wrong, strategic CSR is a pragmatic philosophy that is grounded, first and foremost, in the day-to-day operations of the firm. As such, strategic CSR is central to the firm’s value creating activities and, ultimately, its success in today’s global, dynamic business environment.”

Tämä on ”working definition”, kuten Chandler itsekin sanoo. Täysin tyydyttävää tai täsmällistä määritelmää on vaikea saada aikaan.

Määrittelyn hankaluus on leimannut myös Xamkin vastuullisuustyötä. Olisi toki aina helpompaa, jos joku voisi selkeästi kertoa, mistä on kysymys. Organisaatiokohtaisen yhteisesti hyväksytyyn määritelmän hakeminen on työlästä. Toki ajatustyö ja asian prosessointi on sinänsä arvokasta, joskaan ei kovin tehokasta.

Xamk aloitti työnsä tavalliseen tapaan työryhmän perustamisella. Tavoitteena oli laatia vastuullisuusohjelma, jonka onnistumista seurattaisiin vastuullisuusraportin avulla. Työryhmään valittiin mahdollisimman kattava edustus organisaation eri yksiköistä. Erilaisten itenäisten ja konsulttivetoisten ”teidän täytyy pyrkiä määrittämään Xamkin oma käsitys” -istuntojen jälkeen päädyttiin hahmottamaan vastuullisuutta korkeakoulumaailmaan sopivan viitekehyksen avulla.

ISCN:n (International Sustainable Campus Network) kansainvälisen korkeakoulujen vastuullisuusverkoston erilaisista viitekehyksistä laadittiin Xamkin tarkoituksiin soveltuva malli, jossa hahmotetaan vastuullisuutta konkreettisesta esimerkiksi kampusrakennuksiin liittyvistä asioista abstraktimpaan, kuten korkeakoulun yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Näin hahmotimme kolme lupausta:

1. Vastuullisuus on osa arkeamme.
2. Pidämme huolta.
3. Teemme työtä huomisen hyväksi.

Jokaisella lupauksella on kolme teemaa, joiden toteutumista seurataan valittujen kohteiden avulla. Tästä kokonaisuudesta on luotu ns. vastuullisuusympyrä.

Kuva 1. Xamkin vastuullisuuden osa-alueet.

Tarkastelen seuraavassa vastuullisuusohjelmamme lupauksia ja teen joitakin nostoja niihin liittyvistä teemoista.

VASTUULLISUUS ON OSA ARKEAMME

Osana arkista vastuullistyötä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu liittyi WWF:n Green Office -verkostoon. Green Office -järjestelmän avulla kaikille Xamkin kampuksille on rakennettu ympäristöohjelmat, joissa määritellään kampuskohtaisia ympäristö- ja kestävän kehityksen tavoitteita.

Kampuksille on asetettu sekä yhteisiä että erillisiä tavoitteita. Kampusten, kampuskaupunkien ja maakuntien erilaisuudella voi osittain perustella erilliset tavoitteet: jätteiden lajittelu, siivouspalveluiden tuottaja, sähkön ja energian toimittajat jne. ovat eri maakunnissa ratkaistu eri lailla. Tässä kiteytyy ehkä muihinkin toiminnan osa-alueisiin liittyvä ongelma: korkeakoulun kannalta yhtenäiset ratkaisut olisivat toki järkeviä ja tehokkaita, mutta maakunnissa ja kaupungeissa on toimittava alue huomioon ottaen. Toki asetettuihin yhteisiin tavoitteisiin tällä ei ole juurikaan vaikutusta. Energian, veden ja esimerkiksi paperin kulutuksen sekä jätteiden määrän vähentäminen toimivat hyvin yhteisinä tavoitteina, aluekohtaiset erot toiminnassa täytyy vain huomioida.

Kampuskiinteistöjen ikä vaikuttaa ehkä eniten kampuskehittämiseen liittyviin ratkaisuihin. On selvää, että kun Kotkan kampuskiinteistö on jo elinkaarensa päässä, ei suuria investointeja ole järkevää tehdä. Kotkaan onkin päätetty rakentaa kokonaan uusi kampus. Ratkaisun kestävyyttä voi tarkastella monestakin näkökulmasta, mutta ainakin uudisrakennuksen suunnittelussa voidaan huomioida kestävän kehityksen periaatteet varsin hyvin niin rakennusvaiheessa kuin uuden rakennuksen toiminnassa. Kampushankkeessa seurataankin mm. syntyvää hiilijalanjälkeä jo rakennusvaiheessa, kampukselle haetaan ympäristösertifikaatti, tulevat energiaratkaisut ovat tehokkuudessaan ja taloudellisuudessaan poikkeuksellisen hyviä.

Muissa kampuskaupungeissa ei varsinaisen kampuskiinteistön uusiminen ole ajankohtaista. Siellä etsitäänkin tarmokkaasti kestävämpiä ratkaisuja nykyolosuhteissa. Paljon on luonnollisesti jo tehty aiemminkin, mutta paine vastuulliseen toimintaan on selkeästi kasvussa. Tästä paineesta huolimatta on syytä muistaa, että kampukset ovat käyttäjiään varten, kuten vastuullisuusohjelmassamme todetaan. Nämä kaksi asiaa eivät tietenkään ole millään tavalla ristiriidassa keskenään, kunhan toiminta on järkevällä pohjalla.

Oleellinen osa vastuullista arkea on vakaan talouden ja hyvän hallinnon takaaminen. Korkeakoululla on oltava hyvät edellytykset toimia ja kehittyä valtakunnan ja alueen hyväksi. Taloudellisen vastuullisuuden lähtökohta on varmistaa Xamkin toiminnan jatkuvuus pitämällä huolta yhtiön kannattavuudesta, rahoituksesta ja toiminnan vaatimista investoinneista. Ammattikorkeakoulu toimii suurelta osin verovaroin, joten on pidettävä huolta siitä, että verovarot käytetään tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Ammattikorkeakoulu ei voi jakaa tuottoja omistajilleen, vaan varat on käytettävä toimintojen kehittämiseen, osaamis pääoman kasvattamiseen, työvoiman tuottamiseen. Ulkopuolisen rahoituksen turvin tehtävien hankkeiden kautta ammattikorkeakoulu voi ehkä suoremmin edistää yhteiskunnan hyvinvointia ja alueen taloutta ja elinkeinoelämää.

Toiminnan ja kehittymisen edellytyksinä hyvän taloudenpidon lisäksi ovat myös mm. hyvä hallintotapa, vastuullinen toiminta hankinnoissa ja strategian mukainen laatu- ja politiikka. Läpinäkyvyys, avoin ja vuorovaikutteinen laatu- ja kulttuuri ovat perusedellytyksiä ja hyvän työyhteisön tunnusmerkkejä. Erilaisissa hankinnoissa on korkeakoulun oltava luotettava sopimuskumppani, joka kohtelee tarjoajia tasapuolisesti ja syrjimättömästi sekä edellyttää sitä, että tavaran tai palvelun tuottajat toimivat vastuullisesti työelämän perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia kunnioittaen ympäristöarvoja unohtamatta.

PIDÄMME HUOLTA

Korkeakoulun on pidettävä huolta opiskelijoistaan ja henkilökunnastaan. Uutta tietoa luova, osallistava korkeakoulu-yhteisö, jossa sekä opiskelijat että henkilöstö voivat hyvin, on myös yhteiskunnallisesti vaikuttava.

Jotta töihin olisi mukava tulla, on työyhteisön oltava oikeudenmukainen ja yhdenvertainen. Kaikkien osallisten on nautittava arvostusta ja hyväksyntää. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa arvioidaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista vuosittain ja korjataan mahdolliset ongelmat viipymättä.

Työyhteisön jatkuvaksi parantamiseksi on henkilöstöllä oltava selkeä mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua päätöksentekoon. Xamkissa työtyytyväisyyden osa-alueiksi on tunnistettu työn luonne, tiedonkulku, työskentelyolosuhteet, työyksikön toimintatavat, johtaminen ja työhön sitoutuminen.

Korkeakoulussa osaamisen kehittäminen on lähes itsestäänselvyys. Eri yksiköt järjestävät omaan vastuualueeseensa kuuluvia koulutuksia, joihin voi kaikki osallistua. Henkilöstön omaehtoista koulutusta tuetaan monin tavoin niin rahallisesti kuin ajallisesti.

Korkeakouluopintojen sujuvuus on keskeinen mittari niin yksilö- kuin organisaatiossa. Korkeakoulujen rahoitus on sidottu tulosten tekemiseen määräajassa, yksilön kannalta sujuvuus siirtyminen kouluasteiden välillä sekä koulutuksesta työelämään ovat aivan olennaisen tärkeitä. Koulutusta suunniteltaessa korostuvat yksilölliset tarpeet ja sen myötä erilaisen ohjauksen tarve tuntuu kasvavan jatkuvasti.

Korkeakoulutoiminnan suunnittelussa on yksilön tarpeiden lisäksi luonnollisesti otettava huomioon yhteiskunnan tarpeet. Sidosryhmätoiminta, alumniverkosto, työelämäyhteydet auttavat korkeakoulua tekemään oikeita valintoja.

Henkilöstön ja opiskelijoiden hyvinvointia ja koulutuksen relevanssia mitataan jatkuvasti. Henkilöstölle suunnattu työyhteisen kehittämiskysely, joka sisältää myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyn, tehdään vuosittain. Opiskelijoilta pyydetään palautetta kolmessa eri

vaiheessa koulutuksen aikana opintojaksopalauteita unohtamatta. Myös muita arviointeja ja palautekyselyjä tehdään tarpeen mukaan.

Xamk koetaan erittäin hyvänä työpaikkana. Työyhteisön kehittämiskyselyssä väittämän ”Xamk on hyvä työpaikka” keskiarvo on ollut yleensä yli neljä, skaalalla yhdestä viiteen. Ammattikorkeakoulun kumppanuudet ja verkostot tärkeiden sidosryhmien kanssa arvioidaan myös yleensä varsin hyväksi. Myös tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat Xamkissa varsin hyvin: yleisarvio skaalalla yhdestä viiteen on säännönmukaisesti ollut selvästi yli neljä.

Opiskelijat vastaavat valtakunnalliseen valmistumisvaiheen ns. AVOP-kyselyyn hieman ennen valmistumista. Kyselyllä kartoitetaan opetuksen toimivuutta eri näkökulmista, harjoittelua, kansainvälisyyttä, opiskelijatytyväisyyttä ja työelämäyhteyksien toimivuutta. Tuloksia käytetään ammattikorkeakoulujen kehittämiseen, mutta myös rahoituksen perusteena. Xamk on asettanut tavoitteekseen olla parhaiden ammattikorkeakoulujen joukossa esimerkiksi opiskelijatytyväisyydessä. Vastauskeskiarvojen perusteella Xamk on vuoden 2018 kyselyssä sijalla 9, joten tekemistä riittää vielä.

TEEMME TYÖTÄ HUOMISEN HYVÄKSI

Kyky vastata tulevaisuuden haasteisiin on korkeakoulun vaikuttavuuden kannalta ehkä olennaisin asia. Koulutusten sisältöjen tulee vastata tulevaisuuden tarpeita, TKI-toiminnan on oltava vaikuttavaa ja relevanttia. Korkeakoulun odotetaan olevan suunnannäyttävä. Tulevaisuuden osaamisen määrittelyssä on yhteys yhteiskuntaan oltava selkeä. Xamk vastaa tähän haasteeseen niin sisällöllisesti kuin menetelmällisesti. Onnistumista voidaan mitata mm. edellä mainituilla mittareilla.

Ollakseen uskottava aluevaikuttaja on korkeakoulun oltava myös kansainvälisesti verkostoitunut. Tämä on jopa itsestään selvää sekä uuden tiedon että helposti työllistyvien ammattilaisten tuottamisessa. Korkeakoulun tulee tukea alueen kansainvälistymistä.

Tulevaisuutta voi muokata myös osallistumalla yhteiskunnallisen keskusteluun. Kaakois-Suomen ammattikorkeakoulun strategisen viestintäsuunnitelman mukaisesti osallistomme erityisesti keskusteluun mm. työelämän muutoksesta, digitalisaatiosta sekä vastuullisuudesta. Yhtenä esimerkkinä voidaan myös mainita Xamkin ensimmäinen vastuullisuusraportti, joka julkaistaan syksyllä 2019.

Vastuullisuuden määrittelyn hankaluudesta huolimatta itse asiaan ei kannata turhan mutkikkaasti. Toimintoja tulee vain tarkastella hieman useammasta näkökulmasta ja pohtia mahdollisia vaikutuksia hieman laajemmin. Olennaista on myös huomioida, että korkeakoulu ei toimi tyhjiössä vaan vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Vastuullisuutta on kehitettävä yhdessä.

LÄHTEET

Chandler, D. 2014. Corporate Social Responsibility. Business Expert Press.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Strategia 2018 – 2030. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/xamk/strategia/>

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Vastuullisuusraportti 2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/xamk/vastuullisuus/>

YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAVUUS ON OSA LAADUKASTA AMMATTIKORKEA- KOULUTOIMINTAA

Marjaana Kivelä

LAATU JA YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAVUUS

Ammattikorkeakoulun lakisääteisinä tehtävinä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin perustuvaa korkeakouluopetusta, tukea opiskelijan ammatillista kasvua, harjoittaa opetusta palvelevaa ja työelämää ja aluekehitystä edistävää ja elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa (jatkossa TKI-toiminta) sekä taiteellista toimintaa ja tarjota mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen (Ammattikorkeakoululaki 932/2014).

Kaikki ammattikorkeakoulun perustehtävät, koulutus, TKI-toiminta ja jatkuva oppiminen, tuottavat vaikutuksia ympäröivään yhteiskuntaan. Myös korkeakoulun laatu muodostuu kaikkien sen eri tehtävien toiminnasta, ja laadun arvioinnissa ja kehittämisessä ne kaikki tulee huomioida (Bollaert 2014, 159).

Laadun käsitettä voidaan avata monin eri tavoin. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kontekstissa keskeistä on tunnistaa, että laadun ulottuvuuksia ovat toiminnan tarkoituksenmukaisuus, kohderyhmien tarpeisiin vastaavuus sekä vaatimusten ja tarpeiden mukaisen muutoksen aikaansaaminen. Laatua on vaikea paketoita kovinkaan kompaktin määritelmän alle. Esimerkiksi Harvey ja Green (1993, 9-34) suosittavat, että käytännössä korkeakouluissa voitaisiin huomioida samanaikaisesti eri sidosryhmien ajatukset ja kriteerit korkeakoulujen laadulle eikä niinkään pyrkiä löytämään yhtä kaiken kattavaa määritelmää.

Ursinin (2014) mukaan laatu ymmärretään korkeakouluissa yleisimmin korkealuokkaisuutena, erinomaisuutena, johdonmukaisuutena, toiminnan tarkoituksenmukaisuutena, rahan vastineena, toiminnan muutoksena, moraalisenä päämääränä ja juridisena entiteettinä. Harvey ja Green (1993, 9-34) puolestaan jakavat erilaiset korkeakoulujen laatuikäsitteet viiteen ryhmään: 1) laatu korkealuokkaisuutena 2) täydellisyytenä ja johdonmukaisuutena, 3) tarkoituksenmukaisuutena (asiakkaan vaatimukseen vastaamisena), 4) rahanvastineena (tehokkuutena) ja 5) oppimis- tai koulutusprosessissa opiskelijassa tapahtuvana muutoksena.

Toinen Ursinin (2007) esiintuoma tapa jäsentää laatua on ajatella sitä lopputuloksena tai prosessina. Lopputulosta painottavassa ajattelussa laadun keskeisin kriteeri on asiakkaiden, kuten opiskelijoiden ja eri sidosryhmien, tarpeisiin vastaaminen. Prosessia painotettaessa itse toiminnan kehittäminen korostuu lopputuotteen sijaan. Prosessia kehittämällä uskotaan myös lopputuotteen paranevan. Bollaert (2014, 17) kuvaa, kuinka “laatuguru” Juran (1951, 1999) on määritellyt laadun olevan ominaisuuksia, jotka vastaavat asiakkaan tarpeisiin ja tekevät asiakkaasta tyytyväisen sekä sellaista virheettömyyttä, että työtä ei tarvitse tehdä moneen kertaan ja asiakkaan ovat tyytyväisiä. Bollaert (2014, 23) tuo esiin määritelmän, jossa laatu on se lisäarvo, joka tuotetaan panoksen ja tuotoksen välissä (input->output). Myös tässä määritelmässä arvon määrittelee asiakkaan tai yhteiskunnan tarpeet tai tahtotila, ja painotus on ennen kaikkea toimintatavoissa ja prosesseissa, joilla arvoa saadaan aikaan. Koulutuksen näkökulmasta laadukkein ei siten ole se toimija, jonka opiskelijat saavuttavat koulutuksen päättyessä korkeimman osaamisen vaan se, jossa opiskelamaan tulevien ja sieltä valmistuvien osaamisen välinen ero on suurin.

Kun korkeakoulun laatuun ajatellaan kuuluvan sidosryhmien tarpeiden tunteminen ja niihin vastaaminen sekä muutoksen aikaansaaminen, on melko ilmiselvää, että yhteiskunnallinen vaikuttavuus kertoo myös toiminnan laadusta. Yhteiskunta voidaan ajatella korkeakoulun kohderyhmäksi, asiakkaaksi. Käytännön kehittämistyön sekä vaikutusten ja vaikuttavuuden arvioinnin kannalta yhteiskunta on kuitenkin asiakkaana liian laaja ja määrittelemätön. Siksi asiakkaita on tarkasteltava rajatumpina asiakasryhminä: opiskelijat, työnantajaorganisaatiot, joihin opiskelijat työllistyvät, tutkimus- ja kehittämistyön kohde-ryhmäorganisaatiot ja palvelutoiminnan asiakkaat.

Asiakaslähtöisessä laatuajattelussa vuorovaikutus on äärimmäisen tärkeää. Toimimme yhteiskuntaa varten, joten meillä tulee olla ymmärrys ja tietoa siitä, mitä yhteiskunta korkeakoululta vaatii ja tarvitsee. Käsitteen “yhteiskunnallisen vaikuttavuus” rinnalla tai sen sijaan voidaan käyttää myös käsitettä “yhteiskunnallinen vuorovaikutus” vähentämään vaikutelmaa toiminnan yksisuuntaisuudesta ja korostamaan vuoropuhelun merkitystä.

YHTEISKUNNALLISEN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI OSANA XAMKIN LAATUJÄRJESTELMÄÄ

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa Xamkissa laatujärjestelmällä tarkoitetaan laatu- ja politiikkaa, -vastuita ja niitä jatkuvan kehittämisen menettelytapoja, joiden puitteissa toimitaan, ylläpidetään ja kehitetään toimintaa. Laatujärjestelmä pohjautuu Demingin PDCA-kehän jatkuvan kehittämisen ajatukselle: plan – do - check - act. Tämä jatkuvan kehittämisen periaate ulottuu jokaisen työtehtäviin Xamkissa.

Laatujärjestelmä luo puitteet ja ohjaa toimimaan yhteisten tavoitteiden mukaisesti ja asiantuntijat toteuttavat laadukkaan palvelun, tuotteen ja toiminnan päivittäisessä työ-

sään. Yksi laatujärjestelmän tehtävistä on ohjata toimintaa siten, että asiakkaiden ja eri sidosryhmien tarpeet tunnetaan ja täytetään riittävällä tasolla. Vuorovaikutus asiakkaiden ja sidosryhmien kanssa on keskeisessä roolissa kattavan arvioinnin, palautteenkeruun ja jatkuvan kanssakäymisen kautta. Näin Xamkin laatujärjestelmä tuottaa jatkuvasti tietoa toiminnasta ja tuloksista arvioinnin, kehittämiskohteiden ja vahvuuksien tunnistamisen sekä kehittämistoimenpiteiden määrittämisen pohjaksi.

Tunnetusti vaikutusten ja vaikuttavuuden mittaaminen, saatikka kattavan yhteiskunnallista vaikuttavuutta mittaavan järjestelmän rakentaminen, on haastava ja moninainen tehtävä. Erityisesti pitkän aikavälin vaikutusten osalta on vaikea osoittaa syy-seuraussuhteita, sillä muutoksiin vaikuttavat monet tekijät (esim. Niiniluoto 2015, 12).

Xamkissa seurataan ja analysoidaan säännöllisesti indikaattoreita, jotka kertovat yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta ja toiminnan tuloksista ja vaikutuksista. Tulosseurannassa seurataan mm. tutkintojen eli valmistuneiden määrää, avoimen ammattikorkeakoulun opintopisteitä ja erikoistumisopintoja sekä julkaisuja. TKI-toiminnassa seurattavia tuotoksia ovat hankkeiden määrä ja euromääräinen suuruus, TKI-palvelumyynnin määrä, patentit ja patentihakemukset, aikaansaatu uusi yritystoiminta ja sidosryhmäkumppaneiden sekä medianäkyvyyden määrä. Myös henkilöstön ja opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus tilastoidaan ja sitä seurataan tulosseurannassa. Erityisesti henkilöstön liikkuvuuden voidaan ajatella olevan suuressa roolissa kansainvälisen verkostoitumisen ja yhteistyön toteuttamisessa. Nämä tulosseurannan indikaattorit ovat nimensä mukaisesti tuloksia tai tuotoksia, konkreettisia toiminnalla aikaansaatuja asioita. Ne eivät mittaa varsinaista toiminnan vaikuttavuutta, mutta tarjoavat lähtökohtia vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointiin.

Tuloksista ja tuotoksista seuraava mittaamisen taso on vaikutuksen mittaaminen. Vaikutus on muutosta, jota tuotosten aikaansaaminen on aiheuttanut. Vaikuttavuudessa onkin sitten kyse pitkän aikavälin pysyvän muutoksen aikaansaamisesta ja sen mittaaminen edes auttavasti on hyvin haastavaa (Ylikoski 2018, 9).

Laatujärjestelmämme pääsee osittain mittaamisessa vaikutusten tasolle palautekyselyiden ja muun palautteenkeruun kautta. Palautetta kerätään opiskelijoilta, valmistuneilta alumneilta sekä TKI-toiminnan ja koulutuksen työelämäkumppaneilta ja se antaa tietoa toimintamme vaikutuksista yksilö- tai organisaatiotasolla.

Opiskelijoiden valmistumisvaiheen palautekysely (AVOP) on valtakunnallinen kysely, joka kertoo opiskelijoiden näkökulman opintoihinsa: opetus ja oppiminen, kansainvälisyys, monikulttuurisuus ja kieliopinnot, työelämäyhteydet ja työelämäneuvonta, harjoittelu, opinnäytetyö ja opiskelutyytyväisyys. Opiskelijat vastaavat kyselyyn valmistumisvaiheeseen ja arvioivat siten opintojaan kokonaisuutena. AVOP kertoo koulutuksen laadusta ja vaikutuksista opiskelijan näkökulmasta. Opintojen aikana opiskelijoilta kerätään mm.

opintojaksopalautetta. He arvioivat opintojaksopalautteissa opintojaksoa kokonaisuutena ja erityisesti kohdat ”miten saavutit oppimistavoitteesi” ja ”miten opintojakson toteutus tuki oppimistasi” antavat tietoa koulutuksen vaikutuksista.

Toiminnan sidosryhmiltä kootaan palautetta, joka kertoo toiminnan vaikutuksista heidän näkökulmastaan. Xamkin laatujärjestelmän mukaan sidosryhmäpalautetta kootaan kyselyllä vuosittain, aina vaihdellen hieman kohdennusta TKI:n tai koulutuksen sidosryhmiin tai alumneihin. TKI-sidosryhmille ja alumneille on toteutettu kyselyt vuosina 2017 ja 2018. Seuraavana on vuorossa koulutuksen sidosryhmäpalautteen kokoaminen. Siihen Xamkissa ei vielä ole vakiintunutta toimintatapaa. Tavoitteena on löytää sidosryhmäpalautteelle luontevia keruun ja dokumentoinnin paikkoja osana sidosryhmäyhteistyön prosessia. Kokeiluna palautteenkeruu toteutetaan nyt osana yritysten kanssa järjestettäviä kampustapahtumia.

Koulutusalaakohtaisesti on käytössä vaihtelevia käytäntöjä palautteen keräämiseen opiskelijoiden harjoitteluista, opinnäytetöistä ja opintoihin liittyvistä projekteista. Palautteenkeruuseen tai analysointiin ei ole yhteistä formaattia tai toteutustapaa, eikä palautteita dokumentoida yhteiseen käyttöön. TKI-hankkeisiin kuuluu alku-, keski- ja päätösvaiheen arviointi, joiden toteuttamiseen suositellaan osallistuvan myös hankkeen sidosryhmiä. Näin saatu palaute ja arvio toiminnasta tallennetaan Hansa-järjestelmään yhteiseen käyttöön.

Koulutuksen työelämäyhteistyö kaikkine eri ilmenemismuotoineen voidaan nähdä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tekijänä. Seurattavia, vaikuttavuudesta (tai ainakin vaikutuksista) kertovia tuloksia voisivat tällöin olla mm. opiskelijaprojektit, harjoittelut ja toimeksiannolliset opinnäytetyöt, työn opinnollistamisen määrä, opetussisältöjen kehittäminen ja toteuttaminen työelämän kanssa ja henkilöstön työelämäjaksot. Xamkin pedagoginen kehittämisohjelma asettaa tavoitteita useille näille osa-alueille ja osana suunnitelman toteuttamista näiden tulosten saavuttamista tullaan lähivuosina myös seuraamaan ja arvioimaan.

Uusimpana seurattavana datana on vuonna 2019 tullut käyttöön viisi vuotta aiemmin valmistuneille opiskelijoille suunnatun, valtakunnallisen uraseurantakyselyn tulokset. Kyselyllä saadaan tietoa opiskelijoiden laadullisesta työllistymisestä ja ammattikorkeakouluopintojen vaikutuksista työuriin. Kyselyn tietoja hyödyntävä työllistymisen ja työllistymisen laadun indikaattori on tulossa mukaan myös vuonna 2021 käyttöön otettavaan ammattikorkeakoulujen rahoitusmalliin. Uraseurantakyselyn lisäksi indikaattoriin yhdistetään tieto Suomeen työllistyneistä tutkinnon suorittaneista (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 30). Seuraavassa kappaleessa kerrotaan tarkemmin, millaista vaikuttavuustietoa uraseurantakysely tuottaa.

URASEURANTAKYSELYSTÄ UUTTA TIETOA VALMISTUNEIDEN TYÖURISTA

Uraseurantakyselyn tarkoituksena on saada tietoa valmistuneiden työurista ja ammattikorkeakoulututkinnon vaikuttavuudesta työuriin sekä työllistymisen laadusta. Kysely kohdistetaan vuosittain viisi vuotta aiemmin ammattikorkeakoulusta tutkintoon valmistuneille henkilöille eli saatava tieto pohjautuu hieman pidempään aikaväliin. Uraseurantakysely on kiinnostava myös sen valtakunnallisuuden vuoksi. Se tarjoaa vertailtavissa olevaa tietoa eri ammattikorkeakouluista valmistuneiden urapoluista.

Seuraavassa esitellään uraseurantakyselyn tuloksia Xamkin osalta. Kyselyyn pohjautuvat valtakunnalliset tilastot julkaistaan korkeakoulujen Vipunen-tietopalvelussa sekä työllistymiseen liittyvät tilastot töissä.fi -palvelussa.

Kohderymänä kyselyssä olivat vuonna 2013 ammattikorkeakoulututkintoon valmistuneet henkilöt. Koska Xamk aloitti toimintansa 1.1.2017, ovat Xamkin vastaajat tosiasiallisesti valmistuneet korkeakoulua edeltäneistä oppilaitoksista, Kymenlaakson tai Mikkelin ammattikorkeakouluista. Heitä vastasi kyselyyn 532 (33% kohderyhmästä). Myös valtakunnallisesti kyselyn vastausprosentti oli 33 prosenttia. AMK-tutkinnon suorittaneita vastaajista oli 466 ja YAMK-tutkinnon suorittaneita 66 henkilöä.

Valmistumisen jälkeen yli puolet Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta valmistuneista työllistyi Xamkin kotimaakuntiin, mutta valmistumisesta viiden vuoden päästä näissä maakunnissa työskentelevien määrä oli laskenut selvästi. Töitä oli siirretty viiden vuoden aikana tekemään eniten Keski-Suomen ja Varsinais-Suomen maakuntiin. Seuraava taulukko kuvaa muutosta Etelä-Savon ja Kymenlaakson osalta.

Taulukko 1. Työpaikan sijainti, vastaajien määrä ja prosenttiosuus kyseiseen kysymyksen vastanneista.

	Työpaikka Etelä-Savossa	Työpaikka Kymenlaaksossa
Valmistumisajankohtana	149 (29%)	141 (28%)
Viiden vuoden päästä valmistumisesta	105 (21%)	112 (22%)

Valmistuneet ovat kyselyn tulosten perusteella työllistyneet hyvin. Valmistumishetkellä 223 (42%) vastaajalla oli ollut vakituinen kokopäivätyö ja 151:llä (28%) määräaikainen kokopäivätyö. Vastaajista 83 (16%) kertoi olleensa ollut valmistumishetkellä työtön ja yrittäjänä 9 vastaajaa (2%). Viisi vuotta valmistumisesta jopa 381:lla (72%) vastanneista oli vakituinen kokopäivätyö ja 55:llä (10%) määräaikainen kokopäivätyö. Yrittäjien määrä oli noussut 17 henkilöön (3%) ja työttömäksi itsensä kuvasi vain 12 vastaajaa (2%).

Valtaosa valmistuneista on valmistumisen jälkeen ollut hyvin tiiviisti työelämässä. 238 (46%) vastaajaa oli toiminut yhtäjaksoisesti saman työnantajan palveluksessa tai yrittäjänä valmistumisesta lähtien. Vastaajista 143:n (27%) työura oli koostunut työskentelystä useilla eri työnantajilla, määräaikaaisuuksista, toimeksiannoista tai työskentelystä apurahalla, mutta kuitenkin niin, että katkoksia ei juuri ole ollut. Katkonainen työura (vaihtuvia työnantajia tai tehtäviä, joiden välissä katkoksia, opiskelua tai työttömyysjaksoja) oli ollut 74 vastaajalla (14%) ja pidempiaikaista työttömyyttä, jota satunnaiset määräaikaaisuudet, harjoittelut sekä keikka- tai freelancetyöt pilkkovat, oli kokenut 12 vastaajaa (2%).

Kaikkiaan 65 (12%) vastaajista kertoi toimineensa yrittäjänä, freelancerina tai ammatinharjoittajana joko parhaillaan tai jossain vaiheessa viiden vuoden ajanjakson aikana. Näistä lähes puolet ovat sellaisia, jotka olivat tehneet silloin tällöin toimeksiantoja tai freelancesuhteisia töitä, mutta ne eivät ole olleet päätulonlähteenä. 11 vastaajaa (18%) joskus yrittäjänä toimineista on ollut perustajana tai osakkaana yli kahdessa yrityksessä valmistumisen jälkeen. Yritykset ovat vajaa puolessa tapauksista (46%) työllistäneet vain vastaajan itsensä ja yli puolet yrityksistä ovat työllistäneet vastaajan lisäksi muitakin henkilöitä.

Hyvin harva vastaajista oli joutunut opiskelemaan tai kouluttautumaan valmistumisen jälkeen sen vuoksi, ettei tutkinnon ala tai suuntautuminen (5 vastaajaa, 1%) tai tutkinnon taso (5 vastaajaa, 1%) ollut vastannut työelämän tarpeita. Suurin osa oli kyllä osallistunut koulutukseen ja selvästi yleisin syy tälle oli ammattitaidon kehittäminen.

Uraseurantakyselyn viisi kysymystä tai väittämää on valtakunnallisesti katsottu kertovan valmistuneiden työllistymisen laadusta: tyytyväisyys tutkintoon, valmiuksien saaminen työelämään, ammattikorkeakoulusta hankitun osaamisen hyödyntäminen, työn vaatavuuden vastaavuus koulutukseen ja miten opiskelu kehitti tiettyjä osaamisalueita: opinnoista saatua käytännön osaamista, ongelmanratkaisutaitoja, kehittämisosaamista, kykyä oppia ja omaksua uutta, itseohjautuvuutta tai oma-aloitteisuutta ja yrittäjäystaitoja.

Seuraavissa taulukoissa esitetään Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta valmistuneiden vastaukset verrattuna valtakunnallisiin keskiarvoihin. Vastausasteikko taulukon 1 kysymyksissä on 1-6, jossa 1 = täysin eri mieltä, 4 = hieman samaa mieltä ja 6 = täysin samaa mieltä. Asteikko taulukon 2 kysymyksissä on 1 = ei lainkaan ja 6 = erittäin paljon.

Taulukko 2. Tyytyväisyys tutkintoon ja osaamisen vastaavuus Lähde: Extravipunen.

	Xamk	Koko maa
Tutkinto antoi riittävät valmiudet työelämään	4,0	4,0
Miten tyytyväinen olet kokonaisuudessaan v. 2013 suorittamaasi tutkintoon työurasi kannalta	3,3	3,4
Pystyn hyödyntämään ammattikorkeakoulussa hankkimaani osaamista nykyisessä työssäni hyvin	3,2	3,3
Työni vastaa tällä hetkellä vaatavuustasoltaan hyvin ammattikorkeakoulutustani	3,1	3,2

Taulukko 3. Miten hyvin koulutus kehitti osaamista. Lähde: Extravipunen.

Miten hyvin koulutus kehitti seuraavia osaamisia	Xamk	Koko maa
Opinnoista saatu käytännön osaaminen	3,7	3,8
Ongelmanratkaisutaidot	3,9	3,9
Oma-aloitteisuus ja itseohjautuvuus	4,2	4,3
Kehittämisaosaaminen	3,6	3,6
Yrittäjyystaidot	2,6	2,7
Kyky oppia ja omaksua uutta	4,3	4,4

KORKEAKOULUJEN AUDITOINNISSA TOIMINNALTA EDELLYTETÄÄN VAIKUTTAVUUTTA

Suomen korkeakoululainsäädäntö edellyttää niin ammattikorkeakouluja kuin yliopistojakin osallistumaan ulkopuoliseen toimintansa ja laatu järjestelmänsä arviointiin ja julkaisemaan arvioinnin tulokset (Yliopistolaki 558/2009, Ammattikorkeakoululaki 932/2014). Perinteisesti suomalaiset korkeakoulut ovat hankkineet ulkopuolisen toimintansa ja laatu järjestelmänsä arvioinnin Kansalliselta korkeakoulutuksen arviointikeskukselta (Karvi).

Ajanjaksolla 2018-2024 tehtävissä auditoinneissa painotetaan korkeakoulun toiminnan, niin koulutuksen kuin tutkimuksen ja taiteellisen toiminnankin, vaikuttavuutta. Vaikuttavuus näkyy vahvasti auditointikriteereissä, jotka korkeakoulun on täytettävä läpäistäkseen auditoinnin. Kriteerit, joihin kunkin korkeakoulun toimintaa peilataan, on kuvattu käsikirjassa. Ne eivät ole yksityiskohtaisen tarkkoja eikä niissä kuvata yksittäisiä menettelytapoja, joita korkeakoululla tulisi olla laadunhallinnassaan käytössä. Suomalaisen korkeakoulutuksen autonomia näkyy auditointitavassa – kaikilta korkeakouluilta ei edellytetä samanlaista laatu järjestelmää.

Auditoinnin tavoitteena on mm. tuottaa avointa tietoa korkeakoulujen tilasta ja toimintata-

voista sekä toiminnan vaikuttavuudesta (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2017, 6). Vaikuttavuus korostuu jo tässä auditoinnin tavoitteessa. Tavoitteena on, että auditointien tuloksena syntyvä arviointitieto tarjoaa kattavasti tietoa korkeakoulujen vaikuttavuudesta. Auditoinnit toteutetaan hyvin julkisina prosesseina, sillä niin korkeakoulun tuottama itsearviointiraportti kuin auditointiryhmän arviointiraportti ovat julkisia ja avoimesti saatavilla Karvin internetsivuilla.

Auditointikäsikirjan mukaan vaikuttavuus ”voi ilmetä muun muassa sivistyksenä, hyvinvointina, uutta tietoa luovana tutkimuksena, aktiivisena osallistumisena aluekehitystyöhön tai kilpailukyknä yhteiskunnan uudistamisessa” (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2017, 6). Tämän selkeämmin korkeakoulun vaikuttavuutta ei käsikirjassa määritellä. Korkeakouluille itselleen jää tehtäväksi ratkaista, mitä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ulottuvuuksia se painottaa ja nostaa esiin auditoinnin yhteydessä.

”Vaikuttava ja uudistava korkeakoulu” on yksi auditoinnin neljästä arviointialueesta eli kokonaisuudesta, jonka menettelytavat laadun jatkuvaksi kehittämiseksi arvioidaan. Tämän arviointialueen alakohdat ovat: yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden johtaminen, vaikuttava tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta ja taiteellinen toiminta sekä vaikuttavuutta edistävä toimintakulttuuri. Keskeisiä arvioitavia seikkoja auditointikäsikirjan kriteeristöissä ovat yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden johtaminen tavoitteellisesti sekä se, että erityisesti TKI- ja taiteellisen toiminnan vaikuttavuus on tavoitteellista ja etenemistä seurataan, ja että toiminta uudistaa yhteiskuntaa. Lisäksi auditointimallin ajattelussa näkyy, että vaikuttavuuden taustalla nähdään olevan tietynlainen toimintakulttuuri. Kannustetaanko kokeiluihin sidosryhmien ja kumppaneiden kanssa ja luodaanko edellytyksiä luovuuteen, tuetaanko henkilöstön ja opiskelijoiden osaamisen hyödyntämistä ja verkostoitumista, tuetaanko yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen, osallistuvatko henkilöstö, opiskelijat ja sidosryhmät toiminnan kehittämiseen ja toimitaanko tavoitteellisesti eri yhteistyöverkostoissa. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2017.)

Näiden alakohtien sisällä on vielä nähtävissä tiettyjä näkökulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen: yhteistyö korkeakoulun alumnien kanssa, sidosryhmäsuhteiden ja yhteistyöverkostojen hallinta sekä avoimen tiedon ja tutkimuksen yhteiskunnallisen hyödyntämisen edistäminen. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus on mukana myös koulutuksen kehittämisen menettelytapoihin liittyvissä kriteereissä. Kriteereissä edellytetään, että korkeakoulu kerää tietoa koulutuksen yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta ja että tietoa hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2017, 12.)

Huomionarvoista on, että auditointikriteereissä ei tuoda esiin alueellisuutta tai nimenomaisesti aluekehitystä tai -vaikutuksia, vaikka ammattikorkeakoululaissa (932/2014) soveltava tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta on sidottu työelämän ja aluekehityksen edistämiseen sekä alueen elinkeinorakenteen uudistamiseen. Tämä lienee yksi näkökulma, jonka

korkeakoulu voi halutessaan nostaa esiin oman toimintansa vaikuttavuudesta auditoinnin yhteydessä.

Vaikuttavuutta lähestytään auditoinnissa sekä siihen liittyvien menettelytapojen että itse vaikuttavuuden näkökulmasta. Menettelytavat nähdään edellytyksenä sille, että korkeakoulu saavuttaa toiminnallaan yhteiskunnallista vuorovaikutusta ja vaikuttavuutta. Kuten edellä kuvatuista kriteereistä käy ilmi, auditointimallissa yhteiskunnallinen vaikuttavuus nähdään osaksi niin koulutusta kuin TKI-toimintaakin, tosin käsikirjan perusteella vaikuttavuus on kytketty tiiviimmin osaksi TKI-toimintaa. Omat erilliset kriteerinsä koskevat sekä koulutuksen että TKI:n osalta tiedon keräämistä vaikuttavuudesta ja tämän tiedon hyödyntämistä. Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuutta edistävän toimintakulttuurin kriteerien voidaan myös tulkita koskevan koko korkeakoulua, niin koulutusta, TKI-toimintaa kuin muitakin toimintoja.

Merkittävä huomio auditoinnin vaatimuksia tarkasteltaessa on, että pelkkä ammattikorkeakoulussa sovellettavien, vaikuttavuutta edistävien menettelytapojen olemassaolo ja kuvaaminen eivät riitä. Samassa yhteydessä on pystyttävä tuomaan esiin esimerkkejä ja näyttöjä menettelytapojen vaikuttavuudesta eli siitä, mitä niillä on saatu aikaan.

POHDINTA

Tulosten seurannan ja mittaamisen lisäksi ammattikorkeakoulut ja yhteiskunta kaipaavat entistä enemmän tietoa myös toiminnan vaikutuksista ja vaikuttavuudesta. Uusi valtakunnallinen ammattikorkeakoulusta valmistuneiden uraseurantakysely on esimerkki siitä, kuinka vaikuttavuutta pyritään mittaamaan valtakunnallisesti yhteisellä tavalla. Kysely tarjoaa uutta tietoa koulutuksen vaikuttavuudesta yksilöiden työuriin ja elinkeinoelämään, mm. yrittäjyyttä koskevan tiedon ja alueellisen työllistymisen tiedon kautta. Uraseurantakyselyn haasteena on kohderyhmän tavoitettavuus ja vastausaktiivisuus. Haasteiden taklaamisessa ammattikorkeakoulun aktiivinen ja vuorovaikutteinen alumnitoiminta on eduksi.

Alumnitoiminta kokonaisuudessaan voitaisiin nähdä entistä vahvemmin vaikuttavan toiminnan avaintekijänä. Alumnien kautta korkeakoulu voi tutkinto-opintojen jälkeenkin löytää luontevia ja monipuolisen, vuorovaikutteisen yhteistyön värittämiä kanavia vaikuttaa niin yksittäisten alumnien kuin heidän työnantajatahojensa toimintaan, lisäten osaamista ja kilpailukykyä. Alumnien lisäksi myös muunlainen, kumppanuuteen ja pitkäjänteiseen yhteistyöhön liittyvä toiminta voisi saada jatkossa suurempaa jalansijaa tuloseurannassa ja vaikuttavuuden tavoittelussa. Ehkä tulosten seuranta voisi jatkossa täydentää nykyistä enemmän pitkäjänteistä kumppanuutta tai muunlaista vaikuttavuutta mittaavilla indikaattoreilla.

Ammattikorkeakoulun toiminnan vaikuttavuus kohdistuu ihmisiin ja yhteisöihin. Usein vaikutusten ja vaikuttavuuden tekijöinä ovat sekä koulutus, TKI- että palvelutoiminta. Monissa toiminnoissamme nämä kietoutuvat yhteen ja varsinkaan ammattikorkeakoulun ulkopuoliselle kumppanille, sidosryhmän edustajalle tai asiakkaalle, nämä eivät näyttäydy niinkään erillisinä, vaan osana korkeakoulun kokonaisuutta sekä yhteistyötä ja vuorovaikutussuhdetta korkeakoulun kanssa. Xamkin palautteenkeruutakin tulisi edelleen kehittää asiakkaan näkökulmasta ottamalla huomioon sen, millaisena kokonaisuutena asiakas kokee ammattikorkeakoulun toiminnot, joiden kanssa hän on tekemisissä.

Xamkin laatujärjestelmä auditoidaan vuonna 2020. Suuri merkitys on itse auditointiprosessilla ja sillä työllä, jonka avulla korkeakoulu valmistautuu ulkopuoliseen arviointiin. Auditointiryhmälle laaditaan itsearviointi toiminnasta, ja siihen tulee osallistua henkilöstön lisäksi myös korkeakoulun opiskelijoita ja sidosryhmien edustajia. Näin itse prosessilla haetaan osallistumista ja vaikutuksia korkeakoulun kehittämiseen.

Vaikuttavuus on esillä auditointimallissa kahdella tapaa. Ensinnäkin toiminnan menettelytavoilta edellytetään näyttöä niiden vaikuttavuudesta. Toisaalta ammattikorkeakoulun perustoiminnan, koulutuksen ja TKI:n vaikuttavuus, on arvioinnin kohteena. Millaisin menettelytavoim vaikuttavuutta johdetaan, seurataan ja parannetaan koulutuksessa ja TKI-työssä? Mielenkiintoinen ja tärkeä näkökulma vaikuttavuuteen on auditoinnin kriteeristöissä esiintyvä vaikuttavuutta edistävä toimintakulttuuri. Se korostaa ennen kaikkea mahdollisuuksien luomista korkeakoulun henkilöstön ja opiskelijoiden aktiiviselle, yhteiskunnan kanssa vuorovaikutteiselle toiminnalle. Myös Xamkissa tulee auditointiin valmistautuessa jäsentää ja arvioida, miten kannustetaan ja luodaan edellytyksiä asiantuntijoiden verkostoitumiseen, yhteistyön rakentamiseen, kokeiluihin ja aktiiviseen toiminnan kehittämiseen.

Korkeakoulujen työelämäyhteistyön tilannekuva -selvitys suosittelee korkeakouluille työelämäyhteistyön kehittämisen toimenpiteeksi yhteistyöhön kannustavan kulttuurin edistämistä. Ennen kaikkea tulisi korostaa ja tuoda esiin yhteistyön hyötyjä ja auttaa henkilöstöä näkemään mahdollisuuksia. Yksi konkreettinen toimenpidesuositus on tuoda esiin hyviä tarinoita yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta sekä jakaa työelämäyhteistyön tekemisestä tunnustusta. (Jääskö ym. 2019, 8; 57.) ”Vaikuttavuus syntyy vuorovaikutuksessa”, kuten Arene ja Unifi (2016) kiteyttävät.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoululaki 932/2014

Ammattikorkeakoulujen uraseurantakysely. 2013. Julkaisematon.

Arene ry; UNIFI. 2016. Vaikuttavuus syntyy vuorovaikutuksesta. Verkkosivusto. Saatavilla osoitteessa <http://vaikuttavakorkeakoulu.arene.fi>

Bollaert, Lucien. 2014. A Manual for Internal Quality Assurance in Higher Education. European Association of Institutions in Higher Education (EURASHE)

Harvey, Lee & Green, Diana. 1993. Defining Quality, Assessment and Evaluation in Higher Education: An International Journal, 18 no: 1.

Juran, J.M. & Godfrey, A.B. 1951, 1999 5.painos. Juran's Quality Handbook. New York. Jääskö, Pekka; Korpela, Mikko; Laaksonen, Matleena; Pienonen, Toni; Davey, Todd & Meerman, Arno. 2019. Korkeakoulujen työelämäyhteistyön tilannekuva. Verkkojulkaisu. Saatavilla osoitteessa <https://tem.fi/documents/1410877/2132258/Korkeakoulujen+ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4yhteisty%C3%B6n+tilannekuva/80f05582-f357-1b69-1bdb-397201e57990/Korkeakoulujen+ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4yhteisty%C3%B6n+tilannekuva.pdf>

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2017. Korkeakoulujen auditointikäsi kirja 2018-2024. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 18:2017.

Niiniluoto, Ilkka. 2015. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut yhteiskunnallisina vaikuttajina. Yhteenvedo. Artikkelit teoksessa Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015. Vastuullinen ja vaikuttava. Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015. Vastuullinen ja vaikuttava. Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:13. Saatavilla osoitteessa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75117/okm13.pdf?sequence=1>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018. Luovuutta, dynamiikka ja toimintamahdollisuuksia. Ehdotus ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen rahoitusmalliksi vuodesta 2021 alkaen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:35. Saatavilla osoitteessa https://minedu.fi/documents/1410845/4177242/181024_OKM_rahointusraportti_web.pdf/44cd4514-8627-1ba7-029f-4ab712f40763/181024_OKM_rahointusraportti_web.pdf.pdf

Pekkola, E., Kivistö, J. & Kohtamäki, V. 2014. Korkeakouluhallinto. Johtaminen, talous ja politiikka. Gaudeamus Oy.

Ursin, Jani. 2007. Yliopistot laadun arvioijina. Akateemisia käsityksiä laadusta ja laadunvarmistuksesta. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Ursin, Jani. 2014. Korkeakoulujen laadunvarmistus. Teoksessa Pekkola, E., Kivistö, J. & Kohtamäki, V. 2014. Korkeakouluhallinto. Johtaminen, talous ja politiikka. Gaudeamus Oy.

Yliopistolaki 558/2009

